

Универзитет “Св. Кирил и Методиј” - Република Македонија

Филозофски Факултет - Скопје

Магистерски студии

Институт за Социологија - Европски студии за интеграција

(Европски Политички Систем и Безбедност)

МАГИСТЕРСКА РАБОТА

ТЕМА:

НЕЗАВИСНОСТА НА КОСОВО И НЕЈЗИНИОТ ПРИДОНЕС КОН МИРОТ И БЕЗБЕДНОСТА ВО РЕГИОНОТ

Ментор: Проф. Д-р Трајан Гоцевски (Филозофски Факултет - Скопје)

Изработил: ХРИСТОВСКИ ИГОР

Број на Индекс: 3397/09

Насока: Европски студии за интеграција (отсек: Европски Политички Систем и
Безбедност)

Датум на бранење на трудот: 05. 03. 2013 год.

Скопје, март, 2013 година

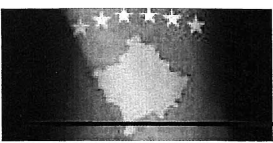

Кратка содржина

Кратка содржина:

	стр.
* Предна страна	
* Изработил	
* Кратка содржина	
Глава I	
ВОВЕД	1
Глава II	
СТАТУСОТ НА КОСОВО	6
2.1 Историска и политичка позадина за проблемот на Косово	6
2.2 Влијанија и улоги на соседните земји за статусот на Косово	10
2.2.1 Влијанието на Србија	10
2.2.2 Улогата и политиката на Албанија кон Косово	11
2.2.3 Улогата и политиката на Црна Гора кон Косово	12
2.2.4 Политиката на Македонија кон Косово	13
2.3 Улогата на НАТО во однос на конфликтот на Косово	14
2.3.1 КФОР - Силите за Косово раководени од НАТО	19
2.4 Воспоставувањето на УНМИК	21
2.5 Политиката на САД спрема Косово	22
2.6 Косово - променетите контури на светската политика и предизвик за светскиот поредок	26
Глава III	
НЕЗАВИСНОСТА НА КОСОВО	29
3.1 Хронолошки преглед на случувањата кои доведоа до конечниот статус на Косово (1999 год. - 2008 год.)	29
3.2 Листа на главните директни и индиректни учесници во решавањето на статусот на Косово	32
3.3 Фазите и процесот за конечниот статус на Косово	33
3.4 Импликации од независноста на Косово	63
3.5 Реакции на Меѓународната Заедница по прогласувањето на независноста на Косово	66

Глава IV

НЕЗАВИСНОСТА НА КОСОВО И МЕЃУНАРОДНОТО ПРАВО	69
4.1 Меѓународно право и самоопределување	69
4.2 Косовската декларација за независност - “расцепен Балкан” или почитување на меѓународното право?	71
4.3 Конституцијата на Косово	73
4.4 Што значи одлуката на Меѓународниот Суд на Правда за Косово?	74
4.4.1 Засадавањето на Меѓународниот Суд на Правдата не е последниот збор за независноста на Косово?!	77
4.5 Мисијата на ЕУЛЕКС во Косово	79
4.6 Косово и Интеграцијата	82
4.6.1 Соработка и меѓународна интеграција	82
4.6.2 Дефиниции на интеграција	83
4.6.3 Косовскиот предизвик за интеграција во ЕУ	85

Глава V

ВЛИЈАНИЈАТА НА КОСОВО ВРЗ ЕВРОПСКАТА И РЕГИОНАЛНАТА

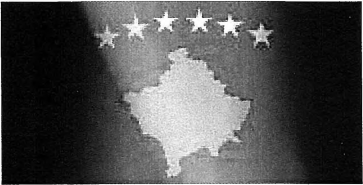
БЕЗБЕДНОСТ	89
5.1 Европска безбедност	89
5.2 Конфликтите, кризите и споровите како современа појава	90
5.2.1 Конфликтите како современа појава	91
5.2.2 Кризите како современа појава	92
5.2.3 Споровите како современа појава	93
5.3 Демократизација, национализам и сигурност во земјите од поранешна СФРЈ	94
5.4 Регионални перспективи за независно Косово	99
5.5 Симулирање на Европската безбедност: Косово и Балканизацијата - интеграциската врска	104
5.6 Независна држава Косово - придонес кон стабилност во регионот	106
5.6.1 Косово: следни чекори	109
5.6.2 Северно Косово: двоен суверенитет	113
5.6.3 Пост - конфликтна интеграција на малцинските етнички заедници во Косово	118
5.6.4 Верско и културно наследство на Косово: клуч за просперитетна и заедничка иднина	123

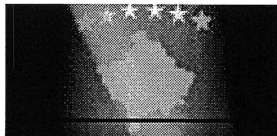
5.6.5 Децентрализација во Косово: комплексен процес и процес за реформи на локалната власт	126
5.7 Независноста на Косово и Македонската стабилност	130
5.8 Одговорноста на ЕУ за мир во ЈИЕ	141
Глава VI	
ЗАКЛУЧОК	144
Глава VII	
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	149
* Забелешка	157

Сл.1 Мапа на Косово

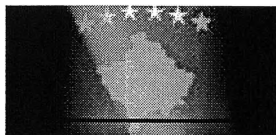
Bobeg

1. ВОВЕД

Непостои дилема околу вистинитоста на тврдењето дека Балканот многу често низ минатото, на меѓународната сцена одигрувал ужасни и трагични сценарија. Имицот на непостојан стабилен регион помеѓу светската политичка елита, како и песимизмот и претпазливоста на политичките теоретичари и аналитичари кога станува збор за теми поврзани со балканските држави, претставуваат дополнителна потврда за нескротливиот (политичкиот) темперамент на балканските народи. Потенцијалните причини за балканските случувања најнапред треба да се бараат во разноличноста на многубројните етноси, култури и религии кои се составни елементи од целината на регионот, како и соодветно различните интереси, системи на вредности, противречија и спорови помеѓу истите. По падот на комунистичкото уредување се овозможи да испливаат на површина, дотогаш притаените економски и социјални проблеми, како и натрупаните национални несогласувања. Како резултат на тоа се појави повторно, еден стар проблем на Балканскиот полуостров - национализмот. Тој го зафати слободното политичко пространство кое го напушти и ослободи комунистичката идеологија и ги искористи во своја полза, тешкотиите од транзицијата и демократизацијата на општествениот живот, за да се актуелизира и промовира јавно.

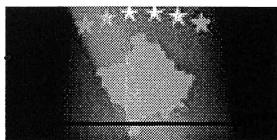
Поранешната српска покраина Косово, во текот на неколку децении беше причина за политички, етнички и религиозни несогласувања, и објект на специјален однос и третман од страна на југословенскиот државен и политички врв во рамките на Социјалистичка Република Југославија. Во почетокот на 90 - те години од XX - от век, меѓународната заедница го третираше проблемот со Косово исклучително како внатрешна работа на Србија. Всушност, на таа основа беше аргументиран и отказот за право на самоопределување на оваа област, во време кога тоа им беше овозможено на другите поранешни југословенски републики. Но, само неколку години подоцна станува јасно дека косовското прашање е активен вулкан, чија ерупција се очекува во секој момент и која ќе нанесе огромни штети во соседните држави, како во безбедносна, така и во економска и политичка смисла. Ескалацијата на општествениот притисок и тензиите кои станаа секојдневие во животот на косовските Албанци и Срби, беа

показател за неизбежниот конфликт кој претстоеше да се случи и после кој идејата за зачувување на “статус кво” - то беше само илузија.

Режимот и методите на српскиот претседател Слободан Милошевиќ, всушност имаа за цел да ја исполнат уставната обврска на државниот врв, и со воена и полициска сила да го зачуваат територијалниот суверенитет и интегритет на Србија од албанските напори и движења, насочени кон отцепување и независност на Косово. Паралелно со разгорувањето на српско - албанскиот конфликт на Косово, во меѓународната средина се интернационализираше спорниот статус на оваа покраина, како и можните алтернативи за уредување на спорот. Најпосле, во 1999 год., како резултат на одговор на хуманитарната криза која ја создадоа српските власти со воените интервенции на територијата на Косово, НАТО започна воздушни напади врз Србија без да добие одобрение и правна легитимност за тоа од Обединетите Нации, а со образложение: да го запре крвопролевањето на цивилите во косовската покраина. Воздушните напади на Алијансата кои траеја 78 дена, завршија со потпишување на договорот во Куманово, во кој српските власти ја дадоа својата согласност управувањето со провинцијата да биде отстапено на Обединетите Нации. Советот за Безбедност на ОН ја усвои Резолуцијата 1244 за поголема автономија на областа во рамките на СР Југославија, а со која Косово доби статус на меѓународен протекторат. Веднаш потоа, на косовската територија беа распоредени меѓународни сили под покровителство на НАТО (КФОР), кои имаа улога да ја гарантираат сигурноста на мисијата на ОН во Косово (УНМИК).

Привременото решение за косовскиот проблем кое беше постигнато со меѓународната заедница, го соочи косовското население со нови задолженија. Присуството на странските воени сили и меѓународната администрација имаа за задача да ја управуваат провинцијата се до моментот на создавање на соодветни локални структури и механизми кои ќе го превземат управувањето со покраината. Периодот од 2000 - та до 2007 - та год. претставуваше сериозно политичко и општествено искушение за процесот на созревање и подготвеноста на Косово да се соочи со редица од тешкотии и ризици: со отпорот и притисокот на Белград за евентуалното отцепување и независност на Косово, спроведувањето на парламентарни избори, враќањето и реинтеграцијата на бегалците од косовската војна, водењето на преговори за конечниот статус на

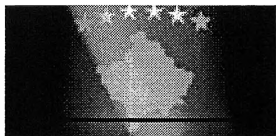

Косово со меѓународната заедница, зголемувањето на економската активност на провинцијата, децентрализацијата, итн.

Конечно, на 17 февруари, 2008 год., по симболично време во 12 часот и 44 минути (што ја означуваше Резолуцијата 1244 на ОН) на вонредна седница на парламентот на Косово беше изгласана историската декларација, со која јужната српска покраина населена главно со албанско население, се објавува за независна и суверена држава. Со овој акт се заокружи de facto создавањето на уште една нова држава на Балканот. На седницата сите присутни 109 пратеници (10 - те српски пратеници и пратеникот на малцинството Горјани не присуствуваа на оваа седница) гласаа “ЗА” донесувањето на декларацијата за независност, а по нејзиното донесување истата беше потпишана од премиерот Хашим Тачи и претседателот Фатмир Сејдиу. Актот на едностраното прогласување на независноста на Косово предизвика најразлични меѓународни реакции. Двете светски сили, Соединетите Американски Држави и Русија, заштитиуваа спротивставени позиции, тврдото ДА на Америка, против исто толку тврдото НЕ на рускиот државен врв.

Србија неможеше да прифати таков акт на делење на нејзината територија и ги отповикуваше своите дипломати од земјите кои го признаа независно Косово, а Албанците од целиот свет прославуваа и им ја честитаа на косовските граѓани новата долго посакувана независна држава; всушност се создаде вознемиреност и полемика во меѓународните политички кругови околу влијанието што косовското случување може да го изврши врз различните краишта на светот. Со други зборови кажано, секоја од државите си имаше свои причини или интереси заради кои ја подржуваше или ја осудуваше независноста на Косово.

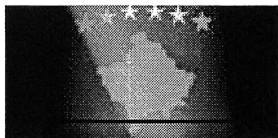
После распаѓањето на поранешната СФРЈ, се формираа одделни републики кои беа составни делови на Федерацијата, а кои и пред создавањето на Федерацијата постоеле и функционираше како посебни држави. Затоа, од политичка гледна точка, отцепувањето на провинцијата Косово претставуваше различен случај, бидејќи Косово никогаш порано немало статус на република, туку секогаш било српска покраина. Заради тоа, многу држави се плашеа од можноста за создавање на преседан, кој ќе влијае врз други спорни територии на тлото на Европа или пак во светот. Како пример може да се наведат руското неприфаќање на косовското решение заради деликатноста на ситуацијата во Чеченија, грузискиот проблем со Абхазија и Јужна Осетија, со слични

потешкотии се соочува и државната политика на Шпанија, Кипар, Романија, Турција, Кина и уште многу други земји. Свесни за бурните реакции кои ги очекуваа после објавувањето на Косово за независна република, косовските власти во текстот на Декларацијата за Независност, помеѓу другото наведуваат и објаснување дека случајот со Косово е специфичен (според текстот на Декларацијата за независност на Република Косово), кој произлегува од распадот на Југославија и заради тоа не создава преседан за никоја друга ситуација во светот.

Република Косово е факт и реалност повеќе од 4 години, признаена од 92 земја - членка на ОН, односно 95 дипломатски признавања (до ноември 2012 год.), и од неа се очекува како и од секоја друга самостојна и независна држава, самостојно да изгради ефективни државни структури со кои ќе ја води и управува сопствената државна политика, да го носи товарот на економскиот развој, да го гради и унапредува демократскиот процес во општеството, да се грижи за прашањата од социјална природа, активно да соработува за одржувањето на регионалниот мир и развој, да придонесува во градењето на добри меѓудржавни односи, како и перманентно да вложува напори во насока на интегрирање во Евро - Атлантските структури. Формулацијата на проблемот може да се сведе до рамка на тврдењето дека само желбата и ентузијазмот не секогаш се доволни за да се постигне одредена цел. Имено, ако го земеме в предвид фактот дека државноста на Косово е сеуште нова и кривка, зрелоста на институциите е недоволна заради недостатокот на искуство, граѓанското општество е исполнето со социјални, политички, етнички и религиски потреси, економијата е помеѓу најслабите и најнеразвиени во Европа, а сеуште се присутни и воените трупи на УНМИК; во тој случај можеме да кажеме дека ЕУ, иако не е недостижна цел, сепак е огромно искушение и предизвик за косовската држава во иднина. Патот на интеграцијата, најпрво внатре во земјата, потоа во регионот, па во европското семејство, ќе значи тест за способноста на косовските политичари, на издржливоста на целиот народ, како и на доследноста на политиката на косовските власти во заштитувањето и примената на основните начела и принципи на демократијата и слободниот пазар.

Косово како независна држава ги наведува своите надворешно - политички приоритети и стремежи кон Евро - Атлантските структури, ОН, како и намерата за членство во други меѓународни институции. Со оваа независност,

Косово има свои меѓународни граници, при што се обврза за целосно почитување на суверенитетот и територијалниот интегритет на сите нејзини соседи. Косово ја декларираше својата посветеност на мирот и стабилноста во овој дел од регионот на Југоисточна Европа. Косовските власти се обврзаа на неуморен придонес кон помирувањето, со што ќе и овозможи на ЈИЕ да се движи надвор од конфликтите на минатото и да гради нови врски на регионална соработка, како со соседите, така и со останатите земји.

Понатамошниот развој на настаните и приликите кои играа најразлични улоги во политичкиот и општествениот живот, како и придонесот на Република Косово кон мирот и безбедноста во регионот, ќе бидат детално разгледани и поодделно анализирани во разработката на целосниот текст од овој магистерски труд.

Структурата на овој магистерски труд се состои од Шест глави, вклучувајќи го и Воведот како прва глава. Втората глава именувана како Статусот на Косово, всушност ја разгледува и разработува историската и политичката позадина на проблемот на Косово. Насловите во Втората глава опфаќаат прашања поврзани со политичките аспекти за значењето на Косово, влијанието на соседните земји кои во помал или поголем степен беа засегнати од проблемот на Косово и факторите од локално и меѓународно ниво кои на еден или друг начин влијааа за статусот на Косово. Третата глава ги опишува и објаснува фазите низ кои спорниот статус на провинцијата Косово помина за да дојде до објавување на независност во февруари 2008 год. Во неа се опфатени преговорите од Рамбује, Тројката, Планот на Ахтисари, Резолуцијата 1244, како и Декларацијата за независноста на Косово. Во Четврттата глава е содржано правното оправдување за независноста, како и интеграцијата на Косовската Република. Влијанијата на Косово врз европската и регионалната безбедност е насловот на Петтата глава од овој магистерски труд. Во оваа глава се содржат клучните и најсуштинските елементи од истражувањето и научната оправданост на овој труд, бидејќи во нејзината содржина се разработени очекувањата, прогнозите, импликациите и влијанијата на независна Република Косово врз безбедноста и стабилноста на регионот и пошироко. Последната глава (Шестта) содржи своевидно резиме од целосното истражување, како и заклучоците и препораките кои може да произлезат од разработката на трудот за идните очекувања и случувања поврзани со Косово и нивното влијание како на Балканот така и во европски рамки.

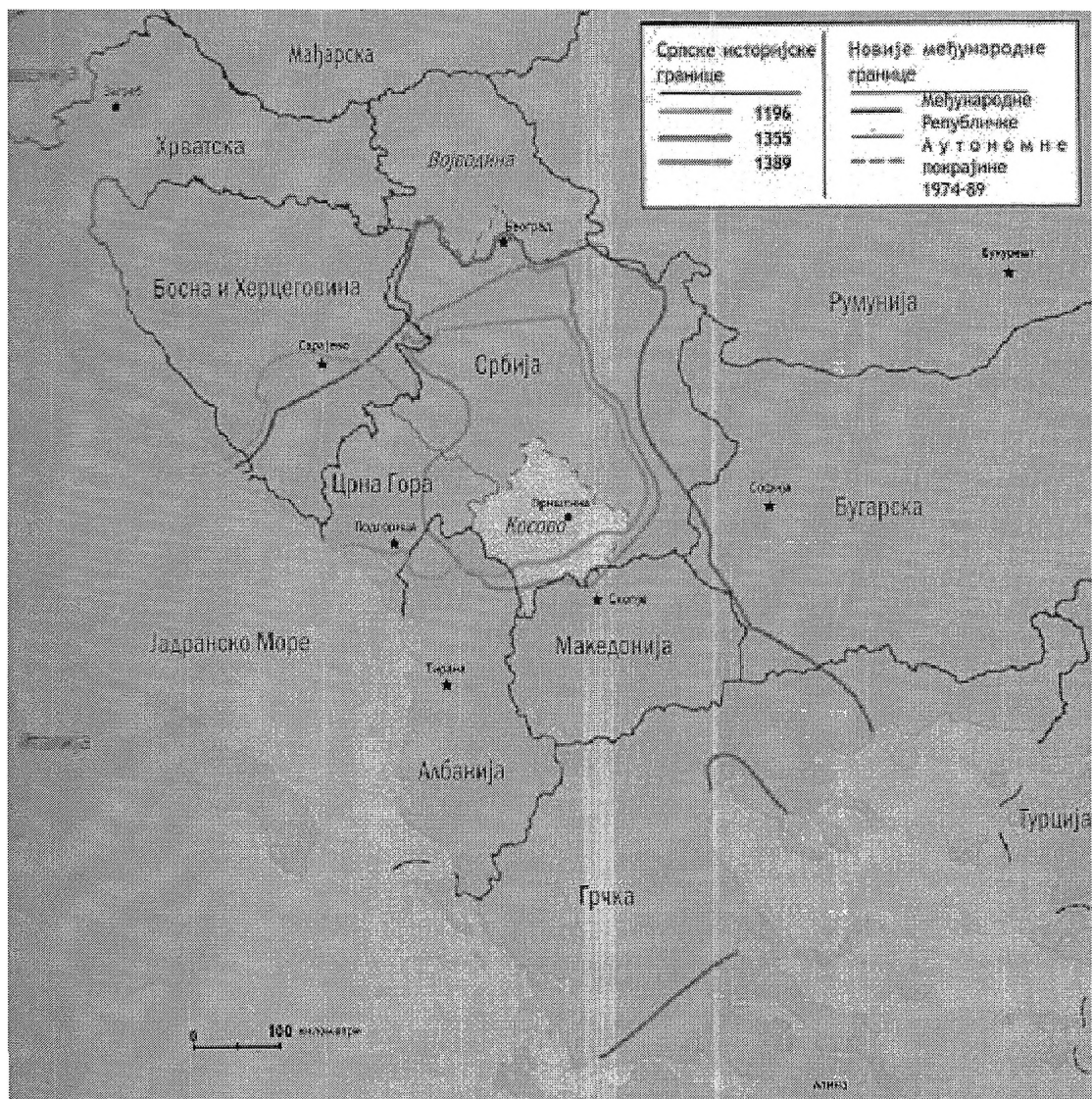

Статусот на Косово

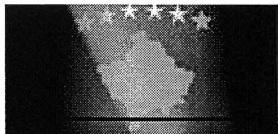
2. СТАТУСОТ НА КОСОВО

2.1 Историска и политичка позадина за проблемот на Косово

Сл.2 Историски граници

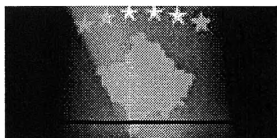
Актуелноста на косовскиот проблем во последните години многупати го наметна прашањето: Кој го полага правото на Косово - дали се тоа Албанците или Србите? Потоа се наметнуваа и прашања од типот: Зошто толкава омраза помеѓу двата народи кои со векови живееле и сеуште живеат на една иста територија? Дали отсекогаш постоела омразата и кој бил факторот што ја испровоцирал? Дали Србите се тие што му нанеле неправди на албанскиот народ или обратно? Во зависност од тоа за кој временски период станува збор, вистината за тоа кој е оштетен, а кој сторител на неправдата е променлива.

Единствено непроменето, во сите приказни, е учеството на големите сили во решавањето на прашањата на Балканот. Тие пресудуваа во 1878 год. во Берлин, во 1913 год. во Лондон, во 1919 год. во Версај, во 1943 год. на Јалта, во 1995 год. во Дејтон, како и во Рамбуе во 1999 год.

Проблемот со статусот на Косово беше етнички комплексен, територијален и безбедносен проблем на Балканот. Неговата сложеност кон крајот на 90-те години на минатиот век доби меѓународен публицитет, иако беше интерно прашање на една суверена држава.

Историски следено, од една страна Косово претставува лулка на српството и инспирација за градење на српскиот национализам. Не е помало значењето на Косово ниту пак за корените на албанскиот национализам. За Србите, Косово е дел од стара Србија, политички религиозен центар, област во која се наоѓаат над 1300 средновековни православни манастири и цркви. Битката на Косово е издигната во своевиден национален мит врз основа на кој е граден српскиот национализам. Современите Срби, Косово го доживуваат како лулка на нивната цивилизација. За Албанците, Косово претставува центар каде што е родена идејата за првата национална албанска држава, која ќе ги инкорпорира сите територии на кои живее албански народ. Проблемот и кај едните и кај другите е што се повикуваат на врската на сопствената нација со определена територија, од времето кога обичниот балкански селанец не се препознавал себеси како припадник на една одредена нација. Одделните политички лидери имале тешка задача “од рисјани и муслимани да создадат припадници на една нација”. Третманот кој го добивале “оние другите” во новите национални држави бил резултат на политиката за создавање на еднонационални држави. Тоа е основната причина за создавање омраза меѓу припадниците на различните етнички групи кои се затекнале на територијата на една држава. Политиката на политичките лидери на Балканот била водена од сонот за територијална експанзија. Сите новонастанати држави можеле да посочат “неослободени браќа” или историски територии надвор од границите што им ги определиле големите сили. Таква е и судбината со Косово. Територија кон која, повикувајќисе на историјата, аспирации имаат и Србите и Албанците. Од косовскиот вилает до крајот на Втората Светска војна се завршува една фаза од историскиот развој на Косово. Причинита поради која е направен ваквиот пресек е фактот што Косово како административна единица непостоеало во ниту една државна организација во чии рамки се наоѓало од

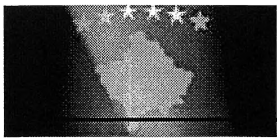

времето на Рашка до крајот на Втората Светска Војна. Во почетокот од конституирањето на Југославија, Косово е на ранг на локална самоуправа за на крајот, преку се поголеми отстапувања, да се здобие со идентичен статус како републиките. Пред 20 години, арбитражата на комисијата на Бадинтер ја отфрли независноста на Косово, со причина дека субјектот нема правен статус како република, и затоа не ги исполнува условите за признавање¹.

Проблемите на Југославија почнаа и завршија со Косово. По војната, единствената територија која што неможеше да биде контролирана од властите на Југославија и каде што беше прогласена вонредна состојба, беше територијата на Косово. Ова се повтори и пред самото распаѓање на Југославија, кога Албанците ниту по 40 години не се чувствуваа како дел од државата на Јужните Словени. Барањата на Албанците од Бујанската конференција во 1945 год., до демонстрациите во 1987 год., некогаш експлицитно искажани, некогаш преку барањата за еднаквост и рамноправност со сите останати народи во Југославија, имаа единствена цел - Косово да стане република. Напорите на Албанците во остварувањето на своите цели одеа до таму што непријателите на Југославија, Албанците на Косово ги доживуваа како свои сојузници.

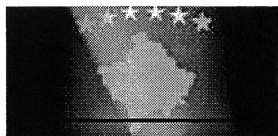
Како и во секоја приказна, секоја страна си има свое видување, дијаметрално различно од другото. Затоа она што останува, е да се направи заклучок врз основа на објективната реалност. Бидејќи Србија никогаш небила дефинирана како сојузна држава, туку идентична како и останатите пет републики, била унитарна држава, барањата на Албанците за стекнување на република немале основа. Иако во овој период од постоењето на Југославија, автономииите биле сфатени како федерални единици, сепак тоа не ја исклучувало припадноста на автономииите кон Србија. Значи, автономииите во Југославија се јавуваат како компромис за решавање на прашања поврзани со правата на националните малцинства, но не и како основа за стекнување самостојност. Од друга страна, граѓаните на Косово во време на Југославија го немаат правото на самоопределување, а со тоа и на осамостојување, додека тоа право го имаат народите од другите бројно помали републики. Од ова може да се заклучи дека во времето на Југославија многу погрешно е решаван

¹ Armend Behluli, The recognition of states: Case of Kosovo, A dissertation submitted in partial fulfilment of the degree master of arts in international relations and European studies, Central European University, Hungary, 2009 year, pages: 47 - 49

проблемот со Косово.² Тоа било еден од деликатните политички проблеми на Југославија. Постојат барем три различни аспекти, од кои првиот се однесува на иселувањето на Србите и Црногорците, вториот на српскиот национализам, а третиот на интеграцијата на Албанците во југословенското општество. Првите два аспекти се прилично очигледни, односно од секоја модерна држава се очекува да осигура правен поредок и сигурност на граѓаните. Во тој поглед, југословенската федерација затаила. Директни и индиректни притисоци од материјална и морална природа, како и општата нетрпеливост, покренале огромни бранови на иселување. Судовите ги губеле предметите, администрацијата одговарала со молк, а населението било препуштено само на себе. Прилично е очигледно што југословенската држава требало да направи. Потребно било на Косово да се испратат екипи од инспектори, правници, управни и судски кадри, со цел во најкраток можен рок да ја средат состојбата во јавните служби. Требало да се воспостави и институција на јавен правобранител на граѓаните, да се формира група од истакнати научни работници - историчари, социјални психолози, економисти, политиколози - кои би учествувале и предложили методи за долгорочно санирање на ситуациите. За жал, ништо од сето тоа федерацијата ненаправила. Страдањето на невините луѓе била доволна причина што јавноста била вознемирена и барала енергични акции. Но, тоа е само првиот аспект од косовската криза. Другиот аспект непосредно се надоврзува со иселувањето со Србите и Црногорците, со што се зголемува и разгорува српскиот национализам. Во лицитирањето кој ќе биде поголем заштитник на Србите од Косово, српскиот национализам во другите средини наидува на голем одзив и се јавува реална опасност со оглед на пасивноста на федерацијата, Косово да послужи како детонатор на нова националистичка експлозија. Третиот аспект се однесува на самите Косовари. Тој е најсложен, но во него лежи решението на проблемот. Во Косово најпрво дошло до национален бунт кој подоцна ескалирал во шовинистички испади. Тоа е типично за една нација која е во фаза на формирање и која допрва го бара својот идентитет. Кога една млада нација во текот на две генерации изминува пат од неписменост до академски науки, треба да се очекуваат и исклучиво бурни процеси на прокламирање на својата тукушто пробудена национална

² Рина Киркова, Статусот на Косово меѓу минатото и иднината, Македонска Ризница, Куманово, 2004 год., стр.: 9, 40 - 41, 50, 66 - 67

свест.³ Додека остатокот од Европа се расправаше со масовна миграција, со основните регионални разлики, и со она што многу често се нарекува “мултикултурно општество”, Југославија и се врати на поранешната историска логика на територијални војни и етнички хомогенизации.^{4 5 6}

Борбата за ослободување на Косово од т.н. српска окупаторска власт започна во Преказ на Дреница, на 28 февруари 1998 год., кога Адем Јашари со целото свое семејство Јашари, го започна вооружениот отпор против српската војска и полиција. По овој момент, т.н. херојска борба на ОВК се прошири низ цело Косово и траеше до целосното ослободување од “српскиот окупатор” како што го нарекуваа етничките Албанци на Косово.⁷

2.2 Влијанија и улоги на соседните земји за статусот на Косово

2.2.1 Влијанието на Србија

Сецесионистичкото движење на Албанците од Косово кое беше засновано врз етничка нетолеранција, доведе до хомогенизација на Србите во Југославија, создавајќи го непосредно Слободан Милошевиќ, кој умешно ја искористи растечката национална фрустрација на Србите. Во почетокот на 90-те години, Милошевиќ кој беше лидер на комунистите во Србија и приврзаник на тврдата линија, а од другата страна Ибрахим Ругова, лидер на Демократската Лига на Косово, си “помагаа” меѓусебно со тоа што и двајцата завземаа екстремни националистички позиции. Милошевиќ воден од националистичката идеја дека етничките граници на населението треба да се поклопуваат со територијалните граници на една држава, притоа инспириран од планот на Гарашанин за проширувањето на границите на Србија, придонесе Србија во негово време да биде перципирана од меѓународната заедница како закана за мирот на Балканот и единствен виновник за војната во Југославија. Неговата деструктивна политика ја доведе Србија во ситуација да неможе да се спротивстави на меѓународната заедница и тогаш кога фактите беа на нејзина страна. Србија благодарение на Милошевиќ, ја доби опасната репутација на

³ Branko Horvat, *Kosovsko pitanje*, Globus, Zagreb, 1988 god., str.: 10 - 11

⁴ Марк Мазовер, Балканот - кратка историја, Евро - Балкан прес, Скопје, 2003 год., стр.: 183

⁵ Биргите Болман, Косово - дилемите на една катастрофа, Данска црковна помош, Македонски центар за меѓународна соработка, Скопје, 2002 год., стр.: 9 - 25

⁶ Borislav Radovic, *Yugoslav wars 1991 - 1999 and some of their social consequences*, Part I War and losses, Torture in war: consequences and rehabilitation of victims, pages: 26 - 32, 39 - 50, 53 - 55

⁷ Трајан Гоцевски, Кризите во независна Република Македонија, Филозофски Факултет - Скопје, Култура, Скопје, 2010 год., стр.: 190

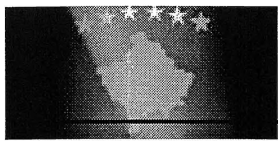

“последниот бастион на комунизмот во Европа”, додека Албанците поради отпорот кој го даваа, а кој претежно беше изразуван во пасивна форма, се здобија со епитетот на репресирана нација, која беше во потрага по демократија и почитување на човековите права. Вака беше доживувана положбата на Албанците во СРЈ од меѓународната заедница, иако основата на косовската криза лежеше во сепаратизмот и сецесионизмот на Албанците, проблем вешто заобиколуван во времето на Југославија, а премногу несериозно изигран од Милошевиќ. Производ на сето тоа беше бомбардирањето на СРЈ заради заштита на малцинските права на Албанците (откако преговорите во Рамбуе завршија без успех). Паралелно, бомбардирањето продуцираше и бегалска криза која остави трајни негативни ефекти врз албанско - српските односи, како и врз соседните држави Македонија и Албанија. НАТО одбра преку војна да гради мир.⁸

2.2.2 Улогата и политиката на Албанија кон Косово

Албанија е парламентарна демократија во којашто делуваат голем број на политички партии. Помеѓу двете главни партии, Демократската партија и Социјалистичката партија, разликата се прави по тоа кој ги води партиите, а не по идеолошката ориентација на истите. Исто така, помеѓу различните партии нема големи разлики во нивните ставови кон Косово. Албанската влада ја призна независноста на Косово уште во 1991 год., кога Косовската влада во сенка прогласи самостојност. Но, поради меѓународниот притисок за зачувување на стабилноста во регионот, владата на Албанија и партиите завземаа помалку или повеќе единствен и воздржан став во врска со Косово, кој се состоеше во балансирање помеѓу укажувањето на косовскиот проблем од една страна и зачувувањето на стабилноста во регионот од друга страна. Од оваа причина, иако Албанската влада одржуваше постојани контакти со албанските политичари на Косово, сепак беше многу внимателна во дипломатските активности околу косовското прашање. Со други зборови, албанската надворешна политика имаше за цел да ја промовира Албанија како фактор за мир и стабилност во регионот. Иако албанската политика никогаш небила индиферентна спрема случувањата на Косово, официјалниот став на

⁸ Рина Киркова, Статусот на Косово меѓу минатото и иднината, Македонска Ризница, Куманово, 2004 год., стр.: 71, 84, 97 - 98

Тирана беше прагматичен и воздржан.⁹ Министерот за надворешни работи на Албанија, Паскал Миљо, во еден текст напиша дека приоритет на албанската надворешна политика е независноста на Косово, конфедерација, федерација или автономија за етничките Албанци во Македонија и решавање на имотните прашања на протераните Албанци од Чемерија (Р. Грција).¹⁰

2.2.3 Улогата и политиката на Црна Гора кон Косово

Во времето на прогласувањето на независноста на Косово, во Црна Гора се ближеше прославата за двегодишнината од независноста на земјата која што беше постигната на референдум одржан на 21 мај, 2006 год., со што се заврши постоењето на државната заедница помеѓу Србија и Црна Гора, која што беше последниот федерален остаток од некогашната СФРЈ. Во почетокот на 2008 год. во Црна Гора сеуште живеаа околу 16.000 бегалци од Косово, што додатно го илустрираше наследството од косовскиот конфликт. Во 1999 год. во Црна Гора дојдоа околу 70.000 бегалци, бројка која што изнесува околу 15 % од вкупното население на Црна Гора, и како резултат на овој масовен бегалски бран, Црна Гора се најде во бегалска криза. Во тоа време косовскиот конфликт се однесуваше на СР Југославија, чиј составен дел беше и Црна Гора, и за време на интервенцијата на НАТО во 1999 год. неколкукратно беше бомбардирана и Црна Гора. Сепак, иако сојузните власти прогласија воена состојба од почетокот на интервенцијата, официјална Подгорица беше на став дека воената состојба не се однесува на црногорската територија, бидејќи во Црна Гора немало никогаш сериозни воени дејствија.

Од моментот на стекнувањето на независноста, Црна Гора работи на промоција на добрососедските односи со Србија, но и со Косово. Последното истражување на јавното мислење покажува дека околу 2/3 од граѓаните на Црна Гора го сметаат за важно прашањето на Косово. Од друга страна, официјалните ставови околу ова прашање се разликуваат. Првата официјална реакција на црногорската власт по објавувањето на самостојноста на Косово, одразуваше воздржан став околу признавањето на новата косовска држава. Политичките лидери во Црна Гора правеа изјави од типот: “Црна Гора избра пат ориентиран кон Европската Унија, и во тој случај Црна Гора треба да ги следи

⁹ Makedonski Institut za medije, Kosovo i mediji, Skopje, 2008 god., str.: 32 - 33

¹⁰ Трајан Гоцевски, Кризите во независна Република Македонија, Филозофски Факултет - Скопје, Култура, Скопје, 2010 год., стр.: 193

европските одлуки; Црна Гора нема улога на политички лидер и затоа доколку се побара од нејзе и од другите држави во регионот, таа ќе ја признае независноста на Косово”. Ваквите ставови од официјалната власт на државата наидоа на остри критики од опозициските партии, кои беа прилично гласни во своите кампањи против независноста на Косово. Нивните постојани апели кон властите беа да не се признава независно Косово, и тие барања ги аргументираа со изјавите дека за нив Косово е прашање на честа, а во голема мера и прашање на безбедноста, како и дека создавањето на оваа квази држава треба да се спречи затоа што е спротивно на меѓународното право и Резолуцијата 1244 на ОН.¹¹

Помеѓу Црна Гора, Македонија и Србија, земји кои се пријавија за членство во ЕУ, Црна Гора се смета како најсилен кандидат. Сепак, напредокот на земјата во голема мера ќе зависи и од третманот на малцинствата, вклучувајќи ги и етничите Албанци. Дури, нивните гласови и помогнаа во победата на референдумот за отцепување од Србија.¹²

2.2.4 Политиката на Македонија кон Косово

Уште од 80-те години, во Македонија на Косово се гледаше како на еден од клучните приоритети на македонската надворешна политика. Според последните пописи, во Македонија живеат околу 25 % етнички Албанци. Бројната албанската популација која го споделува идентитетот со косовските Албанци од Македонија очекуваше значително внимателен пристап кон темата за косовската независност. Постојат неколку аспекти кои треба да се објаснат за да се објасни македонската политика кон Косово. Прво, етничките Македонци одсекогаш се плашеле од идејата за Голема Албанија, кое што би значело одвојување на општини и села од северот на земјата, каде албанското население е мнозинско. Присуството на албанските етнички партии во коалициските влади ја чинеше ситуацијата уште посложена; сите албански партии во Македонија го признаа Косово пред официјалните власти да завземат било каков став околу тоа прашање. Второ, со стекнувањето на независноста во 1991 год., до прогласувањето на независноста на Косово, Македонија ги немаше дефинирано своите граници со Косово. Трето, слабата

¹¹ Makedonski Institut za medije, Kosovo i mediji, Skopje, 2008 god., str.: 129 - 130

¹² <http://www.balkaninsight.com/en/article/the-minority-report-jobless-ethnic-albanians-let-down-by-the-state> - The minority report: Jobless ethnic Albanians “let down by the state”, Balkan Insight

македонска економија во голема мера зависеше од трговската размена со соседните земји, вклучувајќи ја и Србија. Признавањето на независноста на Косово имаше потенцијал да ги влоши македонските соседски односи со Србија од една страна, или да ги подобри позициите кај некои од земјите на ЕУ и НАТО од друга страна.¹³ Во понатамошниот текст кој следи од изработката на овој магистерски труд, подетално се опфатени најразлични фактори и сегменти од односите на Р. Македонија кон случувањата на Косово, и нејзината политика.

2.3 Улогата на НАТО во однос на конфликтот на Косово

Сл.3 Распоред на НАТО силите во Косово

Во текот на 1998 год., отворениот конфликт помеѓу српските воени и полициски сили и силите на косовските Албанци, заврши со смрт за околу 1.500 косовски Албанци, а околу 400.000 луѓе беа приморани да ги напуштат своите

¹³ Makedonski Institut za medije, Kosovo i mediji, Skopje, 2008 god., str.: 101

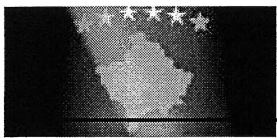
домови. Меѓународната заедница беше многу загрижена за конфликтот кој ескалираше, хуманитарните последици и ризикот тој да се прошири во соседните држави. Милошевиќ ги игнорираше дипломатските напори за постигнување на мирно решение на кризата, а исто така загрижуваше и дестабилирачката улога на милитантните сили на косовските Албанци.

На 28 мај 1998 год. Северноатлантскиот совет на состанокот на ниво на министри за надворешни работи постави две главни цели што се однесуваа на кризата на Косово, имено: да помогне во постигнувањето на мирно решение за кризата со тоа што ќе придонесе кон реакцијата на меѓународната заедница и да промовира стабилност и безбедност во соседните земји, со посебен акцент врз Албанија и Македонија.

На 12 јуни 1998 год. од Северноатлантскиот совет, на состанокот на ниво на министри за одбрана, беше побарана проценка за идните можни мерки кои НАТО би можело да ги земе в предвид во однос на косовската криза. Ова доведе до голем број на можни опции.

На 13 октомври 1998 год. по влошувањето на ситуацијата, Советот на НАТО ги овласти наредбите за активирање на воздушните напади. Овој чекор имаше за цел да ги поддржи дипломатските напори, со цел да се натера режимот на Милошевиќ да ги повлече силите од Косово, да соработува во ставањето крај на насилството и да помогне во враќањето на бегалците во нивните домови. Во последен момент, по дополнителните дипломатски иницијативи на НАТО и САД, Милошевиќ се согласи да се придржува и воздушните напади беа отповикани.

Резолуцијата 1199 на Советот за безбедност на ОН меѓу другото ја изрази својата длабока загриженост заради прекумерната употреба на сила од страна на српските безбедносни сили, и повика на прекин на огнот од двете страни во конфликтот. Во оваа Резолуција беа утврдени ограничувањата на бројот на српските сили на Косово, и за распонот на нивните операции по договорот што беше склучен со српската влада. Беше договорено дека ОБСЕ ќе воспостави Мисија за Верификација на Косово, за да се следи почитувањето на договорот на терен, а НАТО ќе воспостави мисија за воздушно набљудување. Воспоставувањето на двете мисии беше одобрено со Резолуцијата 1203 на Советот за Безбедност на ОН. За поддршка на ОБСЕ, НАТО воспостави специјална воена сила за посебни намени, која што беше распоредена во

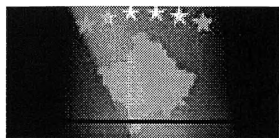

Македонија, и под целосно раководство на Врховниот командант на НАТО за сојузничките сили на Европа.

И покрај овие чекори ситуацијата на Косово повторно се разгори. Обновените меѓународни напори беа насочени кон нов политички поттик за мирно решавање на конфликтот. НАТО ги поддржа овие напори и на 30 јануари се согласи да примени воздушни напади доколку тоа е потребно, и да упати предупредување до сите инволвирани страни во конфликтот. На 20 март, Мисијата на ОБСЕ за верификација на Косово беше повлечена од покраината, поради неможноста за продолжување на исполнувањето на своите задачи. Американскиот амбасадор Ричард Холбрук, пристигна во Белград во последен обид да го убеди Милошевиќ да ги сопре нападите врз косовските Албанци или да се соочи со брзи воздушни напади од страна на НАТО. Милошевиќ тоа го одби така да на 23 март беше издадена наредба за спроведување на воздушните напади (позната како: Операција на сојузничките сили).

Целите на НАТО во врска со конфликтот на Косово беа дадени во Соопштението објавено на Вонредниот состанок на Северноатлантскиот совет, одржан во седиштето на НАТО на 12 април 1999 год., а беа потврдени од страна на шефовите на држави и влади во Вашингтон на 23 април 1999 год.: потврден прекин на сите воени операции и итен прекин на насилството и репресијата; повлекување на војската, полицијата и паравоените сили од Косово; стационарање на меѓународното воено присуство на Косово; безусловно и безбедно враќање на сите бегалци и раселени лица и непречен пристап до нив за хуманитарните организации; воспоставување на политички рамковен договор за Косово заснован врз Договорот од Рамбуе во согласност со меѓународниот закон и Повелбата на ОН.

На 10 јуни 1999 год., по воздушната кампања која траеше 78 дена, генералниот секретар на НАТО, Хавиер Солана, објави дека му дал упатства на генералот Весли Кларк, врховен командант на сојузничките сили на Европа, да ги прекине воздушните операции на НАТО. Оваа одлука беше донесена по консултациите со НАТО и потврдата од генералот Кларк дека целосното повлекување на југословенските сили од Косово започнало. Повлекувањето беше во согласност со Воено - техничкиот договор склучен помеѓу НАТО и СРЈ, вечерта на 9 јуни. Повлекувањето исто така беше во согласност со договорот меѓу СРЈ и специјалните пратеници на ЕУ и Русија, претседателот Марти

Ахтисари од Финска и Виктор Черномирдин, поранешен премиер на Русија, постигнат на 3 јуни.

Ноам Чомски¹⁴, во својот текст “Преглед на војната на НАТО во Косово”, говори за логиката и потребата од дејствувањето на НАТО, која од една страна е општо прифатена, но истовремено и интригантна. Со самиот влез на НАТО силите во Косово, биле вложени огромни напори за откривање на што повеќе докази за воени злосторства, преку моделот на брзина и ефикасност, со цел да се одржи меѓународниот фокус и поддршката за спроведувањето на одговорноста на тамошните воени злосторници. Тоа несомнено било потребно за НАТО од политички аспект, за да ја покаже неопходноста и неизбежноста на 78-дневните воздушни напади врз српските сили и српската инфраструктура. Според зборовите на Чомски, контраверзноста е во тоа што злосторствата кои се случија по бомбардирањата, всушност, не беа причините за воздушната интервенција, туку последиците од неа. Потребна беше значителна храброст за да се најде ретроспективно оправдување за акциите кои што всушност доведоа до поттикнување на многу од последователните злосторства. И покрај интензивните напори, резултатите од “опсесијата за масовните гробници” биле разочарувачко слаби.

Истрагата на ОБСЕ, пак, била во согласност со обвиненијата од страна на Стејт Департментот и Меѓународниот Трибунал за воени злосторства. Во истата беше претставен моделот на протерување и зголемување на кражбите, убиствата и киднапирањата по започнувањето на воздушната кампања на 24 март. ОБСЕ сметаше дека, од една страна, со започнувањето на нападите, ситуацијата како да излегла од контрола на сите органи, бидејќи владеело беззаконие во форма на грабежи и убиства. Од друга страна, пак, големите протерувања на илјадниците жители во периодот од последната недела на март и почетокот на април, се чинело дека е дејствување по добро организирана и однапред разработена шема. Според извештаите на ОБСЕ, со заминувањето на ОБСЕ KBM и започнувањето на воздушните напади на НАТО, српската полиција и армија, најчесто придружувани од паравојски, упатувале закани за протерување на косовските Албанци од областите населени со албанско население, а активистите на ОВК ги засилиле заседите и нападите врз српските власти. За да се разбере потребата од интервенцијата на НАТО, најважно е да се разбере периодот од месеците кои доведоа до оваа одлука.

¹⁴ Аврам Ноам Чомски - американски филозоф и политички критичар

Сознанијата што НАТО ги имаше за овој период беа од критичко значење за да се оцени одлуката за бомбардирање на СРЈ, без одобрувањето од страна на Советот за Безбедност на ОН.

Огромното протерување на Косово започна веднаш по почетокот на нападите на НАТО. УНХЦР веќе на 5 април ја започна својата програма за хуманитарна евакуација. Од крајот на март до првата половина на април, биле протерани околу 860.000 косовски Албанци од Косово, додека непознат број на Срби и Роми од покраината, исто така, ги напуштиле своите домови. Овие податоци се забележани во извештајот на ОБСЕ. САД и В. Британија, кои учествуваа во планирањето на бомбардирањата, неуспеаа да ги предвидат овие последици. Италијанскиот премиер, Масимо Д'Алема, во една прилика го предупредил Клинтон за огромниот бегалски бран кој ќе биде предизвикан од воздушните напади. Единствениот можен аргумент за акцијата на НАТО која ги поттикнала злосторствата, бил аргументот дека тие злосторства би биле поголеми доколку таква акција не се превземе. Ваквото тврдење, кое е едно од најзначајните во историјата на поддржувањето на државно насилство, бара и значителни докази. Силата на аргументот се намалува со зголемувањето на обемот на злосторствата. Овој став веројатно го одразува успехот на доктрината дека кривичните дела поттикнати од бомбардирањето на НАТО си обезбедиле самите ретроспективно оправдување за тоа.

Соодветно на многуте обиди да се оправда бомбардирањето на НАТО, сепак се третирали како контрадикторни верзиите дека Србија го нападнала Косово, со цел да ги сопре сепаратистичките албански герилски движења, со што резултатот бил над 10.000 убиени цивили и стотици илјади бегалци во Албанија и Македонија, а од друга страна, НАТО ја нападна Србија од воздух во име на заштитата на Албанците од етничко чистење, при тоа предизвикувајќи смрт за стотици српски цивили и егзодус на десетици илјади луѓе.

По објавувањето на мировниот договор на 3 јуни, беше објавен и ултиматумот од Рамбуге, во кој НАТО ги постави своите “земи или остави” услови, барајќи целосна дозвола за НАТО војската да има слободен пристап, не само на Косово, туку и на територијата на цела СРЈ, со имунитет за било каков судски процес.

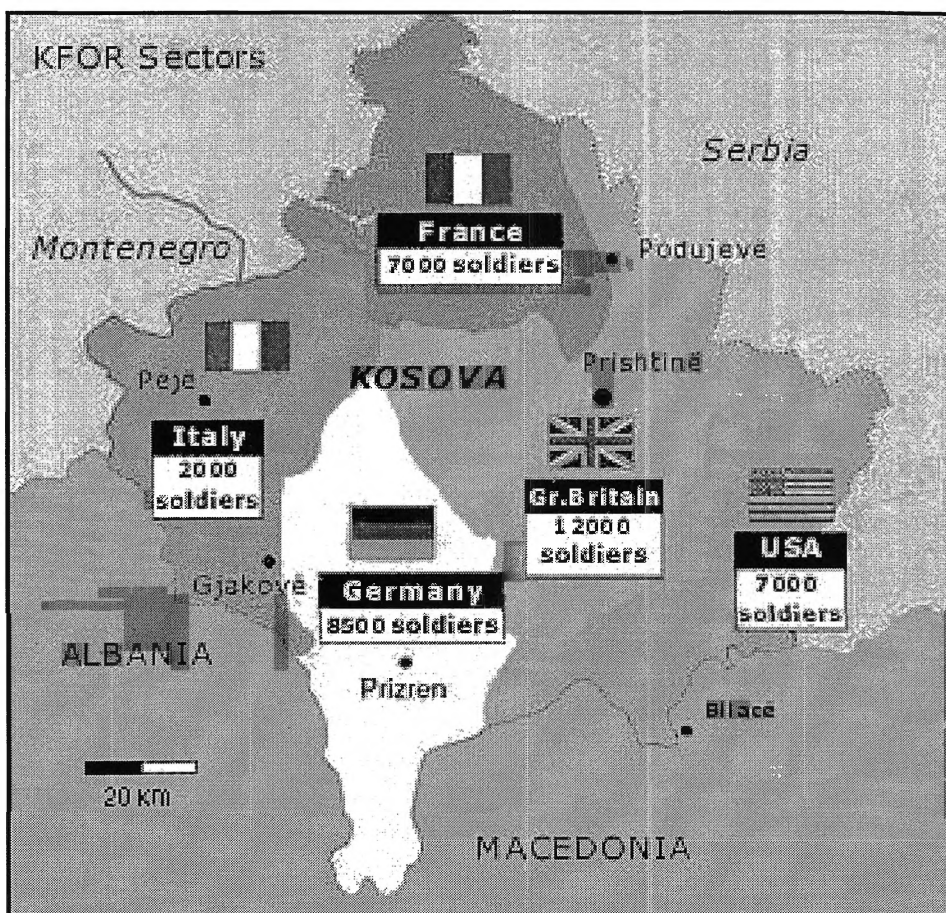
Чомски подвлекува дека НАТО направил избор да ги отфрли дипломатските опции кои небеа докрај исцрпени, и да започне воена кампања која имаше ужасни последици за косовското население. За другите последици

Западот и малку се грижеше, иако тоа значеше уништување на цивилната економија на Србија, со што беа сериозно нарушени законите на војната. Ова прашање беше изнесено и пред Трибуналот за воени злосторства, но не го доби потребното внимание.

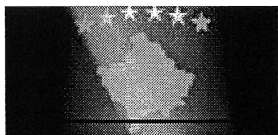
На крајот од оваа војна, авторот оценува дека вистинските победници се западната воена индустрија и рускиот извоз на оружје, а огромна последица од истата е големиот удар кој беше зададен врз кривките принципи на светскиот поредок. Оваа акција на НАТО претставува закана за самата суштина на меѓународниот систем на безбедност, основан во светски експонираната Повелба на ОН¹⁵.

2.3.1 КФОР - Силите за Косово раководени од НАТО

Сл. 4 Распоред на КФОР во Косово

¹⁵ <http://www.chomsky.info/articles/200005--.htm> - A review of NATO's war over Kosovo, Noam Chomsky, Z Magazine, 2001 year

Првите елементи на КФОР¹⁶ влегоа на Косово на 12 јуни 1999 год. Според Воено - техничкиот договор, распоредувањето на силите беше синхронизирано со заминувањето на српските сили од Косово. До 20 јуни, српското повлекување беше потполно исполнето, а КФОР ја исполни својата првична задача на распоредување.

Во текот на кризата, силите на НАТО беа предводници на хуманитарните напори за да им помогнат на илјадниците бегалци кои го напуштија Косово. Во Македонија, НАТО трупите изградија кампови и приемни центри за бегалците, како и пунктови за исхрана, а пренесоа и стотици тони хуманитарна помош за оние на кои што им беше потребна. Во Албанија, НАТО распореди значителни сили за да обезбедат слични форми на помош, и му помогнаа на Високиот комесаријат на ОН за бегалци - УНХЦР.

Во пролетта 2001 год., по насилните судири на границата со Косово во кои беа вклучени силите на Македонија и албански екстремистички групи, КФОР започна дополнителни акции, вклучувајќи и зголемени копнени и воздушни патроли, операции против шверцот и операции на пребарување. Исто така, се зголеми и бројот на извидувачките летови, како и на напорите за собирање на разузнавачки информации.

КФОР, УНМИК и други меѓународни организации, помагаа во координацијата и поддршката на активностите за повторно населување во рамките на нивните средства и можности, и во намалувањето на потенцијалот за етничкото насилство. Силите на КФОР го зголемија своето присуство во енклавите на малцинствата за да обезбедат поголема безбедност и да се локализира насилството против косовските Срби. Еден од најважните приоритети на КФОР беше подобрувањето на безбедноста за етничките малцинства. Над 50% од нивните луѓе беа ангажирани за заштита на малцинствата (воглавно Србите) на Косово. Силите на КФОР, исто така, се распоредени и во Митровица, за да се обезбеди безбедност на двете страни од реката Ибар. КФОР постојано изведува задачи на погранична контрола.

Медицинската помош е уште една широка сфера на активности за КФОР, со над 50.000 цивилни пациенти кои се згрижуваат на годишно ниво.¹⁷

¹⁶ <http://www.nato.int/kfor/> - NATO KFOR, Kosovo Force

¹⁷ Office of Information and Press, Прирачник за НАТО, Brussels, 2001 год., стр.: 136 - 148

2.4 Воспоставувањето на УНМИК

На УНМИК му беше доверен широк мандат кој што вклучуваше промоција на владеењето на правото и човековите права. Мисијата беше составена од 4 компоненти (Столбови), и секој од нив беше раководен од Заменик на Специјалниот Претставник на Генералниот Секретар. Три меѓународни организации работеа во овие 4 Столба.

Првиот Столб: “Полиција и Правда” беше поставен во мај, 2001 год., со цел да воспостави владеење на правото, вклучувајќи ги и полициските сили, и да го постави судскиот и правниот систем. Оваа работа беше предводена од страна на ОН. Во првата година од мандатот на УНМИК, работата на овој столб беше фокусирана на хуманитарната помош, под покровителство на УНХЦР. Вториот Столб: “Граѓанската администрација”, исто така, беше предводена од ОН. Третиот Столб: “Демократизација и градење на институциите”, имаше за цел да го развие граѓанското општество и институциите за човекови права, медиумите и политичките партии. Овој Столб беше управуван од ОБСЕ. Четвртиот Столб: “Економската обнова”, беше предводена од ЕУ.

Специјалниот Претставник на Генералниот Секретар на ОН беше шеф на УНМИК, и му беше доделена “максимална цивилна извршна власт”, која подразбираше единствена извршна и законодавна власт да “смени, укине или суспендира постоечки закон до степен кој ќе одлучи дека е неопходен” и “да донесува законски акти во форма на прописи”. Специјалниот Претставник на Генералниот Секретар, исто така, имаше власт да назначи или разреши било кое лице од привремената цивилна администрација во Косово, вклучувајќи ги и припадниците на судската власт.

Создавањето на хибридни судски панели во Косово претставуваше во голема мера одговор на итните потреби за оваа земја. Мандатот на УНМИК со цел одржување на мирот и безбедноста во земјата, вклучуваше директива за одржување на “граѓанското право и поредок, вклучувајќи и воспоставување на локални полициски сили, преку ангажирање на меѓународен полициски кадар, кој служеше во Косово”. Додека официјалните претставници на ОН го толкуваа овој мандат како акција за повторно воспоставување на правниот поредок во целина, особено во делот на одговорноста за воените злосторства и други злосторства извршени за време на конфликтот, начинот на кој што беше составена оваа резолуција беше недопрецизиран во оваа точка. Задачата за

повторното воспоставување на владеењето на правото и кривичната правда во Косово, ја делеа ОН и ОБСЕ. Според структурата во Првиот Столб (Полиција и Правда), полицијата на УНМИК имаше задача административно да ја зголеми координацијата на кривичните истраги. Нивниот мандат првенствено беше врзан со идејата да се изгради и да се надгледува функционирањето на независно, непристрасно и мултиетничко судство.¹⁸

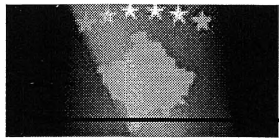
2.5 Политиката на САД спрема Косово

Американските политички лидери константно ја нагласуваа потребата од решавањето на незавршените работи на Балканот, особено во однос на остварувањето на политички договор за Косово. Американските претставници повеќепати се изјаснуваа против одржувањето на нестабилното статус - кво, и во корист на решавање на статусот на Косово, со цел да се постигнат долготрајните цели на САД во Европа, т.е. слободата и мирот. Низ годините, ангажманот на САД во Косово на моменти беше контроверзен. Претставниците на САД тврдеа дека нестабилноста во Косово би можела да има негативно влијание врз стабилноста на Балканот, па и во Европа како целина, кој од своја страна тие го гледаа како витален интерес на САД. Според нивните уверувања, нестабилноста во регионот би дала поволна клима за организиран криминал и тероризам, а со тоа и поткопување на целите на САД за Евро - Атлантска интеграција и соработка. Заради тоа, вклучувањето на САД беше од суштинско значење за обезбедување на стабилност, заради своите ресурси и неоспорниот политички кредибилитет во регионот. Се повеќе многу набљудувачи од двете страни на Атлантикот нагласуваа дека Европа треба да има поголем удел од САД во стабилноста на ЈИЕ, и дека европските земји треба да направат меѓународни здружени напори во Косово. Некои од критичарите за ангажманот на САД на Балканот сметаа дека ситуацијата во Косово не ги засега во голем степен виталните интереси на САД, за разлика од други прашања како што се војната против тероризмот, вклучувајќи ги терористичките напади во САД од 11 Септември и војната во Ирак, како и многу други предизвици сврзани со надворешната политика и националната безбедност на САД. Одразувајќи го меѓународниот фокус на глобалната антитерористичка кампања и некои други

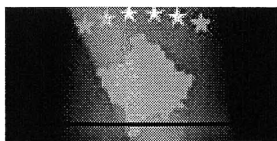
¹⁸ Tom Perriello, Marieke Wierda, Lessons from the deployment of international Judges and Prosecutors in Kosovo, Intenational Center for Transitional Justice, 2006 year, pages: 7 - 9

приоритети, се појави силен интерес за “завршување на работата”, вклучувајќи ги и евентуалните “излезни стратегии” за меѓународната цивилна и воена администрација на Косово.

Од почетокот на конфликтот на Косово во доцните 90-ти години, администрацијата на Клинтон го осуди српското кршење на човековите права, и повика на автономија за Косово во рамките на Југославија, без да ја поддржи независноста. Администрацијата на Клинтон инсистираше на воздушни напади против Југославија кога Белград го отфрли Договорот од Рамбуре, но ја одби опцијата за употреба на копнени сили за протерување на југословенските сили од Косово. Како и да е, дури и пред воздушните напади администрацијата на Клинтон се изјасни дека американски трупи ќе учествуваат во Косово како мировни сили доколку би се постигнал мировен договор. По конфликтот, Клинтон изјавуваше дека присуството на американските и НАТО трупите ќе се намали кога локалните автономни институции ќе ја превземат работата. Според него, САД и ЕУ имаат обврска да работат заедно за обновата на Косово и регионот, но “Европа мора да обезбеди поголем дел од ресурсите за тоа”. Во текот на претседателската кампања во 2000 год., Кондолиза Рајс (подоцна именувана како Советник за Национална Безбедност на претседателот Буш), изјави дека американските воени сили се премногу раширени на глобално ниво, и дека мировните обврски на Балканот би требало да бидат превземени од страна на американските сојузници во Европа. Сепак, по превземањето на власта, администрацијата придоби многу поумерен тон. Во февруари, 2001 год., поранешниот Државен Секретар, Колин Пауел, изјави дека САД имаат обврска да се грижат за мирот на Балканот и дека силите на НАТО ќе треба да останат во БиХ и Косово со “години”. Пауел изјави дека САД ќе го преразгледаат присуството на американските сили во БиХ и Косово, со цел за нивно намалување со текот на времето, но исто така нагласи дека САД ќе дејствуваат во договор со нивните сојузници. Претседателот Буш ја повтори оваа позиција за време на посетата на Косово во јули, 2001 год., во која изјави дека американските и меѓународните сили “дојдоа заедно и ќе си одат заедно”, со заедничка цел во денот кога мирот на Косово ќе биде самоодржлив. Од 1999 до 2007 год., САД даде 943 милиони долари како билатерална помош за Косово. Како дополнителни средства за Косово во 2007 год., беа додадени уште 189.000 долари, а во следните години беа дадени над 300 милиони долари, особено во поддршката за спроведување на Планот на Ахтисари во Косово.

Администрацијата на Буш ја поддржа политиката т.н. “стандарди пред статус”, фаворизирана од страна на УНМИК, во почетокот на 2002 год. Овој пристап се однесуваше на автономната косовска влада за да постигне голем број на критериуми, вклучувајќи ги и напредокот во насока на создавање функционална демократска влада, слободна пазарна економија, владеење на правото и почитување на етничките малцинства, пред прашањето за статусот на Косово да се дискутира. Во 2003 год., администрацијата на Буш покренала иницијатива за да се даде поголем поттик на политиката “стандарди пред статус”. Поранешниот Државен Потсекретар за Политички Прашања, Марк Гросман, поддржан и од другите членови на Контакт Групата, најави датум за преиспитување за стратегијата на Косово, кој доведе до евалуација на стандардите за Косово до средината на 2005 год. Во мај, 2005 год. втората администрација на Буш, најави нова фаза на политиката на САД кон Балканот. Државниот Потсекретар за Политички Прашања, Николас Барнс, се изјасни пред Конгресот дека статус кво - то на нерешениот статус на Косово повеќе не е ниту одржлив ниту пожелен. На 2 февруари, 2007 год., САД изрази поддршка за сеопфатниот предлог за статусот на Косово од страна на пратеникот на ОН, Марти Ахтисари. Стејт Департментот го оцени како “фер и избалансиран” и “план за стабилно, просперитетно и мултиетничко Косово”. Американските официјални лица ги повикаа српските и косовските партии да се ангажираат конструктивно, заедно со Ахтисари, за време на финалните консултации околу статус предлогот и ја одобрија финалната верзија на планот која што беше претставена во Советот за Безбедност на ОН, во март. Тие, исто така, ја нагласија потребата од меѓународно единство во поддршка за идниот статус на Косово; високите американски официјални лица ги ангажираа своите колеги, вклучувајќи ги и оние од Русија да се посветат на косовското прашање. Во отсуство на нова резолуција или дипломатски пробив, од администрацијата се очекуваше да ги поддржат координираните меѓународни напори за признавање на еднострано прогласената независност од страна на косовските власти во почетокот на 2008 год. Еден ден откако Косово прогласи независност Државниот Секретар на САД, Рајс, најави формално признавање на Косово од страна на САД како суверена и независна држава, а претседателот Буш го прифати барањето на косовскиот претседател Сејдиу за воспоставување на дипломатски односи со САД. Како одговор на тоа, Србија го отповика својот амбасадор од САД, а американскиот амбасадор во Србија остана во Белград.

Администрацијата вети дека ќе ја поддржи независноста на Косово и Планот на Ахтисари, учествувајќи во предводените од ЕУ и НАТО мисии во Косово, и преку економската помош. Тоа потврдуваше дека ситуацијата на Косово е уникатна и единствена, и дека непретставува никаков преседан за други меѓународни околности. Американските официјални лица исто така се изјаснија против сите напори за поделба на Косово по етнички линии.^{19 20}

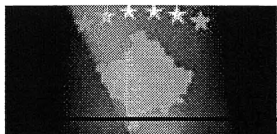
Со последната посета на американскиот државен секретар Хилари Клинтон во Србија, таа истакна дека за САД Косово е независна држава, и дека нема да има промена на границите, но и дека може многу да се постигне во процесот на подобрување на односите помеѓу Белград и Приштина. На заедничката конференција, на која присуствуваше и високиот претставник на ЕУ за надворешна политика и безбедност, Кетрин Ештон, беше нагласено дека Србите на Косово треба да имаат целосна поддршка во рамките на Косово, и да ги зачуваат врските со Србија. По изразената поддршка за дијалогот меѓу Белград и Приштина, беа повикани двете страни да ги имплементираат досега постигнатите договори и да превземат конкретни чекори во насока на нормализирање на односите, посочувајќи дека тоа не значи и барање за признавање на Косово. Така, беше дадена поддршка за Србија, Приштина и целиот регион да ги забрзаат своите напори, и да станат дел од единствена и демократска Европа.²¹

Што се однесува за регионот во кој опстојува и нашата држава, Хенри Кисинџер, еминентен американски дипломат, геополитичар, стратег и аналитичар со неоспорна компетентност, се осврна на еден поширок спектар прашања поврзани со надворешната политика на САД. Според него, особено политичка парализа во рамките на дејствувањето кон недемократските земји, САД доживеале за време на 78 - дневното бомбардирање на Србија од страна на НАТО силите. Имено, тоа беше прва реална воена акција на НАТО и најдраматична употреба на сила во Европа по Втората Светска војна. Но, и покрај се, американската администрација неуспеала да покаже дека уништувањето на српската инфраструктура е поврзана со земја која непретставува поголема стратегиска закана за регионот, а уште помалку за

¹⁹ Julie Kim, Steven Woehrel, Kosovo and U.S. Policy: Background to independence, Congressional Research Service, 2008 year, pages: 2 - 3, 23 - 26

²⁰ Steven Woehrel, Kosovo: Current issues and U.S. policy, Congressional research service, 2010 year, pages: 7 - 8

²¹ <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=2175A7EACC175146A97CDE80F86A1922> - Косово е независна држава и нема да има промена на границите, Хилари Клинтон, Дневник

американските интереси. Понатаму, тој вели дека за време на косовската криза, и по неа, Вашингтон и Лондон го апострофирале значењето на надворешната политика како прогресивна алтернатива на традиционалната дипломатија, базирана врз еквилибриум. Меѓутоа, што се случило во суштина? Етничкото чистење на Косово вршено од страна на Милошевиќ, се свртело и добило обратна насока. Но, состојбата не останала иста, затоа што етничкото чистење кое го вршеле Албанците се одвивало во присуство на силите на НАТО, и на администрацијата на ОН. Косовската интервенција не ги решила политичките проблеми кои ја генерирале кризата.²²

2.6 Косово - променетите контури на светската политика и предизвик за светскиот поредок

Косовската војна имаше потенцијал да биде дефинирачки момент во историјата после Студената војна. Можеше да ја реструктурира шемата на меѓународните односи од страна на преобликување на односите помеѓу регионалните безбедносни организации и ОН, помеѓу големите сили на Истокот и Западот, помеѓу пријатели и сојузници во рамките на нивните табори, како и помеѓу силата и дипломатијата. Исто така, можеше да го постави прашањето на униполарниот момент кој што надвлееа по крајот на Студената војна. Покрај тоа, нормативните оперативни и структурни прашања кој што се покренала од косовската криза ќе имаат долготрајни последици за начинот по кој што ние ја разбираме и интерпретираме светската политика. На пр. Ќе може ли Советот за Безбедност на ОН и неговото право на вето одсега натака ефективно да биде заобиколено, за да се направи селективно спроведување на операции? Како хуманитарниот императив може да се помири со принципот на државниот суверенитет? Дали сме сведоци на крајот на апсолутните принципи во меѓународната правна рамка, и ако е така, по која цена? Под кои услови овие апсолутни принципи го губат легитимитетот? Најпрво потребно е да се смести прашањето на косовската криза во контекст на менувањето на контурите на светската политика од крајот на Студената војна.²³

²² Трајан Гоцевски, Кризите во независна Република Македонија, Филозофски Факултет - Скопје, Култура, Скопје, 2010 год., стр.: 239

²³ Albrecht Schnabel, Ramesh Thakur, Kosovo and the challenge of humanitarian intervention: Selective indignation, collective action, and international citizenship, UN University Press, 2000 year, pages: 1

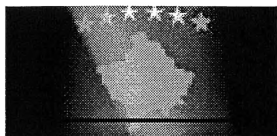

Во разврската со статусот на Косово, имаше можност да се наметне некое ново, за прв пат применето решение. Таков беше случајот со Чеченија, Република Српска и Транс - Днестарскиот регион. Чеченија нема меѓународен суверенитет, а Русија ја перцепира како дел од својата територија, без било какви активности во соборувањето на властите во Чеченија. Паралелните државни институции во Транс - Днестарскиот регион ја одржуваат власта и ги контролираат нивните граници, кои се дел од интегрираната територија на Молдавија. Република Српска ги контролира своите граници и е уредена како посебна држава. Надвор од пост - комунистичките режими, постојат слични конфузни ситуации за статусот на одделни региони, со сличен проблем како оној на Косово. Палестинските власти уживаат лимитиран суверенитет на лимитирана територија, и се набљудувачи во Собранието на ОН. Но, сепак, засега Палестина е без државен суверенитет и меѓународна признаеност. Сличен е случајот со Кина и државата Тајван, која функционира во нејзин состав и нема меѓународен суверенитет, иако е многу поуспешна од многу останати признаени независни држави.

Проблемот со Косово, претставува сецесионистички проблем, кој не е ниту единствен, ниту поразличен од кој и да е друг сецесионистички конфликт: целта на Курдите за своја држава или автономија во рамките на Турција; целта на Баските да добијат независност од Шпанија; целта на Корзиканците да добијат независност од Франција; целта на Кашмир да се оддели од Индија и да се обедини со муслиманскиот Пакистан; целта на Квебек да се оддели од Канада; целта на Порто Рико да остане независен дел од САД; целта на ирските католици да ја истераат британската армија од Северна Ирска и да ја обединат со Ирска; целта на Абхазијците во Грузија; целта на албанските екстремисти во Македонија; итн. Ова не се случаи на чист федерализам или конфедерализам, бидејќи непостои поделба на власта помеѓу државата и самостојниот регион. Тоа се всушност случаи на “парадржави во легални држави”.²⁴

Можеби ќе треба повеќе време пред да можеме да го сфатиме значењето на Косово. Последиците од војната во 1999 год., ќе ги преокупира учесниците во меѓународните односи и креаторите на политиката во годините што ќе следат нанапред. Ако Косово се испостави дека е аномалија, многу малку ќе се смени нешто. Но, ако косовскиот конфликт излезе дека е добро испланирана и

²⁴ Рина Киркова, Статусот на Косово меѓу минатото и иднината, Македонска Ризница, Куманово, 2004 год., стр.: 160 - 161

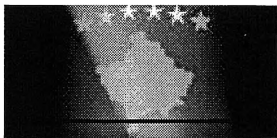
намерна стратегија на дел од главните актери, тоа ќе има сериозни и долготрајни последици. Покрај тоа, голем дел од улогата на ОН во светската политика ќе зависи од последиците во Косово. Како единствено вистинско претставничко тело на светската заедница, ОН, од научените лекции ќе треба да ги преименуваат или преформулираат основните правила и принципи на меѓународниот поредок и меѓународните организации. ОН се наоѓаат во интерфејсот на реализмот базиран на моќ и идеализмот базиран на вредности. Ова е креативна напнатост, која треба да биде решена преку конкретни случаи, без да биде напуштено ниту чувството за реализам ниту аспирацијата кон идеален свет. Косовскиот случај покажува дека идеалот на ОН неможе да биде ниту целосно остварен ниту пак целосно да се напушти.^{25 26}

²⁵ Albrecht Schnabel, Ramesh Thakur, Kosovo and the challenge of humanitarian intervention: Selective indignation, collective action, and international citizenship, UN University Press, 2000 year, pages: 15

²⁶ Hanna Jamar, Mary Katherine Vigness, Applying Kosovo: Looking to Russia, China, Spain and beyond after the international court of justice opinion on unilateral declarations of independence, Kosovo in the ICJ - The case, German Law Journal, Vol. 11, nb. 8, 2010 year, pages: 913 - 928

Независноста на Косово

3. НЕЗАВИСНОСТА НА КОСОВО

3.1 Хронолошки преглед на случувањата кои доведоа до конечниот статус на Косово (1999 год. - 2008 год.)

1999 - 2004 година

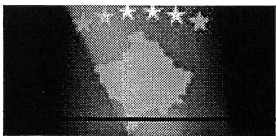
- * Февруари 1999 год. - Конференцијата од Рамбуе
- * Март - Јуни 1999 год. - Воздушната кампања на НАТО против Србија
- * Јуни 1999 год. - Резолуцијата 1244 (1999 год.) на Советот за Безбедност на ОН
- * Октомври 2000 год. - Соборувањето на Милошевиќ како претседател на СРЈ
- * Мај 2001 год. - Претставување на Уставната рамка за Косово
- * Март 2003 год. - Атентатот врз српскиот премиер Зоран Ѓинѓиќ, во Белград
- * Декември 2003 год. - Претставени се: "Стандардите за Косово"
- * Март 2004 год. - Големи немири се случуваат на Косово

2005 година

- * 3 Јуни - Каи Еиде е назначен за согледување на ситуацијата на Косово
- * 7 Октомври - Прегледот на Каи Еиде е претставен пред Советот за Безбедност на ОН
- * 24 Октомври - Советот за Безбедност на ОН го поддржува Прегледот на Еиде
- * 2 Ноември - Прашањата на Контакт Групата стануваат водечки принципи за понатамошните разговори
- * 10 Ноември - Марти Ахтисари е именуван како Специјален Пратеник на ОН

2006 година

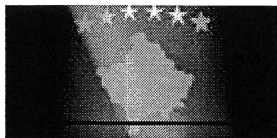
- * 21 Јануари - Почина Ибрахим Ругова
- * 31 Јануари - Изјава на Контакт Групата за разговори
- * 10 Февруари - Избран е Фатмир Сејдиу за претседател на Косово
- * 14 Февруари - Расправа на Советот за Безбедност на ОН за Косово
- * 20 - 21 Февруари - Прв круг на разговори за децентрализацијата, во Виена
- * 1 Март - Бајрам Косуми поднесе оставка како премиер на Косово
- * 10 Март - Агим Чеку е избран како нов премиер на Косово
- * 11 Март - Слободан Милошевиќ почина во Хаг
- * 17 Март - Втор круг на разговори за децентрализацијата, во Виена
- * 3 Април - Трет круг на разговори за децентрализацијата, во Виена

- * 3 Мај - ЕУ ги суспендира разговорите за асоцијација со Србија
- * 4- 5 Мај - Четврти круг на директни разговори за децентрализацијата, во Виена
- * 21 Мај - Црна Гора гласа за независност
- * 23 Мај - Прва рунда на разговори за верското наследство, во Виена
- * 31 Мај - Прва рунда на разговори за економските прашања, во Виена
- * 20 Јуни - Состанок на Советот за Безбедност на ОН за Косово
- * 13 Јули - Затворање на состанокот на Советот за Безбедност на ОН за Косово
- * 18 Јули - Втора рунда на разговори за верското наследство, во Виена
- * 19 Јули - Петти круг на разговори за децентрализацијата, во Виена
- * 24 Јули - Состанок на високо ниво, во Виена
- * 7 Август - Шестти круг на разговори за децентрализацијата, во Виена
- * 8 Август - Прв круг на разговори за правата на заедниците, во Виена
- * 7 - 8 Септември - Седми круг на разговори за децентрализацијата, во Виена
- * 7 - 8 Септември - Трета рунда на разговори за верското наследство, во Виена
- * 7 - 8 Септември - Втор круг на разговори за правата на заедниците, во Виена
- * 13 Септември - Состанок на Советот за Безбедност на ОН за Косово
- * 15 Септември - Осми круг на разговори за децентрализацијата, во Виена
- * 22 Септември - Затворање на состанокот на Советот за Безбедност на ОН за Косово
- * 28 - 29 Октомври - Референдум за одобрување на Српскиот Устав
- * 10 Ноември - Парламентарни избори во Србија
- * 13 Декември - Расправа на Советот за Безбедност на ОН за Косово

2007 година

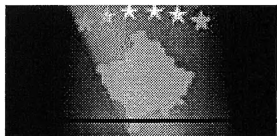
- * 21 Јануари - Парламентарни избори во Србија
- * 26 Јануари - Предлозите за Статусот на Косово презентирани на Контакт Групата
- * 2 Февруари - Предлозите за Статусот на Косово презентирани на двете страни
- * 21 Февруари - Прва фаза на техничките дискусии, во Виена
- * 27 Февруари - Втора фаза на техничките дискусии, во Виена
- * 10 Март - Конечен состанок на Високото Ниво, во Виена
- * 15 Март - Предлозите презентирани на Генералниот Секретар на ОН
- * 19 Март - Состанок на Советот за Безбедност на ОН за Косово
- * 26 Март - Предлози презентирани пред Советот за Безбедност на ОН

- * 24 - 29 Март - Мисија за утврдување на фактите на Советот за Безбедност на ОН во Косово
- * 2 Мај - Состанок на Советот за Безбедност на ОН за Косово
- * 10 Мај - Состанок на Советот за Безбедност на ОН за Косово
- * 11 Мај - Предлог резолуција
- * 14 - 15 Мај - Кондолиза Рајс во посета на Москва, Русија
- * 15 Мај - Формирање на српската влада
- * 6 - 8 Јуни - Самит на Г8, во Германија
- * 1 - 2 Јули - Средба на Џорџ Буш и Владимир Путин во Кенедипорт, САД
- * 20 Јули - Одбиен е обидот да се донесе резолуција на ОН
- * 1 Август - Објавена е нова рунда на преговори
- * 9 Август - Состанок на Тројката со Контакт Групата во Лондон, В. Британија
- * 10 - 12 Август - Прва индиректна дискусија на Тројката во Белград и Приштина
- * 30 Август - Втора индиректна дискусија на Тројката, во Виена
- * 18 - 19 Септември - Трета индиректна дискусија на Тројката, во Лондон
- * 27 Септември - Состанок на Тројката со Контакт Групата, во Њу Јорк
- * 28 Септември - Четвртта дискусија на Тројката (прва лице во лице), во Њу Јорк
- * 14 Октомври - Петта дискусија на Тројката (втора лице во лице), во Брисел
- * 22 Октомври - Шестта дискусија на Тројката (трета лице во лице), во Виена
- * 5 Ноември - Седма дискусија на Тројката (четвртта лице во лице), во Виена
- * 20 Ноември - Осма дискусија на Тројката (петта лице во лице), во Брисел
- * 26 - 28 Ноември - Деветта дискусија на Тројката (шестта лице во лице), во Австрија
- * 3 Декември - Десетта индиректна дискусија на Тројката, во Белград и Приштина
- * 7 Декември - Тројката го претставува својот извештај
- * 14 Декември - Европскиот Совет се согласува со мисијата на Косово
- * 19 Декември - Дебата на Советот за Безбедност на ОН

2008 година

- * 17 Февруари - Косово прогласува независност

3.2 Листа на главните директни и индиректни учесници во решавањето на статусот на Косово

Обединети Нации

- * *Марти Ахтисари* - Специјален Пратеник за процесот на статусот на Косово
- * *Кофи Анан* - Поранешен Генерален Секретар на ОН (1997 год. - 2007 год.)
- * *Бан Ки Мун* - Генерален Секретар на ОН (2007 год. -)
- * *Каи Еиде* - Специјален Пратеник за извештаи од Косово
- * *Сорен Јесен - Петерсен* - Специјален Претставник (2004 год. - 2006 год.)
- * *Алберт Рохан* - Заменик Специјален Претставник
- * *Јоаким Рукер* - Специјален Претставник (2006 год. - 2008 год.)
- * *Јохан Вербек* - Генерален Претставник на мисијата за утврдување на фактите на Советот за Безбедност на ОН

Раководство на косовските Албанци

- * *Агим Чеку* - Премиер на Косово (2006 год. - 2007 год.)
- * *Ибрахим Ругова* - Претседател на Косово (2002 год. - 2006 год.)
- * *Фатмир Сејдиу* - Претседател на Косово (2006 год. -)
- * *Хашим Тачи* - Премиер на Косово (2007 год. -)

Република Србија

- * *Вук Драшковиќ* - Министер за Надворешни Работи (2004 год. - 2007 год.)
- * *Вук Јеремиќ* - Министер за Надворешни Работи (2007 год. -)
- * *Воислав Коштуница* - Премиер на Србија
- * *Слободан Милошевиќ* - Претседател на СРЈ (1997 год. - 2000 год.)
- * *Санда Рашковиќ - Ивиќ* - Генерален Претставник на координативниот центар на Косово
- * *Слободан Самарџиќ* - Министер за Косово и Метохија
- * *Борис Тадиќ* - Претседател на Србија

Европска Унија

- * *Масимо Д'Алема* - Министер за Надворешни Работи на Италија
- * *Волфганг Ишингер* - Претставник на ЕУ во Тројката
- * *Сер Емир Џонс - Пери* - Британски Постојан Претставник во ОН
- * *Бернард Кушнер* - Министер за Надворешни Работи на Франција

- * Оли Рен - Комесар за Проширување на ЕУ
- * Николас Саркози - Претседател на Франција
- * Хавиер Солана - Висок Претставник за надворешна политика
- * Френк - Волтер Штајнмаер - Министер за Надворешни Работи на Германија

Руска Федерација

- * Александер Алексеев - Амбасадор во Белград
- * Александар Ботсан - Карченко - Руски претставник во Тројката
- * Виталиј Чуркин - Постојан Претставник во ОН
- * Сергеј Лавров - Министер за Надворешни Работи на Руската Федерација
- * Владимир Путин - Претседател на Руската Федерација
- * Владимир Титов - Заменик Министер за Надворешни Работи

Соединети Американски Држави

- * Николас Р. Барнс - Подсекретар за политички прашања на САД
- * Џорџ Буш - Претседател на САД
- * Даниел Фрид - Заменик Секретар за Европски прашања на САД
- * Залмај Калилзад - Постојан Претставник во ОН
- * Кондолиза Рајс - Секретар на САД
- * Франк Вишнер - Претставник на САД во Тројката

Останати

- * Јап Де Хоп Шефер - Генерален Секретар на НАТО

3.3 Фазите и процесот за конечниот статус на Косово

Како и многу други конфликти, околу прашањето за Косово имаше контрадикторни историски тврдења. Албанците инсистираа дека тоа е нивна територија и нивното право над неа датира години наназад, од времето на древните Илири, додека Србите го нагласуваа фактот дека Косово претставува срце на нивното средновековно царство, и дека има огромно културно и верско влијание во нивната историја.

Иако во изминатиот век имаше многу мала желба во меѓународната заедница за признавање на Косово како независна држава, мировните преговори во Дејтон кои ставија крај на граѓанската војна во БиХ, беа

перципирани од многумина како одлична можност да се решат барањата на косовските Албанци. Макар и да имаше интерес од страна на американската администрација да го постави ова прашање, голема улога играше и Милошевиќ, кој цврсто инсистираше на тоа дека Косово е внатрешно прашање за Србија.

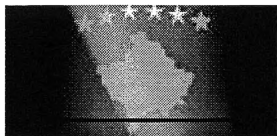
Во февруари, 1996 год. новото герилско движење ОВК, почна постепено да ги интензивира своите операции, фокусирајќи се главно на напади врз српските полициски патроли и српските бегалци населени на косовската територија. До почетокот на 1998 год., судирите значително ескалираа, ОВК се почесто ги превземаше одговорностите за нападите, па дури и превзема контрола над одредени делови во провинцијата. Тогаш, специјалниот американски пратеник за Балканот, Роберт Гелбард, застапа на страната на Србија, опишувајќи ја ОВК како терористичка организација. Поткрепени од изјавата, српските безбедносни сили започнаа интензивни воени операции на косовска територија. Разгорувањето на конфликтот на Косово, огромните последици и можноста за негово раширување во соседните земји, значеше аларм за меѓународната заедница да превземе конкретни чекори кон решавање на ситуацијата.

Во почетокот на март се одржа состанок на Контакт Групата - со цел за формирање на заедничко тело помеѓу В. Британија, Франција, Германија, Италија, Русија и САД, со барање за започнување на формални преговори. Набргу потоа, Советот за Безбедност на ОН ја донесе Резолуцијата 1160, во која Србија беше критикувана за употреба на прекумерна сила, а ОВК за акт на тероризам. Како одговор на ова, Вашингтон го започна помирувачкиот процес помеѓу двете страни. Се одржа состанок помеѓу Милошевиќ и Ругова во средината на мај, но напорите и процесот пропаднаа кога српските безбедносни сили започнаа уште една голема офанзива против ОВК. По овие неуспешни обиди за решавање на кризата, трпението на западните сили беше при крај, и затоа во јуни, лидерите на НАТО, започнаа со планирање на воена акција. Оваа вест во Русија беше дочекана со голема загриженост, поради долгогодишната руска поддршка на Белград, и евентуалната НАТО интервенција против СРЈ ја ставаше руската влада во исклучително тешка позиција. Во тоа време, Кристофер Хил, амбасадорот на САД во Р. Македонија, беше назначен како специјален американски пратеник за Косово, кој требаше да работи на мировниот план помеѓу Србија и Косово.

До септември, ескалацијата на насилството беше незапирлива и надвор од контрола. Сите соседни земји беа засегнати од бегалската криза - 230.000 цивили ги напуштија своите домови и побараа засолниште во Македонија, Албанија и Црна Гора. Реакцијата на Советот за Безбедност на ОН резултираше со донесување на нова резолуција, во која Белград беше строго критикуван, и се повикуваше на решавање на проблемот врз основа на автономија. Исто така, Советот предложи основање на набљудувачка мисија, која ќе го надгледува прекилот на огнот во провинцијата. Две недели подоцна, ваквиот предлог ја доби својата реализација со формирањето на Мисијата за Верификација на Косово, под покровителство на ОБСЕ. Покрај својата примарна улога, МВК имаше задача детално да го набљудува почитувањето на човековите права и да го олесни враќањето на бегалците, како и да помогне во имплементацијата на политичкото решение. Сепак, наместо да се намали обемот на насилство, конфликтот се повеќе се разгоруваше, од една страна ОВК продолжуваше со своите напади, сметајќи дека западните лидери ќе дејствуваат одлучно во одбраната на косовските Албанци, а од друга страна пак, Милошевиќ погрешно веруваше дека НАТО блефира или дека Русија ќе се повлече за да го спречи евентуалниот напад, и затоа продолжуваше со своите контра - операции на српските безбедносни сили.

Во јануари, 1999 год. трпението на Западот конечно се исцрпи. На состанокот на Контакт Групата во Лондон, се одлучи да се свика формална конференција за решавање на конфликтот во Косово. Спротивставените страни беа повикани во францускиот град Рамбуе, во предградието на Париз, на кои им беше претставено дека имаат две недели за да се согласат околу деталите за мировниот план, развиен од страна на К. Хил, или во спротивно ќе се соочат со последиците. За Србија тоа значеше воен напад, а за косовските Албанци намалување на надворешната поддршка. Иако се чинеше дека нема друга опција освен да се прифати предлогот, дискусиите се покажаа како неуспешни. На 23 февруари, меѓународните посредници го претставија финализираниот сет на предлози, кој што беше врз основа на автономија. Тоа беше доволно да ги убеди претставниците на косовските Албанци да ги прифатат условите, но Милошевиќ од друга страна, ги одби предлозите тврдејќи дека СРЈ неможе да ги прифати анексите на договорот со кои што ќе им се овозможи на НАТО силите да влезат на Косово, туку и ќе им се даде право слободно да се движат по земјата. Во деновите што следеа, последниот

очајнички обид беше направен за да се издејствува договор од страна на Ричард Холбрук (специјалниот пратеник на Косово), кој отпатува на средба во Белград со Милошевиќ. Покрај предупредувањата дека нападот е неизбежен, Милошевиќ одби да се повлече. Така, на 24 март, само неколку дена по повлекување на МВК, НАТО започна операција за бомбардирање на стратешките цели во Србија, но исто така и на мостовите и рафинериите. Иако првичните верувања беа дека Белград набрзо ќе капитулира, тоа не се случи. Наместо тоа, воздушната кампања резултираше со целосна хуманитарна криза. Во деновите што следеа, околу 850.000 Албанци пребегнаа од Косово, барајќи засолниште во Албанија и Македонија, а вкупниот број на протерани лица од Косово во Македонија изнесуваше околу 380.000 лица.

На 9 мај, на состанокот во Германија, лидерите на Г-8, парафираа седум точки на принципи за решавање на косовското прашање. Важно е да се обележи тоа што во овие принципи уште еднаш се појави предлог решението врз основа на автономија. Три недели подоцна, на 2 јуни, Виктор Черномирдин (претставник на Руската федерација), придружуван од Марти Ахтисари (претседател на Финска во улога на претставник на ЕУ), во Белград го презентираа финалниот сет на принципи. Милошевиќ немаше избор освен да ги прифати условите. Оваа одлука следниот ден беше ратификувана од страна на Југословенскиот парламент. Шест дена подоцна, со друг договор, се потврди повлекувањето на сите југословенски сили од покраината, и распоредувањето на цивилната мисија на ОН и на безбедносните сили на КФОР, под раководство на НАТО.

На 10 јуни, Советот за Безбедност на ОН, ја донесе Резолуцијата 1244 (1999). Со оваа резолуција покраината формално се стави под меѓународна контрола, овластувајќи ја Времената Администрација на ОН за Косово (УНМИК). Според ставот 10 на Резолуцијата, на УНМИК му беше доверена задача за создавање на услови според кои народот на Косово ќе ужива суштинска автономија во рамките на СРЈ, а која ќе обезбеди преодна администрација и услови за мирен живот на сите жители на Косово. Покрај тоа, во ставот 11 беше наведено дека преодната администрација ќе го подготви патот за конечното решение. Така, косовските Албанци го прифатија

ограничениот период на меѓународен протекторат, надевајќи се дека следниот чекор ќе биде целосна независност²⁷.

Во меѓувреме, секоја надеж дека српската и албанската заедница можат да продолжат да живеат заедно беше изгубена. Со враќањето на илјадниците Албанци на Косово, косовските Срби како и другите помали малцинства (Ромите и Гораните), кои беа гледани како соработници на поранешниот режим, беа подложени на брутални одмазднички напади. КФОР беше немоќен да спречи многу од овие инциденти. Како резултат на тоа, многу Срби од Косово ја напуштија провинцијата барајќи засолниште во други краишта на Србија, а тие што останаа се собираа во енклави, каде што нивната безбедност беше гарантирана од страна на УНМИК. Централна точка беше Митровица, а линијата на поделба беше р. Ибар. Во годините што следуваа градот стана жариште на меѓуетнички судири.

Со паѓањето на режимот на Милошевиќ, како негова замена се појави Воислав Коштуница, лидерот на Демократската Партија на Србија, кој се сметаше за умерен националист, посветен на српското владеење над Косово. Во меѓувреме, на парламентарните избори, лидерот на Демократската Партија, Зоран Ѓинѓиќ, стана премиер на Србија. Наместо да се фокусираат на прашањето за Косово, тие се концентрираа на голем број поитни прашања, како што беше економскиот развој. Во меѓувреме, косовските лидери покажаа дека ништо не се сменило во нивните ставови и барања. Повеќе немаше место за преговори околу автономијата, единствениот прифатлив исход беше независноста. Така, заканата од дополнителен конфликт остана. Во почетокот на 2001 год., насилство изби и во Македонија и во Прешевската долина, така што во мај, 2001 год., по четири месеци преговори, ОН создаде Уставна рамка за основање на привремена самоуправа во Косово. Со овој документ, Косово официјално остана составен дел на СРЈ, како што беше утврдено со Резолуцијата 1244, која што беше постојано истакнувана од Ханс Хекеруп, тогашен специјален претставник на Генералниот Секретар на ОН и шеф на УНМИК. Косовските Албанци беа навредени од страна на текстот на документот. Впечатокот дека патот на Косово кон државноста падна во втор план, се потврди по 11 Септември, 2001 год. Вниманието на меѓународната

²⁷ Security Council, United Nations, Resolution 1244 (1999), Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999 year, pages: 1 - 8

заедница, особено на САД, беше фокусирана на Блискиот Исток. Независноста на Косово не беше на нивната агенда.

Пораката беше засилена во мај, 2002 год., кога Косовското собрание усвои резолуција за поништување на контроверзната граница помеѓу СРЈ и Македонија, и покрај повиците на ЕУ и ОН да не го прави тоа. Тогаш, новиот Специјален Претставник на Генералниот Секретар на ОН, Михаел Штајнер, кој беше силен поборник на НАТО интервенцијата во 1999 год. и се залагаше за “условна независност”, воведо забрана на косовските Албанци да присуствуваат на меѓународните состаноци. Тоа резултираше со инциденти од најсериозни размери помеѓу ОН и косовските Албанци од почетокот на мисијата на ОН во Косово. ОН мораше да даде нови индикации дека одлуката нема да важи засекогаш, но сепак создаде прифатлива причина за понатамошно нејзино одложување. Штајнер го стори тоа со разоткривањето на она што подоцна ќе стане познато како политика на “стандарди пред статус”. Овој напредок требаше да се направи во осум клучни области, пред провинцијата да може да очекува и да размислува за нејзиниот конечен статус. Тоа се: постоење на ефективни, репрезентативни и функционални демократски институции; спроведување на владеење на правото; слобода на движење; враќање на бегалците и раселените лица, како и почитување на правата на заедниците; создавање на здрава основа за пазарна економија; спроведување на правото на сопственост; нормализирање на дијалогот со Белград; трансформација на Косовскиот Заштитен Корпус (КЗК) во согласност со својот мандат. Иако оваа политика беше поздравена на меѓународно ниво, тоа не беше доволно да го олесни притисокот од раководството на косовските Албанци. Во Приштина се почесто се зборуваше за референдум за воведување на еднострана декларација за независност.

По атентатот на Зоран Ѓинѓиќ, ниту еден од неговите наследници, Зоран Живковиќ и Воислав Коштуница, нема да превземат таков умерен поглед за иднината на покраината. Во меѓувреме, во Косово, четири години од присуството на меѓународната администрација, се успеа да се постигнат ограничени резултати во однос на стандардите. Во извештајот од Амнести Интернешенел беа отсликани многу нарушувања на сликата во Косово, истакнувајќи дека малцинствата се соочуваат секојдневно со акти на заплашување и ограничување на нивната слобода на движење.

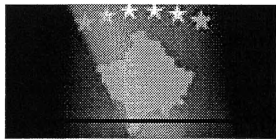

Сепак, беа забележани и одредени подобрувања. Една од нив беше и отварањето во Виена на директните технички разговори меѓу Белград и Приштина, во октомври, 2003 год. Следниот месец, Контакт Групата објави дека во средината на 2005 год., ќе се направи преглед на стандардите, и ако се констатира дека е направен доволен напредок, процесот на одредување на конечниот статус на Косово би можел да започне. Соопштението беше поздравено од страна на Советот за Безбедност на ОН.

Без оглед на подобрувањата кои беа направени во меѓуетничките односи, во почетокот на 2004 год., целиот напредок беше негиран кога Косово доживеа најжестоки борби по 1999 год. Инцидентите, исто така, доведоа до прекин на контактот помеѓу Белград и Приштина. Овие немири се одразија како катастрофален удар врз угледот на УНМИК и КФОР. По 5 години работа, тие мораа да признаат колку малку напредок беше направен во етничките помирувања помеѓу Србите и Албанците. Со сигурност можеше да се потврди дека Косово не е на вистинскиот пат да стане мултиетничко и демократско општество. Неколку месеци подоцна, Хјуман Рајтс Воч во својот извештај истакна дека меѓународната заедница загубила контрола на територии во Косово како резултат на насилствата од март, а етничките албански екстремисти веќе знаат дека можат ефикасно да ги оспорат меѓународните безбедносни структури.

Сознанието дека меѓународната заедница во Косово неможеше да ги запре борбите, таа ја трансформираше целата дебата околу статусот. Стана јасно дека прашањето за иднината на Косово неможе да се остави на неодредено време. Ова се покажа само неколку месеци подоцна кога Каи Еиде, висок норвешки дипломат, ја донесе политичката проценка на ситуацијата во Косово пред Генералниот Секретар на ОН. Тој во својата проценка го истакна зголеменото ниво на фрустрација и незадоволство, големата невработеност и потребата од подолгорочна перспектива за идниот статус на Косово. Исто така, тој заклучи дека УНМИК повеќе не е соодветно тело за работа на Косово, наместо тоа, ЕУ треба да превземе поголема одговорност за случувањата во провинцијата.

Набргу по немирите, српската влада ги претстави своите предлози за иднината на Косово. Тие предложија на етничките Албанци да им се додели исклучително високо ниво на самоуправување, до оној степен кој што е повеќе од автономија, а помалку од независност. Во исто време, предложија и на

косовските Срби и на другите заедници на косовска територија да им биде доделен висок степен на самоуправање. Овие предлози беа одбиени по кратка постапка во Приштина, бидејќи за косовските лидери независноста беше единствено решение за Косово.

Во 2005 год., вниманието беше цврсто фиксирано на прегледот на стандардите. Заканата од нови напади сеуште беше присутна. Позагрижувачки беше зголемениот страв дека во иднина насилството може да биде насочено кон УНМИК и КФОР. Многу косовски Албанци, како што беше движењето “Самоопределување” сега гледаа на меѓународното присуство како форма на колонијална окупација. Во март 2005 год., премиерот Рамуш Харадинај беше принуден да даде оставка од функцијата, заради обвинението против него за воени злосторства од страна на Меѓународниот кривичен трибунал за поранешна Југославија, што од своја страна доведе до неколку бомбашки напади врз целите на УНМИК. Во меѓувреме, трпението на Вашингтон беше при крај. Проблемот беше тоа што ЕУ беше подготвена да превземе поголема улога во Косово без јасен статус, третирана како замена на УНМИК, а со тоа ЕУ ги превземаше сите ризици околу случувањата на Косово.

На 23 мај, Кофи Анан, во својот последен извештај за Косово, објави дека решил да именува специјален пратеник со цел да спроведе целосна ревизија за постигнатиот напредок во поглед на спроведувањето на стандардите. По приемот и одобрувањето од Советот за Безбедност на ОН, Кофи Анан повторно се обрати кон Еиде за извршување на оваа задача. Прогласувањето на одлуката на ОН објасни дека Прегледот ќе биде извршен во согласност со Резолуцијата 1244 и други релевантни извештаи на Советот за Безбедност на ОН, со цел да се процени моменталната ситуација на теренот и условите за можни следни чекори во процесот.

На 4 октомври, Еиде го претстави својот извештај на Генералниот Секретар на ОН. Иако напредок беше направен во некои области, провинцијата сеуште беше предмет на неконтролирана корупција и организиран криминал. Сепак, неговата севкупна оценка беше дека дошло време за да се започне процесот. Анан веднаш ги поздрави заклучоците на извештајот. Тој во целост ги прифати повиците за почеток на разговорите за конечниот статус. Косовските Албанци беа радосни за веста, а Белград беше изненаден и разочаран. На средбата со Специјалниот Претставник на Генералниот Секретар на ОН, Сорен

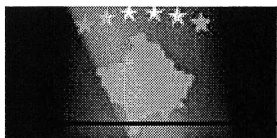

Јесен - Петерсен, Коштуница истакна дека ревизијата сосема јасно покажала дека стандардите и предусловите за формални разговори небаа исполнети.

На 24 октомври, 2005 год., Советот за Безбедност на ОН одржа состанок во кој беше разгледан извештајот. Еиде најави дека преговорите ќе бидат различни од мировните процеси кои што се спроведоа на другите места во поранешна Југославија, затоа што ова се должи на фактот што преговорите се однесуваат на територија која што е сеуште дел од суверена држава. Со оваа оценка на Еиде се согласи и Сорен Јесен - Петерсен, кој истакна дека по шестте години присуство на ОН во Косово, време е покраината да изгради мирна и просперитетна иднина. Третиот говорник беше Коштуница. Тој истакна дека не е вистинско време за донесување на одлука за статусот на Косово. Коштуница инсистираше на тоа дека Советот за Безбедност на ОН треба да го заштити суверенитетот и територијалниот интегритет на неговата земја, во согласност со планот договорен од страна на Г-8 во мај, 1999 год., како и во согласност со Повелбата на ОН и Хелсиншкиот Завршен Акт, и со воспоставените принципи на меѓународното право.

Како и што се очекуваше, по кратко одложување на разговорите за ова прашање, Советот го поддржа повикот за почеток на разговорите за статусот. Во заедничката изјава, членовите се согласија дека и покрај недостатоците во однос на стандардите, навистина беше дојдено времето да се започне процесот за дефинирање на идниот статус на Косово, како што беше предвидено со Резолуцијата 1244, со потврда дека целта на таквите разговори треба да биде мултиетничко и демократско Косово, кое ќе ја зајакне регионалната стабилност. Беше доделено назначувањето на специјалниот претставник на ОН, Марти Ахтисари, и беше поздравена континуираната вклученост на шест - члената Контакт Група. Два дена подоцна по објавувањето, Контакт Групата одржа состанок во Вашингтон каде што изготви десет точки на принципи според кои требаше да се водат разговорите во иднина. Ахтисари речиси веднаш почна да работи, најавувајќи ја својата намера да ги посети Белград и Косово што е можно побрзо. Во исто време беше објавено дека ќе биде воспоставена Канцеларија на Специјалниот Претставник на ОН за Косово, во Виена (УНОСЕК²⁸). При првата средба на Ахтисари со Ругова на Косово, му беше врачена резолуција од косовското собрание во која се бараше што поскора

²⁸ <http://www.unosek.org/> - Office of the Special Envoy of the Secretary - General of the United Nations for the future status process for Kosovo, in Vienna, Austria

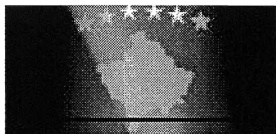

независност на Косово, додека при посетата во Белград со Коштуница и Тадиќ, му беше врачен план од десет точки во кој се наведува дека Косово е неотуѓив дел од Србија. Посетата на Ахтисари во регионот само ја констатираше големата поделба и различните позиции на двете страни. Страните не беа ни приближно блиску до изнаоѓање на заедничко прифатливо решение.

Во тој момент се појавија и првите разлики помеѓу членовите на Контакт Групата, конкретно Русија излезе со став за поддршка на Белград за одредување на конечниот статус на Косово, преку директни разговори на релација Белград - Приштина, без наметнување на меѓународната волја. Во меѓувреме, САД покажуваше отворени симпатии кон албанските барања за независност. Новите поделби помеѓу Вашингтон и Москва беа истакнати и на состанокот на ОБСЕ, кој се одржа во Љубљана, при обидите да се постигне заеднички став за Косово. И покрај овие очигледни разлики, општиот впечаток беше дека процесот за независност е на вистинскиот пат. Дури постоеја и шпекулации дека Русија и САД веќе постигнале согласност за некоја форма на “условна независност”. Ова гледиште беше потврдено кон крајот на декември, кога Тадиќ на состанок со својот француски колега Жак Ширак, ги слушна зборовите на Ахтисари за независно Косово - со што за прв пат беше официјално потврдено од светски лидер дека сценариото за независно Косово ќе биде реалност.

Во почетокот на 2006 год., продолжија подготовките за директните разговори. Тимот на ОН го продолжуваше дијалогот со Приштина и Белград. Во интервју за еден српски весник, Бајрам Косуми, премиер на Косово, изјави дека е подготвен да разговара за прашањето за статусот на Косово. Првата рунда на разговори беше најавена од Ахтисари на 25 јануари, во Виена, по состанокот со Контакт Групата, на кој беа повикани двете страни за конструктивно учество во разговорите и забрзување во спроведувањето на стандардите за Косово.

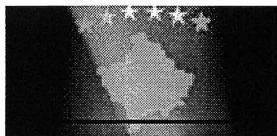
Само неколку дена подоцна, смртта на Ибрахим Ругова ги одложи разговорите до избирањето на нов претседател од страна на Собранието на Косово. Тој момент се искористи за уште една средба во Лондон, на 31 јануари, кога се одржа состанок на високо ниво, на кој што присуствуваа министрите за надворешни работи на шест земји, Ахтисари, Хавиер Солана, Оли Рен и Јап Де Хоп Шефер. Москва инсистираше на тоа дека на Косово треба да се гледа како на универзално применлив преседан. Москва неприфаќаше систем со кој одредени правила се применуваат во некои случаи, но не и во други.

Една недела подоцна, при посетата на Приштина од страна на Џон Соерс (политички директор на Министерството за Надворешни Работи на В. Британија), беше експлицитно наведено дека независноста на Косово е најверојатниот исход од разговорите за статусот. Одговарајќи на изјавата, Санда Рашковиќ - Ивиќ, шеф на координативниот центар на Српската влада за Косово и Метохија, посочи дека доколку тоа е ставот на Контакт Групата, Србија треба да го преиспита своето учество во разговорите. Оваа изјава ги принуди другите членови на групата да се оградат од забелешката. Германскиот амбасадор во Белград, истакна дека позицијата на Контакт Групата останува иста, т.е. дека Резолуцијата 1244 останува основа за конечен договор во иднина за покраината. Рускиот амбасадор во Белград пак, Александар Алексеев, категорично ги отфрли тврдењата дека за конечниот исход веќе е одлучено. Дури и американскиот амбасадор, Мајкл Полт, инсистираше на тоа дека за конечниот исход не е одлучено. Така, сите опции беа сеуште на маса.

На 14 февруари, само неколку дена пред почетокот на првиот круг на директни разговори, Советот за Безбедност на ОН свика состанок за презентирање на најновиот извештај на ОН за Косово. Разликите помеѓу постојаните членки на Советот, од кои четири беа членови на Контакт Групата, се продлабочуваа уште повеќе. Рускиот претставник нагласи дека каков било договор мора да биде во согласност со меѓународните правни норми, вклучувајќи ја и Резолуцијата 1244. Москва беше категорична дека ситуацијата во Косово неможе да се смета за уникатен пример, а секоја формула која што ќе се користи за решавањето на статусот на Косово, ќе треба последователно да има влијание и врз другите конфликти во светот. Кинескиот претставник, исто така, имаше легалистички пристап, тврдејќи дека територијалниот интегритет и суверенитет на Србија се главна точка во разговорите за статусот. Од друга страна, британските, американските и француските претставници, зазедоа еден сосема поинаков став во корист на независноста на покраината. Сепак, најзначаен елемент на дебатата беше коментарот од страна на Тидиќ, дека Владата во Србија може да прифати независност на Косово по подолг период на автономија, кој пак беше отфрлен од страна на косовските претставници (предлог кој опфаќаше околу 20 години автономија).

Директните разговори започнаа на 20 февруари, 2006 год, во Виена, со акцент на децентрализацијата. Во оваа фаза српската позиција беше слаба

поради неуспехот на Белград да го предаде генералот Ратко Младиќ во Хаг, и соочувањето со суспензијата од страна на ЕУ за следниот круг на разговори за Спогодбата за Стабилизација и Асоцијација. Во меѓувреме, значајни случувања се одвиваа во Приштина. На 1 март, Косуми поднесе оставка од функцијата премиер, поради неговиот неуспех да ги обедини различните политички фракции во провинцијата. На негово место беше назначен Агим Чеку, од страна на Фатмир Сејдиу, новиот претседател по смртта на Ругова. Тој беше поранешен командант на Косовскиот Заштитен Корпус (КЗК). Иако немаше политичко искуство, тој имаше значајно почитување кај косовските Албанци. Освен што беше командант на КЗК, Чеку беше и поранешен командант на ОВК во 1998 -та - 1999 - та год. Новиот премиер на Косово беше дочекан со негодување во Белград и од страна на косовските Срби. Сепак, Јесен - Петерсен одби да се блокира неговата номинација. Во меѓувреме, британските и американските напори за да се изгради државност на територијата на Косово се зголемија. За време на средбата во Вашингтон помеѓу Кондолиза Рајс и Лавров, САД успеа да го убедат рускиот министер за надворешни работи дека Косово нема да претставува преседан за други територии, како Чеченија на пример. Слично на тоа, Кина се увери дека Косово неможе да се гледа како преседан за основа за прогласување на независност на Тибет.

По пауза од еден месец, на 17 март, во Виена, започна втората рунда на директни преговори. Уште еднаш, дискусиите беа фокусирани на децентрализацијата. За разлика од првата рунда, вториот круг на преговори беше нарушен со тензии, поради присуството на Хашим Тачи, поранешен шеф на ОВК, а баран од српската страна поради воени злосторства. Како резултат на ова, имаше малку оптимизам дека третата рунда разговори која се одржа на 3 април, можеше да резултира со чекор напред. И покрај повиците за флексибилност, двете страни се држеа до своите претходни позиции. Набргу потоа, членовите на Контакт Групата се состана во Атина за понатамошни разговори, каде што се придружија и претставниците на ЕУ, ОН, НАТО и ОБСЕ. Оваа средба даде резултати, кои резултираа на 4 мај, кога разговорите беа и продолжени за општинските граници.

Со почетокот на петтата рунда на разговори, на 23 мај, Србија уште еднаш доживеа фијаско. ЕУ ги суспендира разговорите за Пактот за Стабилност и Асоцијација на Србија, а Црна Гора два дена порано прогласи независност од Србија. Со тоа се повеќе се намалуваа изгледите Србија да го

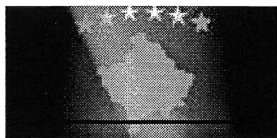
задржи Косово во своите граници. И покрај ова, разговорите кои се фокусираа на религиозните и културните прашања се покажаа како најуспешни досега. Двете страни постигнаа начелен договор за заштита на религиозните и културните споменици кои ќе станат заштитени зони и ќе бидат чувани од меѓународните сили на неколку години.

На 31 мај, беше оддржана шесттата рунда разговори, на која се дискутираа економските и финансиските прашања. На состанокот беа вклучени и голем број експерти од ЕУ, Светската банка, ММФ и службеници од Министерството за Финансии на САД. Сепак, голем напредок за овие точки не беше направен.

Со оглед на фактот дека незадоволството во Србија се повеќе растеше, официјален Белград испрати писмо до шестте членови на Контакт Групата со повик за итна дискусија за прашањето на статусот, а сите останати теми да се остават на страна. Како одговор на ова писмо, Белград беше критикуван поради српските нереални очекувања и неподготвеноста за компромис. Сепак, српската влада остана цврсто на својата позиција да спречи било каков обид Косово да добие државност, при што тоа беше истакнато и на средбата на Коштуница со Тони Блер, во Лондон. Ваквите коментари беа повторени и на 28 јуни, во Косово, при одбележувањето на јубилејот од Косовската Битка во 1389 год.

Два дена подоцна, на 30 јуни, Контакт Групата се состана во Брисел со претставниците од НАТО и ЕУ. Главниот фокус на дискусијата беа зголемените тензии во северниот дел на Косово. На средбата уште еднаш беа изложени силните разлики во рамките на Контакт Групата, т.е. помеѓу САД и Москва.

На 13 јули, Советот за Безбедност на ОН по својата најнова дебата за УНМИК, се состана зад затворени врати. На состанокот беше презентиран извештајот од Ахтисари за направениот напредок во разговорите за статусот. Извештајот покажа дека случувањата на Косово се движат во предвидлива линија. По брифингот на Ахтисари неколку дена подоцна, министрите на ЕУ ја поддржаа неговата иницијатива. Лидерите на Г-8, на нивната средба во Санкт Петербург, вклучувајќи го и Путин, исто така, ја истакнаа нивната постојана поддршка за напорите на Ахтисари. Во меѓувреме, уште една рунда на директни разговори се одржа на 18 и 19 јуни без да произведе значаен прогрес во разговорите.

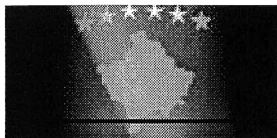

На 24 јули, Тадиќ и Коштуница од една страна, и Чеку и Сејдиу од друга страна, се собраа во Виена за нивниот прв формален состанок. Како и што се очекуваше, за време на еднодневната средба, двете страни зборуваа заглавени на своите тврди позиции. И покрај ваквите ставови, Контакт Групата беше задоволна од исходот и ја поздравил оваа средба, како и напорите на Ахтисари. Сепак, ситуацијата на Косово остана нестабилна. Белград и Приштина беа повикани да превземат итни чекори за намалување на тензиите во регионот.

И покрај српските барања за одложување, техничките дискусии продолжија на 7 и 8 август, со понатамошни разговори за децентрализацијата и малцинските права. Признавањето на чувствителноста по второто прашање, УНОСЕК најави дека во иднина прашањето ќе биде решавано со посети во Белград и Приштина. Постојаното влошување на односите меѓу Белград и ОН, продолжуваше. На 14 август, Јоаким Рикер беше назначен за Специјален Претставник на Генералниот Секретар на ОН. Само неколку дена подоцна, тој излезе со изјава дека конечниот исход на разговорите за статусот ќе биде независноста. Како одговор на оваа изјава, Коштуница ги обвини Рикер и Ахтисари за пречекорување на нивните овластувања. Подоцна, на состанокот одржан на 1 септември, Контакт Групата ја потврди својата целосна поддршка за Ахтисари. На 7 и на 8 септември, се одржа нов круг на разговори за децентрализацијата и за заштитата на верските објекти. Повторно, српската страна беше прогласена за неконструктивна страна во разговорите.

Со мали знаци на напредок во техничките дискусии, вниманието се врати на меѓународната сцена. По средбата во Вашингтон помеѓу Тадиќ, Кондолиза Рајс, Доналд Рамсфелд и Дик Чејни, се повеќе се избиструваше намерата на САД за фаворизирање на независноста. Тоа доведе до бран на анти - западни чувства во Србија. Реагирајќи на ова, Путин најави дека Русија ќе се спротивстави на секој обид за наметнување на решение против волјата на странките, дури ако е потребно ќе го искористи и правото на вето во Советот за Безбедност во ОН.

На 13 септември, Советот за Безбедност на ОН одржа состанок по најновите извештаи на УНМИК. Советот бараше решение за статусот кој ќе дејствува под условите на Резолуцијата 1244. Во меѓувреме, по неколку бомбашки напади против косовските Срби, Коштуница потпиша заедничка декларација со Томислав Николиќ, лидер на националистичката Српска

радикална партија, повикувајќи на заедничко дејствување во случај на независност.

На 20 септември, се одржа состанок на високо ниво во Њу Јорк, каде што учествуваше Контакт Групата, Ахтисари, Солана, Рен и Јап Де Хоп Шефер. Групата го овласти Ахтисари да започне со подготовка на сеопфатен предлог за уредување на статусот. Два дена подоцна, Советот одржа состанок зад затворени врати, на кој изработи план за понатамошните случувања. Србите беа очигледно незадоволни од начинот на кој што работите се одвиваа. Како реакција на тоа, српскиот парламент конечно го усвои текстот на новата конституција на Србија, во која Косово беше наведено како составен дел на Р. Србија, а потоа следеа и избори.

На средбата со членовите на Контакт Групата во Виена, на 21 октомври, Ахтисари потврди дека има намера да го претстави својот план до крајот на годината, но исто така, и дека ќе предложи некоја форма на независност за Косово (условена, одложена или ограничена). На средбата со Чеку, Рикер истакна дека унилатералните акции несамо што се во спротивност со водечките принципи на Контакт Групата, туку и дека можат да ја поткопаат поддршката за случајот на Косово во клучни моменти. Сепак, на 28 ноември, од 3.000 - 5.000 подржувачи на движењето "Самоопределување", се собраа во Приштина на протест заради одложувањето на одлуката за статусот и континуираното присуство на меѓународните претставници во Косово. Стравувањата беа дополнително зголемени од извештаите дека вооружената група т.н. Албанска Национална Армија (АНА), која ОН ја класифицираше како терористичка група, беше се повеќе активна во западните делови од провинцијата.

Само неколку дена подоцна, Србија одлучи да ја прифати неочекуваната покана од НАТО за приклучување кон програмата Партнерство за Мир - одлука која што на широко се смета за прв чекор кон евентуално полноправно членство во меѓународните организации. Тадиќ тврдеше дека оваа одлука има своја предност во однос на Косово, бидејќи ќе помогне да се гарантира територијалниот интегритет на Србија. Во исто време, Чеку замина за Москва на средба со руските претставници. Иако, официјално, руската влада неколкукратно изјавуваше дека целосната поддршка за Белград е безсомнение, Чеку по своето враќање ја оцени оваа средба како успешна. Неговите коментари беа дека Москва гледа на него како на легитимен

претставник на Косово, и дека ќе има малку причини да ги блокира плановите за независност.

На 13 декември, 2006 год., Советот за Безбедност на ОН се состана за другу квартални дебати за Косово. И овој пат, состанокот беше одбележан со големи несогласувања. Додека САД и Франција ја потврдуваа потребата за брзо решение, руската страна беше поддржана од Кина, за предлозите дадени од Ахтисари кои требаше да формираат основа за понатамошни преговори без временски рамки. Исклучок беше британскиот претставник Карен Пирс, која истакна дека најверојатно конечниот исход ќе биде независноста.

Во почетокот на 2007 год., меѓународното внимание беше цврсто фокусирано на изборната кампања во Србија. Тогаш беше испратено писмо до Генералниот Секретар на ОН, Бан Ки - Мун, со барање од ОН да го штитат територијалниот интегритет и границите на Србија. Во меѓувреме, УНОСЕК објави дека планот за покраината ќе биде откриен веднаш по изборите. Американските власти истакнаа дека процесот сега се ближи кон крајот. Сепак, останатите членови во Контакт Групата не се согласуваа со ова гледиште. Неколку дена подоцна, за време на еден говор во Рим, Оли Рен даде најјасна индикација дека независноста е веројатниот исход. Иако оваа изјава беше сигнал дека поддршката за независност на Косово растеше во рамките на ЕУ, Путин го уверуваше Коштуница дека нивната принципиелна позиција останала непроменета. Путин истакна дека било какво порамнување мора да произлегува од принципот на територијалниот интегритет, и предлозите кои што се неприфатливи за Белград нема да бидат прифатени во Советот за Безбедност на ОН. Во обид да се спречи ова, американските официјални лица бараа од Белград својата иднина да ја насочи кон Европа, а не кон Москва, сугерирајќи дека ЕУ не е подготвена да увезе нерешени конфликти; подоцна истото го повтори и Даниел Фрид, американскиот помошник на државниот секретар, истовремено апелирајќи до српската влада да ја разгледа повторно положбата на косовските Срби.

Неколку дена подоцна, Ахтисари ги обезбеди првите вистински детали од неговиот план, за време на обраќањето до парламентарното собрание на Советот на Европа. Студиозното избегнување на било каква врска со конечниот статус, тој изјави дека неговите предлози ќе создадат основа за демократско и мултиетничко Косово, со посебен акцент на заштитата на малцинските права. На состанокот во Виена, на Контакт Групата, на 26 јануари,

2007 год., Ахтисари ги презентираше своите предлози пред шестте членки, а на 2 февруари официјално ги претстави своите предлози до двете страни. Претставникот на ОН објасни дека во рамките на своите одредби имаше вклучено анекси на новиот устав, децентрализацијата, правдата, религиозното и културното наследство, надворешниот долг, сопственоста и безбедносниот сектор. Во документот внимателно беа поставени новите структури, институции и функции на Косово, но не беше експлицитно спомената точката за конечниот статус на покраината. Според намерите на Ахтисари, тоа требаше да се објави во некоја подоцнежна фаза од процесот. Тој, исто така, ја најави и новата средба помеѓу двете страни во Виена, на 13 февруари. За да се нагласи важноста на овој состанок, Контакт Групата издаде изјава во која повикуваше двете страни да продолжат да соработуваат со претставникот на ОН.

На 9 февруари, 10.000 Косовски Срби се собраа во северниот град Митровица, во знак на протест против предлозите на ОН. Ова беше проследено со митинг во Приштина, организиран следниот ден од страна на движењето “Самоопределување”, кои бараа итна и непречена независност.

Во меѓувреме, додека двете страни се подготвуваа за нова рунда на разговори, вниманието беше фокусирано кон ЕУ. За разлика од САД и Русија, ЕУ сеуште немаше утврдени ставови околу предлозите. Додека претставниците на високата комисија го поддржуваа планот, помеѓу членките немаше постигнато единство околу прашањето. Ова беше потврдено кога на состанокот на ЕУ на надворешни министри во Брисел, најмалку 7 земји (Грција, Романија, Кипар, Шпанија, Словачка, Словенија и Полска) изразија резервираност околу планот на Ахтисари. Членките се согласија само дека Унијата треба да го продолжи планирањето на пост - УНМИК мисијата во покраината.

Директните технички дискусии за различните елементи на предлозите се одржаа во две сесии (21 февруари - 2 март), а средбата на високо ниво се одржа на 10 март. По завршувањето на истите, планот требаше да биде финализиран за презентација пред Советот за Безбедност на ОН. ОН не го криеше фактот дека неочекуваа значаен напредок од дополнителните дискусии. Во обвинувањата на Коштуница дека немало вистински преговори меѓу двете страни, Ахтисари нагласи дека УНОСЕК до тогаш оддржа 15 круга на директни разговори и 26 посети на Белград и Приштина. И покрај антипатијата меѓу Белград и УНОСЕК, српската страна беше подготвена да демонстрира

флексибилност, по барање на Москва. Неколку дена подоцна, двете страни беа свикани за понатамошни технички дискусии. Двете страни успеаа да ги премостат своите разлики во врска со голем број прашања од областа на општините, полицијата, итн. Заради ова, Оли Рен направи изненадување со најавата дека на Србија би можело да и се додели кандидатски статус за ЕУ уште во 2008 год. Иако ова беше исклучително амбициозна порака, тоа сепак беше прв пат изјава од официјално лице на ЕУ дека на Србија би и бил доделен датум за почеток на преговори со ЕУ.

Ревидиран сет на предлози беше претставен на двете страни на само три дена пред крајниот самит. Во Белград, и овој пат, новиот документ беше пречекан со гнев и револт. Во документот не беше сменета основната премиса на планот, кој ефикасно предложуваше независност. Во еден наврат дури беше и споменато дека новите предлози за српската страна дури се и положи од претходните, додека Приштина го поздравил новиот документ. На 10 март, 2007 год., страните се состанаа во Виена за она што многумина очекуваа дека ќе биде последен состанок. Двете страни стоеа цврсто посветени на своите позиции. По состанокот, Ахтисари потврди дека дискусиите завршиле во љор - сокак, и дека потенцијалот на преговорите е исцрпен.

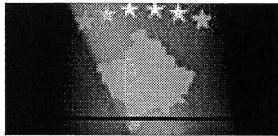
По тринаесет месеци од дискусиите, преговарачкиот процес сега влезе во својата завршница. Сепак, Белград беше остар за текот на крајните преговори, тврдејќи дека тие биле површни во најдобар случај, а некои дури и не се дискутирале. Во оваа фаза, фокусот на вниманието беше ставен на Русија. Иако Москва негираше, постоеја гласини дека сепак Русија ја прифатила независноста како неизбежна и веќе беше во потрага по изнаоѓање на начин да го заштити компромисот од планот спроведен според Резолуцијата 1244.

На 15 март, пет дена по состанокот на високо ниво, конечните предлози беа испратени до Генералниот Секретар на ОН. Тие беа проследени со извештајот во кој Ахтисари ги утврди неговите препораки за конечниот статус на Косово. Иако точните детали на завршниот план и приложениот извештај не беа јавно објавени, Србија беше бесна на потегот. Коштуница повторно го обвини претставникот на ОН дека има произведено “едностран” документ, и повторно апелираше за нови преговори. Сега, руската влада одби отворено да каже дали ќе го искористи своето право на вето доколку резолуцијата биде ставена пред Советот за Безбедност на ОН, додека Лавров повика Ахтисари да стои настрана и да дозволи нов посредник да биде именуван, бидејќи тој веќе

неможе да направи прогрес во преговорите. Растечките тензии меѓу руската влада и ОН беа очигледни кога Советот за Безбедност на ОН се состана зад затворени врати, на 19 март, за да дискутираат за најновиот извештај на УНМИК.

На 26 март, Генералниот Секретар на ОН ја претстави конечната верзија на предлозите за статусот пред Претседателот на Советот за Безбедност на ОН. Во прилог на документот беше и посебниот извештај во кој Ахтисари ја преточи долгоочекуваната конечна пресуда за статусот на Косово. Резултатот дојде како изненадување. Со оглед на поновата историја на Косово, сегашната реалност на теренот и начинот на кој процесот на преговорите се ширеше, претставникот на ОН заклучи дека реинтеграцијата на Косово во рамките на Србија не е можна. Како што објасни тој, Белград неможеше да го поврати својот авторитет без провоцирање на насилство, а пак, автономијата на Косово во рамките на границите на Србија не е едноставно возможна. Под овие околности, тој дојде до заклучок дека независноста е единствената опција за политички стабилно и економски одржливо Косово. Уште поважно е тоа што за предлогот, Бан Ки - Мун изрази целосна поддршка и препорача “надгледувана независност”. Откако конечниот предлог беше официјално изложен, сега стана јасно дека државите можат да ги објават своите позиции. Во рок од неколку часа, Вашингтон, Лондон и Париз го одобрија планот за надгледувана независност. Истото го стори и германската влада, која во тој момент беше и претседавач со ЕУ. Предлогот беше пречекан со радост и во Приштина, а од страна на Сејдиу беше опишан како “историски ден за Косово”. Спротивно на тоа, српската влада објави дека целосно се противи на предлозите. Во еден разговор со Николас Барнс, Коштуница изјави дека овој чекор претставува апсолутно кршење на Повелбата на ОН, на меѓународното право, како и на Српскиот устав. Тврдејќи дека независноста е полна со сериозни компликации за европската стабилност, руската влада изјави дека предлозите се неприфатливи и дека треба да се преиспита спроведувањето на Резолуцијата 1244 и стандардите. Затоа, тие сметаа дека по брифингот на Ахтисари кој беше закажан за 3 април, членовите треба да извршат мисија за утврдување на фактите во Белград и Приштина. Беше истакнато дека ова не треба да биде долг процес. Идејата наиде на различен прием. В. Британија и САД сметаа дека ова претставува трик за да се одложи неизбежното. Две дена подоцна, Контакт Групата се состана за нивната последна рунда на разговори, каде што уште

еднаш беше призната длабочината на разликите околу ова прашање. САД инсистираа ова прашање да се реши до јуни. Разлики исто така се појавија и во самата ЕУ. И покрај молбите за единство од страна на Солана и Рен, ЕУ остана длабоко поделена во однос на предлогот. Лидерите во Приштина веруваа дека дури и без резолуција на ОН тие ќе ја добијат независноста и дека ќе бидат признати од страна на голем број важни земји. За таа цел, се обелодени дека дури се направени и планови за воспоставување на формален устав, знаме, вооружени сили, МНР и мрежа на амбасади.

На 3 април, Советот за Безбедност на ОН ја свика својата прва официјална дебата по предлозите на Ахтисари. Како и што се очекуваше, тоа беше затворен настан. Говорејќи потоа, Ахтисари истакна дека тој бил задоволен од начинот на кој што неговата презентација била примена кај членовите. И покрај тоа што САД ја прифатија потребата за мисија во регионот, Вашингтон остана непоколеблив во неговото противење за повеќе разговори. Исходот сега беше јасен. Белата кука би го поддржала унилатералното прогласување на независност од страна на народот на Косово. Како што Барнс објасни пред Комитетот за надворешни работи на САД, потегот за да се признае независноста на Косово всушност ќе се базира на резолуцијата на ОН. Ова тогаш ќе им овозможи на САД и на другите држави да го признаат Косово. Што се однесува до заканата од руско вето, Барнс остана убеден дека тоа нема да се случи. Со пристигањето на Лавров во Белград на дводневни разговори со српските официјални претставници, тој објави дека планот на Ахтисари за Косово неуспеал. Споредувајќи го со планот на Анан за повторно обединување на Кипар, кој пропадна три години претходно на референдум, тој истакна дека и во двата случаи неуспехот се должи како резултат на меѓународната заедница да донесува унилатерални одлуки и да ги игнорира интересите на засегнатите страни.

На 24 април, 15 - те амбасадори на Советот за Безбедност на ОН ја почнаа нивната Мисија за утврдување на фактите. По добивањето на брифингот од ОН, претставниците од Њу Јорк отпатуваа во Брисел. Таму им беше соопштено од високите претставници на НАТО дека ситуацијата на терен е мирна но напната, и дека статус - квото е неодржливо, и дека секое понатамошно одложување може да доведе до поголеми избувнувања на насилството. Потоа тимот отпатува во Белград. Таму им беа презентирани српските предлози за “надгледувана автономија”. Утредента, групата беше на

средба со косовските претставници. Сејдиу и Чеку ги презентираа идеите за независност. Потоа, тимот замина за Виена на средба со Ахтисари.

На 2 мај, Советот за Безбедност на ОН доби кратко резиме од патувањето на Јохан Вербеке, Белгиски постојан претставник во ОН, кој ја предводеше Мисијата за утврдување на фактите. Тоа беше вовед во целосна дебата, на која конечниот извештај ќе биде составен. И покрај тврдењата на Белград дека освоиле голем број на непостојани членки, В. Британија и САД веруваа дека 11 или 12 членки се на нивна страна. Оваа доверба беше видлива кога Контакт Групата се состана во Лондон за понатамошни разговори. Главната цел на состанокот беше да се убеди руската влада да го прифати планот за работа и презентирањето на резолуцијата во текот на следните 30 дена, со што ќе се отвори патот за независноста.

Сериозноста на напорите за подготвувањето на резолуцијата беше сигнализирана само неколку дена подоцна, кога членовите на Советот за Безбедност на ОН се состанаа за неформална дискусија. Таму тие разговараа за 13 точки на збирот на принципи, и за конципирањето на евентуалните елементи за резолуцијата. Според овие принципи, резолуцијата повикуваше на спроведување на планот на Ахтисари, која ќе биде спроведена под Глава 7 од Повелбата на ОН. При тоа, резолуцијата исто така ќе забележи дека Косово претставува “посебен случај”. Сепак, оваа резолуција нема да биде директно прогласување на Косово за независна држава, туку ќе го отвори патот Приштина сама да прогласи независност. Така, Косово може да биде правно признато од другите земји.

На 10 мај, Советот за Безбедност повторно се сретна за јавна дебата по повод завршниот извештај на последната мисија за утврдување на фактите, кој беше претставен од страна на Вербеке, а веќе следниот ден нацрт - текстот на резолуцијата врз основа на меморандумот од 13 - те точки беше доставен до Советот. Сепак, и покрај надежите дека Москва ќе биде подготвена да ја прифати одлуката каде што се одобрува независноста, руската влада веднаш го отфрли документот, со објаснување дека конечната одлука ќе се одложи по претстојната посета на Москва од страна на Кондолиза Рајс.

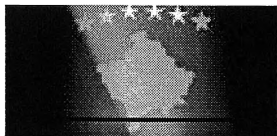
Со пристигнувањето на Рајс во Москва, таа се обиде да ги минимизира стравовите, и потенцираше дека е потребна интензивна дипломатија. Како резултат на тоа, во текот на дискусиите двете страни се согласија да ја ублажат нивната општа реторика. На прашањето за Косово, тоа значеше повик за

напорите да продолжат за постигнување на взаемно прифатливо решение, но Рајс сепак продолжи да инсистира на тоа дека Косово неможе да биде повторно дел од Србија. Уште поважно, таа најави дека доколку Советот за Безбедност на ОН ја усвои одлуката, Вашингтон ќе биде подготвен да ја признае еднострано прогласената независност.

Додека се одвиваа разговорите меѓу Москва и Вашингтон, се појавија вести дека по три месеци со преполни дискусии помеѓу Тадиќ и Коштуница, новата влада во Србија беше формирана. Уште еднаш Коштуница беше избран како премиер. Тој истакна дека сега е формирано ново Министерство за Косово и Метохија, предводено од Слободан Самарџиќ, а како нов министер за надворешни работи беше поставен Вук Јеремиќ. Сепак, и новата српска влада брзо нагласи дека не ги променила своите позиции со врска со предлозите на Ахтисари, и дека нема никогаш да го прифати Косово како независно.

Техничките дискусии за нацрт - резолуцијата продолжија во ОН. Официјалните претставници инсистираа на тоа дека некакви промени сеуште можат да направат предлог поприфатлив за сите. Тоа се зголеми со најавата дека Путин и Буш се согласија да го стават прашањето за Косово на нивната билатерална агенда на престојниот самит на Г-8, во почетокот на јуни. Во меѓувреме, ревидирана нацрт - резолуција беше дистрибуирана до членките на Советот за Безбедност на ОН, но таа веднаш беше отфрлена од страна на Русија. На 6 јуни, се одржа Самитот на Г-8, во Германија. Меѓутоа, Германската канцеларка Ангела Меркел, истакна дека со оглед на средбата на министрите за надворешни работи од претходно, постоела мала шанса дека ќе се случи одреден чекор напред за ситуацијата на Косово, особено затоа што на дневен ред имало голем број на меѓународни прашања. На самитот, францускиот претседател Никола Саркози, излезе со радикален предлог. Тој ја повика Русија да ги прифати неизбежните изгледи за независност, со предлог Резолуцијата да биде одложена за 6 месеци, за да се овозможат понатамошни разговори, а доколку после тоа не се постигне договор, планот на Ахтисари да се спроведе во целост. Исходот од самитот беше пречекаан со длабоко разочарување во Приштина. Наместо омекнување на ставот за Косово, западните дипломати беа принудени да признаат дека позицијата на Русија по самитот всушност се зајакнуваше. Сепак, како што Русија цврсто се држеше до своите ставови, истото го стори и Вашингтон. На 10 јуни, за време на првата посета на американски претседател во Албанија, Буш истакна дека неговата

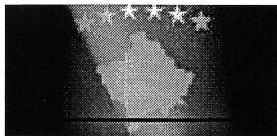

администрација е на позицијата за независност за Косово. Тоа de facto претставуваше декларација за независност. Освен разликите помеѓу Русија и САД, разлики постоеа и помеѓу европските членки на Контакт Групата. Ова беше потврдено кога политичките директори на 5 земји од Западните членови на Контакт Групата, т.н. Квинт, се состанаа во Париз на 12 јуни, каде што имаше жестока дискусија за тоа како да се продолжи понатака со разговорите. На крајот, сепак, групата издаде соопштение во кое се повторуваше поддршката за предлогот на Ахтисари, но исто така повика на понатамошни дискусии во Советот за Безбедност на ОН. На овој состанок Русија небеше поканета.

На 15 јуни, Визнер, специјалниот претставник на САД, отпатува во Приштина за да им соопшти на косовските лидери дека е потребно да се продолжат разговорите со Белград, но и дека независноста останува единствениот можен исход. Во истиот ден, Масимо Д'Алема, италијанскиот министер за надворешни работи, ја објави веста во Белград дека има можност разговорите да продолжат, но и тој објасни дека независноста ќе биде нивна конечна цел, а подоцна тоа го потврди и Даниел Фрид. Сепак, поддршката за идејата продолжи да расте во рамките на ЕУ. Говорејќи на состанокот на министрите за надворешни работи во Брисел, Бернард Кушнер, францускиот министер за надворешни работи како и поранешен специјален претставник на Косово, повторно изјави дека ќе има кратко одложување, со цел да се постигне мирно решение. На крајот на министерскиот самит се усвои изјава во која се прифаќаше планот на Ахтисари и неговата резолуција да биде основа за идните проекти на ЕУ, и за меѓународно присуство во Косово.

На 20 јуни, беше изложена третата верзија на резолуцијата, која експлицитно го повика генералниот секретар на ОН да оддржи понатамошни преговори во рок од 120 дена, од денот на резолуцијата. Меѓутоа, доколку договор не би бил постигнат до крајот на овој период, планот на Ахтисари автоматски ќе стапи во сила, освен ако Советот за Безбедност на ОН не изрази поинакви насоки, откако ќе ја спроведе евалуацијата. Ова веднаш беше отфрлено од Русија, на што Белград се заблагодари, но сега се појави реална опасност дека Приштина може да направи унилатерално прогласување на независност.

Четвртиот предлог презентираан набргу потоа ненаправи никаков обид да се промени основната логика на претходниот текст. Тука беше истакнато дека Косово е посебен случај и дека неможе да се смета од страна на Советот за

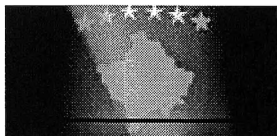

Безбедност на ОН како преседан. И уште еднаш Русија го отфрли овој предлог и сите понатамошни обиди да се убеди Русија да ја промени својата позиција се чинеа неуспешни. За таа цел, Вашингтон ја преразгледа својата стратегија. Тие сугерираа на уште една рунда разговори со цел да им се докаже на оние европски држави кои гледаа со резерва кон независноста, дека сите опции биле исцрпени.

Во најновата верзија на резолуцијата, објавена на 11 јули, клучниот прилог во овој предлог беше клаузулата во која се наведува дека на крајот на разговорите УНМИК ќе биде заменет од страна на мисијата на ЕУ во Косово. И покрај руските забелешки на текстот, најновата нацрт - резолуција беше официјално доставена до членовите на Советот, на 18 јули. Два дена подоцна, кога беше свикан Советот, беше очигледно дека сите се засегнати од одлуката на Русија да го искористи своето право на вето, доколку резолуцијата се изгласа. Приврзаниците на резолуцијата немаа друг избор освен да ги суспендираат своите напори. По 4 месеци дебата во Советот за Безбедност на ОН, беше договорено дека понатамошните разговори за иднината на Косово ќе продолжат во рамките на Контакт Групата, и најважно, меѓу Белград и Приштина.

Одлуката на САД, В. Британија и Франција да ја одложат резолуцијата нашироко се сметаше како дипломатска победа за Србија и Русија. Руската влада повторува дека само Советот за Безбедност на ОН може да донесе легитимна одлука за Косово и дека секој обид да се заобиколат ОН, несамо што ќе го дестабилизира Балканот, туку и ќе има негативно влијание врз конфликтите на други места во светот.

Во меѓувреме напорите да се изгради заедничка европска позиција, продолжија без успех. Министрите за надворешни работи на својот состанок на 23 јули, повторно неуспеаа да се договорат за заеднички став околу предлозите на Ахтисари. Сепак, на овој состанок се донесе една важна одлука. На предлог на Германија, министрите се согласија дека престојните разговори меѓу Приштина и Белград треба да бидат спроведени со посредство на Тројка, составена од високи дипломати од Русија, САД и ЕУ. Два дена подоцна, на состанокот на Контакт Групата во Виена, САД и Русија се согласија со оваа идеја. На 1 август, ОН официјално најави почеток на нов круг разговори за статусот. Тие ќе бидат под покровителство на Контакт Групата, а УНОСЕК ќе биде поврзан со овој процес на начин што ќе обезбедува информации и

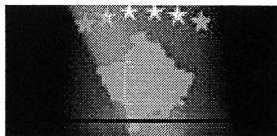
појаснувања за Тројката. Неколку дена подоцна, трите официјални лица беа именувани: Александар Ботсан - Карченко (руски претставник), Френк Виснер (американски претставник) и Волфганг Ишингер (претставник на ЕУ, германски амбасадор во Лондон). Белград и Приштина веднаш истакнаа дека нивните основни позиции остануваат непроменети.

Тројката се состана за прв пат во Лондон, на 9 август. Тројката непрезентираше конкретни решенија за двете страни. Наместо тоа, целта на овој нов процес беше да се олесни дијалогот меѓу Белград и Приштина со надеж дека тие би можеле да дојдат до компромисно решение. Што се однесува до прашањето за рокот, Тројката потврди дека 10 декември ќе биде крајот на разговорите под нивно покровителство (всушност, Тројката доби 120 дена за да си ја заврши својата работа), на тој начин оставајќи отворена можност за понатамошни разговори во различен формат. Следниот ден, Тројката замина во Белград и Приштина за исполнување на нивната мисија.

На 30 август, двете страни се состанаа во Виена за првата рунда на индиректни разговори. Разликите и тука беа повеќе од очигледни, пред се, поради тврдите ставови на Косово и Србија, како и на непостигнатиот заеднички став на ЕУ по ова прашање. Дури и беше испратен апел од Кушнер и Милибанд, со цел Европа да делува заеднички, тврдејќи дека Косово е голем тест за Унијата и за нејзината заедничка надворешна и безбедносна политика. Сепак, постоеше едно нешто што и двете страни можеа да го договорат, а тоа е меѓународниот надзор на покраината.

На 18 септември, членовите на Тројката оддржаа состанок со српскиот тим во Лондон. Од страна на Јеремиќ беше посочено дека моделот “Хонг Конг”²⁹ може да биде еден вид модел на автономија и за Косово: една држава - два система. Овој предлог беше веднаш одбиен од страна на Приштина. На средбата на Тројката следниот ден, беше презентиран предлог договор за пријателство кој ќе биде потпишан од двете страни. Покрај континуираните разлики меѓу страните за самата суштина на статусот, Тројката сепак најави дека дојде време да се започнат директни преговори. При тоа, Ишингер издаде молба до Белград и Приштина да пристапат во дискусиите со нови идеи и

²⁹ Хонг Конг е модел за приклучување на Макао и Тајван кон Кина. Кина го приклучи Хонг Конг со помош на правото, а не со сила. Кинеските административни региони имаат повисок степен на автономија од територијалната автономија во Европа. Хонг Конг има независна судска власт, сопствени финансии, своја легислатива и извршна власт. Има свој пасош и своја посебна валута, но не и своја одбрана и надворешна политика. Заедничката декларација од 1984 год. (Кинеско - Британска заедничка декларација за Хонг Конг), се користи како пример за мировни студии во светот. Светомир Шкарик, Македонија и Косово - Правото, силата и мирот, Култура, Скопје, 2002 год., стр.: 11 - 12

реални предлози. Иако новите дискусии непроизведоа нов договор, Кондолиза Рајс истакна дека нема да има повторно обединување меѓу Србија и Косово. Осврнувајќи се на предлог договорот за пријателство, таа дури и отиде толку далеку во констатирањето дека дискусиите на Тројката нема да влијаат врз исходот на процесот. Наместо тоа, тие едноставно биле насочени кон олеснување на односите меѓу Косово и Србија по независноста.

На 27 септември, министрите за надворешни работи на Контакт Групата, се состаноа на високо ниво на маргините на Генералното Собрание, каде што учествуваа и Бан Ки - Мун, Солана и Јап Де Хоп Шефер. Групата потврди дека принципите на решението треба да се засноваат на Резолуцијата 1244 на ОН. Следниот ден, двете страни се состаноа за нивната прва директна средба за продолжување на преговорите. Во текот на нивните дискусии, двете страни ги повториле нивните стандардни позиции. Како што Белград повика на решение врз основа на автономија, Приштина притискаше за воспоставување на добри добрососедски односи меѓу двете “независни и суверени држави”.

Подоцна, беше најавено дека вториот круг на директни разговори ќе се одржи во Брисел, на 14 октомври. Во меѓувреме, на Косово растеа стравувањата за безбедносната ситуација, односно, од појавувањето на забранетата организација АНА (Албанска Национална Армија). Како одговор на ова, Белград ги зголеми своите одбранбени сили долж границата со Косово, а овие проблеми исто така беа истакнати во најновиот извештај на УНМИК. Ова за возврат го поттикна Бан Ки - Мун да се заложи во Советот, ситуацијата што побргу да се реши. Во меѓувреме, по состанокот со официјалните британски лица, Чеку изјави дека Косово ќе прогласи независност по 10 декември, со или без авторизација на ОН.

Двете страни се сретнаа повторно на 22 октомври, во Виена, на кои им беше претставен документ од 14 точки, конципирани во областа на потенцијален договор. Во текстот намерно беше испуштен зборот “независност”. И покрај очигледниот недостаток на секое повикување на државност, документот доби поддршка од Приштина. Исто така, документот не се осврнуваше и на Резолуцијата 1244. Ова едноставно претставуваше неофицијален документ со цел да се стимулира дискусијата и да се најдат заеднички делови каде што двете страни не беа толку спротивставени. Во оваа фаза, Ишингер отворено призна дека е повеќе од веројатно двете страни дека ќе постигнат договор. Оваквиот прием во САД, го отвори патот за

американските власти да започнат лобирање во поголема мера кај европските земји, во случај кога одлуката беше блокирана од страна на Советот за Безбедност на ОН. Американскиот секретар за одбрана, Роберт Гејтс, инсистираше на тоа дека Вашингтон доволно и дал шанси на Тројката, и дека во иднина тие мора да бидат реални и да се подготват за она што ќе се случи по 10 декември. Ова беше потврдено и од страна на Виснер, кој им пренел на претставниците на членките на ЕУ во ОН да бидат подготвени за важни одлуки за Косово во јануари. Согледувајќи дека главните членки на ЕУ се речеа во поддршката за државноста, со или без резолуцијата на Советот за Безбедност на ОН, Москва испрати предупредување дека секој потег да се признае едностраната декларација за независност, ќе сноси сериозни импликации на други места во светот, алудирајќи на руските територии.

На 5 ноември, се одржа четврттата рунда на директни разговори. Белград пак го повтори својот апел да се испита моделот “Хонг Конг”, тврдејќи дека тоа претставува успешен, одржлив и функционален модел за решение. Сепак, како и досега, тимот одби да дискутира за идејата, инсистирајќи на тоа дека тоа е целосно несоодветно за Косово, со оглед на различните истории на двете територии. Крајниот рок за преговорите за статусот беше на еден месец пред својот крај. Говорејќи пред Конгресот, Барнс ја потврди својата надеж дека двете страни ќе постигнат договор, но ако не постигнат, дека ќе треба САД да ја направат и да ја засилат вистинската одлука. Во исто време, извештаите сугерираа дека мнозинството на ЕУ го прифатила гледиштето на САД. Овие случувања придонесоа за поголемо верување дека независноста на Косово по долго време е неизбежна. Говорејќи на еден митинг пред парламентарните избори, Хашим Тачи, лидерот на главната опозициона Демократска партија на Косово (ПДК) и поранешен лидер на ОБК, изјави дека добил бројни гаранции дека независноста на Косово навистина ќе биде меѓународно призната. Неколку дена подоцна, по победата на неговата партија, тој отиде подалеку во изјавите, изјавувајќи дека Косово ќе прогласи независност веднаш по 10 декември.

На 20 ноември, двете страни се состанаа во Брисел за петтиот круг на директни разговори. Белград продолжи да го форсира случајот за автономија по моделот “Хонг Конг”, вклучувајќи го и моделот на островите Аланд во

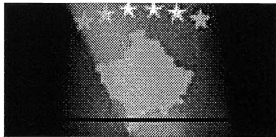

Финска³⁰. И ова небеше прифатено, односно, Приштина продолжи да инсистира на тоа дека итната независност беше единствениот исход на кој се подготвени властите од Косово да разговараат и да го прифатат. Така, српската влада започна да се подготвува за нивното најлошо сценарио. Беше издадена наредба за сите владини министерства да подготват збир на непредвидени мерки во случај да помине косовската независност, како на пример: наметнување на ембарго во трговијата, отсекување на снабдувањето со електрична енергија во покраината, итн.

На 26 ноември, двете страни со состанаа на шестиот и последен круг на директни разговори во Виена. Уште пред пристигнувањето на косовскиот тим, тие најавија дека разговорите се само бесмислено губење на време. Коштуница, пак, беше непопустлив во тоа дека Србија ќе се држи цврство до својот став, тврдејќи дека Албанците и Србите мораат да прифатат да живеат заедно и дека компромис сеуште е можен, презентирајќи ги уште еднаш предлозите за автономија. По три дена преговори, Тројката го означи крајот на разговорите и утврди дека довогор меѓу двете страни не е постигнат.

На 3 декември, тројцата дипломати отпатуваа за Белград и Приштина на нивните финални средби со двете страни, пред поднесувањето на нивниот извештај пред Генералниот Секретар на ОН. Српската страна побара од Тројката да признае дека во текот на разговорите српската страна била пофлексибилна и поконструктивна, бидејќи на секој нивни предлог Албанците одбивале да разговараат, тврдејќи дека само независноста е решение. Во Приштина, тимот уште еднаш нагласи дека нема да има понатамошни дискусии и дека е дојдено времето за независност. Плашејќи се дека ова би можело да значи декларација за независност, веднаш по истекувањето на крајниот рок, неколку лидери на ЕУ упатија нов повик за трпение. Романо Проди, италијанскиот премиер, објасни дека едностран акт во оваа фаза би можел непоправливо да ги оштети обидите да се изгради обединета европска позиција, а пак Сејдиу одговори дека нема ниту еден потег да биде направен без претходна координација со ЕУ и САД. Во меѓувреме, загриженоста растеше за можните реакции на Белград како одговор на прогласувањето на независноста, особено ако се земе в предвид дека Србија се повикува на Повелбата на ОН во која војната е правно средство за одбрана на националниот суверенитет.

³⁰ Островите Аланд претставуваат архипелаг во Балтичкото Море. Тие формираат автономна и демилитаризирана област во Финска. Тоа е регион каде што се зборува шведскиот јазик, со право на самоуправа обезбедена преку меѓународни гаранции. <http://www.aland.ax>, Aland in brief

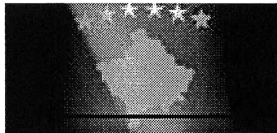

Додека овие коментари беа веднаш отфрлени од голем број на високи членови на српската влада, кои повториле дека Србија нема намера да води војна со Косово, КФОР истакна дека нема да ризикува, и објави дека повеќе единици биле преместени до српската граница.

На 7 декември, три дена пред предвиденото, Тројката го достави својот извештај до Генералниот Секретар на ОН. Во нивниот извештај, Ишингер, Виснер и Ботсан - Карченко, детално го опишаа процесот на дискусиите, како и предложените идеи, вклучувајќи конфедерација и поделба, и на крајот истакнаа дека меѓу двете страни не е можно да се постигне договор. Според Ишингер, понатамошните одложувања за решавањето на статусот, можеа да доведат до зацврстување на позициите на двете страни и понатамошна нестабилност. Доколку Русија не се откаже од својата намера да стави вето на резолуцијата за независност, одлуката за статусот ќе мора да биде донесена врз основа на постоечките резолуции. Ова беше одбиено од страна на Русија, со аргумент дека е неприфатливо да се размислува за враќање на планот на Ахтисари и приспособување на Резолуцијата 1244 да обезбеди независност.

Кога 10 декември конечно пристигна, неколку илјади демонстранти излегоа на улиците на Приштина повикувајќи на независност. Меѓутоа, како што се очекуваше, немаше прогласување на независност. Наместо тоа, раководството на косовските Албанци најави започнување на интензивниот период на консултации и координации. Во меѓувреме, Оли Рен од Брисел изјави дека формална декларација неочекува да се донесе до пролет. Белград, пак, продолжи да го подготвува планот за акција во случај декларацијата да се донесе. Тадиќ нагласи дека Србија би се спротивставила на независноста со сите ненасилни средства кои ги има на располагање, дури и случајот да го изнесе пред Меѓународниот Суд на Правдата. Истовремено, српските официјални претставници беа непопустливи во ставот дека се подготвени да постигнат договор со ЕУ во замена за признавањето, доколку тоа би им гарантирало и забрзан процес за пристапување кон ЕУ. Во реалноста, сепак, се појавија знаци дека српската влада всушност поставува темели за некаков вид на евентуална поделба.

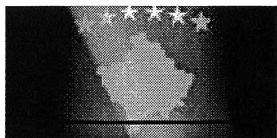
Во меѓувреме, фокусот на вниманието се префрли во Брисел, каде што лидерите на ЕУ се состанаа, во декември. Иако мнозинството членови прифатија дека нема друга алтернатива освен да се заобиколи Советот за Безбедност на ОН, голем број од членовите беа непопустливи во ставовите

дека не се подготвени да признаат независност без експлицитна дозвола на ОН. Наместо тоа, европските лидери го фокусираа своето внимание на предлозите да се испрати мисија на ЕУ во Косово, која ќе го замени УНМИК. Оваа идеја беше жестоко оспорувана од Србија, која гледаше на секој обид да се наметне мисија без резолуција на Советот за Безбедност на ОН, како обид за инфилтрирање на планот на Ахтисари на мала врата. Сепак, фактот дека Вашингтон е решен да продолжи со признавањето на независноста, со или без поддршката на ЕУ, значеше дека европските лидери немаат друг избор освен да се согласат да се создаде мисија составена од полициски службеници, судии и цариници. Алтернативата беше да се прифати мисија на ЕУ или да се соочат со можноста дека по декларацијата за независност УНМИК ќе стане целосно немоќен, што во овој случај би значело Косово да биде оставено целосно без меѓународен надзор. Москва, исто така, негодуваше за оваа одлука. Тие го напаѓаа САД и некои членки на ЕУ за намерно поттикнување на етнички сепаратизам и поткопување на ОН, тврдејќи дека Косово може да еволуира во неконтролирана криза, и ги повика постојаните членки на Советот за Безбедност на ОН, Контакт Групата и ЕУ да се воздржат од превземањето одлуки кои би можеле да имаат поширок меѓународен преседан. Во обид да се задржат на моментот на дискусии, руската влада дури и предложи изготвување некаков вид на модел за Косово, според моделот создаден за Израел и Палестина³¹. Како што Москва можеше да го спречи Советот да гласа во корист на независноста, Вашингтон можеше да ги блокира руските иницијативи за одржување на нови разговори. Според нив, процесот на преговори беше исцрпен. Исто така, ЕУ беше црста во својата одлука за основање на мисија во Косово. Како што истакна холандскиот министер за надворешни работи, Максим Верхоген, подобро беше да се донесе нова резолуција прифатена од страна на Советот за Безбедност, но и ако тоа не е можно, ЕУ ќе мора да работи врз основа на Резолуцијата 1244.

На 19 декември, Советот за Безбедност се состана зад затворени врати околу извештајот за разговорите. За прв пат од ваков тип на состанок, освен Коштуница, лично обраќање направи и Сејдиу. Тој нагласи дека на Косово

³¹ <http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/israel-palestine/016-the-israeli-palestinian-roadmap-what-a-settlement-freeze-means-and-why-it-matters.aspx>
http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2989783.stm - The roadmap: Full text, The full text of a roadmap to peace in the Middle East, presented to Palestinian and Israeli leaders by Quartet mediators - the United Nations, European Union, United States and Russia. A performance - based roadmap to a permanent two - state solution to the Israeli - Palestinian conflict

нетреба да се гледа како случај на етнички сепаратизам, туку како дел од распадот на СФРЈ, инсистирајќи на тоа дека Приштина е подготвена за спроведување на планот на Ахтисари. Вашингтон уште еднаш повторил дека ќе продолжи со спроведувањето на планот на Ахтисари, иако ОН изразија жалење затоа што не успеаа да постигнат договор, но сепак, времето беше дојдено за да се реши статусот на Косово, а Резолуцијата 1244 ја обезбедува потребната правна основа врз која ќе се изведе таа. Ова гледиште беше широко прифатено. Во заедничката изјава од страна на САД и ЕУ, беше истакнато дека заеднички учествувале во важна дебата за иднината на Косово, презентациите на двете страни потврдиле дека нивните ставови се непроменети за основното прашање за суверенитетот, јасно било дека понатамошни преговори во ваков или било кој друг формат нема да направат никаква разлика. Во заедничкиот став беше потенцирано дека решавањето на статусот на Косово претставува *sui generis* случај и дека непретставува никаков преседан. САД и ЕУ беа убедени дека резолуцијата е важна и потребна за понатамошната европска и регионална безбедност и стабилност.

Веднаш по состанокот, дипломатите на ЕУ истакнаа дека веќе се превземени подготовки за серија на координирани акции помеѓу ЕУ, НАТО и косовските албански власти, за во текот на следните неколку месеци, кои ќе доведат до прогласување на независноста на Косово.^{32 33 34}

3.4 Импликации од независноста на Косово

Уште од средината на 1999 год., беше јасно дека Косово е неповратно изгубено за Србија. По етничкиот конфликт со таков интензитет и надворешната интервенција со голем воен обем и морална жестокост, требаше да бидат показател за српското раководство дека последици од ваков размер ќе бидат резултат на нивната политика во претходната деценија. Тие одбија да размислуваат во смисла на нови реалности и наместо тоа избраа да продолжат да уживаат во сликите на далечни спомени и славни соништа, а тоа претставуваше тажен коментар за состојбата на тековната српска политика.

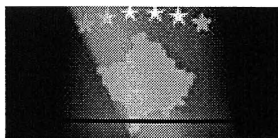
³² James Ker - Lindsay, Kosovo, The path to contested statehood in the Balkans, I. B. Taurus, London, 2009 year, pages: 1 - 101

³³ Henry H. Perritt, Jr. The road to independence for Kosovo, A chronicle of the Ahtisaari Plan, Cambridge University Press, Cambridge, 2010 year, pages: 5 - 221

³⁴ Tim Judah, Kosovo, What everyone needs to know, Oxford, University Press, 2008 year, pages: 64 - 116

Лекцијата од 1999 год. беше кристално јасна: косовските Албанци повеќе нема да живеат под власта на Белград. Разумно беше да се очекува дека привремениот статус на Косово, ставен под меѓународно владеење неможе да се продолжи засекогаш. Сепак, стануваше збор за два милиони луѓе кои одлучно се противеа да продолжат да живеат под туѓ центар на власт и моќ, и се стремеа кон целосна независност, на која требаше да и се даде шанса и да биде признаена од страна на меѓународната заедница. Од друга страна, пак, меѓународната заедница со сите нејзини членови кои претставуваат суверени држави, долго време беа исправени пред дилемата да направат избор помеѓу територијалниот интегритет наспроти националното самоопределување. Во случајот на Косово, идеалниот начин за излез од оваа дилема беше да се преодолее истата преку прифаќањето на Белград за крајното одделување на покраината од Србија. Приштина и Белград треба да ја гледаат својата иднина во контекст на интеграцијата во ЕУ. ЕУ има уникатно силна моќ во изнаоѓањето формула за решавање на конфликтот, со која треба да се согласат и двете страни. Исто така, тажен коментар може да се испрати на адреса на Унијата, бидејќи ЕУ скоро да ја пропушти таа можност да превземе примарна одговорност за решавање на конфликтот во нејзиното непосредно соседство. Во меѓувреме, меѓународната заедница ќе треба да живее со последиците од двојниот неуспех околу постигнувањето на договорот. На едно ниво, помеѓу страните во конфликтот, Белград и Приштина, и на друго ниво, помеѓу САД, нејзините сојузници, Русија и Кина. Секоја конфликтна ситуација, се разбира, дека си носи и свои последици. По прогласувањето на независноста на Косово и нејзиното признавање од страна на повеќето членки на ЕУ, но и одбивањето да биде признаена од други членки, случаите во сферата на “замрзнати конфликти” ќе бидат најдиректно погодени. Додека Косово не е единствената причина, тоа би можело да стане еден од симболите на нова поделба на глобално ниво. Гледано од тој аспект, иако Студената војна е готова, започнува новата ера на ривалството на големите сили и натпреварувачките членки. Во несреќната група на земји погодени од овие “замрзнати конфликти”, секој случај е посебен и се потпира на преседани. Звуците на поздравот на Денот на независноста во Приштина одекнаа во Абхазија, Курдистан, Баскија, Тајван, Северна Ирска. Искрата надеж најмногу се појави заради фактот дека и САД го призна Косово, а тоа значеше дека оние кои што ќе се стремат кон независност ќе бидат охрабрани од помислата дека е неопходно само да ги убедат Америка и

Европа во веродостојноста на нивната кауза. Така, црвените линии беа преминати, а табуата беа скршени.

Непостои голема веројатност Русија да го следи американско - европскиот пример и да се одмазди со признавањето на Абхазија, Јужна Осетија и Транс - Днепарскиот регион. Секоја од овие територии ја прогласи својата независност пред долго време, а тоа го потврдија и со референдум. По мировните договори, склучени во текот на 90 - те години, Москва ги третира сепаратистичките енклави како страни на конфликт на исто ниво со владите на Грузија и Молдавија. Ова и овозможува на Русија ширина за сите видови на контакти и односи во сите сфери: политички, економски, културни и хуманитарни. Во два случаи, непризнатите субјекти се во непосредна близина на територијата на Русија, а сите три се дел од рускиот економски простор. Русија има воено присуство на теренот, а и повеќето од локалните жители се руски граѓани со руско државјанство. Во исто време, Москва го признава територијалниот интегритет на Грузија и Молдавија, во рамките на нивните административни граници од советската ера. Дипломатијата на Русија се држи до формулата за една заедничка држава, чии параметри треба да бидат договорени од страна на сите страни во конфликтот. Ова и овозможува на Русија да ги користи конфликтните ситуации како инструменти за притисок кога односите ќе заладат со Грузија и Молдавија, како и да ги заштити своите интереси во евентуалниот конфликт. Она што може да биде знак на дипломатска сила во еден случај, од друга страна може да стане знак на дипломатска слабост во друг случај. Опцијата за независност на овие региони како увертира во анексијата е сеуште далеку од реалноста. Така, непостои практична потреба да се оди напред и да се плаќаат високи цени за формализирање на нешто со коешто Русија научила да живее, па дури и да се има корист од тоа во отсуство на официјално признавање.

Руското раководство верува дека независноста на Косово и методите кои беа користени за да се постигне нејзината формализација се огромни грешки (направени од страна на ЕУ) и опасен потег (на дел од САД). Можеше да се очекува дека Москва жестоко ќе ја критикува независноста на Косово и нејзиното меѓународно признавање. Исто така, очекувано ќе биде влезот на Косово во ОН да биде блокиран од руска страна. Русија најверојатно ќе одбие да им даде легитимитет на активностите на ЕУ во периодот по независноста на Косово. Руската стратегија веројатно во иднина ќе значи седење во место и

гледање како Западот на свој ризик, без мандат на ОН, ќе се соочува со последиците. Во исто време, Москва ќе настојува да има политичка и економска корист, со тоа што ќе биде “шампион на благородна кауза” - почитување на меѓународното право и вистински пријател на српскиот народ. Со февруари 2008 год. нема да се затворат книгите за косовското прашање. Напротив, се отвара ново поглавје во таа книга.

Границите постојано се менувале во минатото, и ќе продолжат да се менуваат во иднина. Империите ќе паднат, етнички мешани држави ќе се распадат и нови нации ќе се појават. Непроменливоста на границите меѓу државите е неисториска тема. Прашањето не е за добиените резултати, па дури и цели, туку за методот што се користи. Наметнатите решенија генерално се помалку стабилни од оние за кои што е постигнат компромис и договор. Меѓународното право постојано се менува, во зависност од тоа која политичка филозофија преовладува. Меѓународната заедница нема повеќе да се преправа дека е обединета во својата средина или дека е среќна во следењето на својот лидер. Меѓународните односи се прашање на моќ, како и интересите и склоностите на главните играчи. Случајот на Косово е добар сигнал дека одморот на поголемиот дел од светот кој започна од крајот на Студената војна, веќе е завршен. Меѓународната политика се врати, носејќи долг воз од историја позади неа.^{35 36 37}

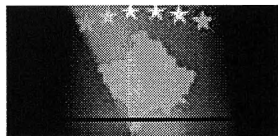
3.5 Реакции на меѓународната заедница по прогласувањето на независноста на Косово

Косовскиот парламент на 17 февруари 2008 год., точно во 12 и 45 часот по локално време, симболизирајќи ја Резолуцијата 1244, т.е. дојдено е времето да се оди еден чекор напред, еднострано прогласи независност на автономната покраина Косово и Метохија од Србија. На вонредната свечена седница на парламентот, за Декларацијата за независност се изјаснија сите 109 пратеници.

³⁵ Dmitri Trenin, The independence of Kosovo and its implications, What is “just” secession? (Is Kosovo unique?), Readings in European Security, Vol. 5, Centre for European Policy Studies, Brussels, International Institute for Security Studies, London, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva Centre for Security Policy, 2009 year, pages: 115 - 119

³⁶ Albrecht Schnabel, Ramesh Thakur, Kosovo and the challenge of humanitarian intervention: Selective indignation, collective action, and international citizenship, The United Nations University, USA, 2000 year

³⁷ Hanna Jamar, Mary Katherine Vigness, Applying Kosovo: Looking to Russia, China, Spain and beyond after the international court of justice opinion on unilateral declarations of independence, Kosovo in the ICJ - The case, German Law Journal, Vol. 11, nb. 8, 2010 year, pages: 913 - 928

Оваа одлука Владата на Р. Србија уште истата вечер ја поништи како противправен акт на привремениот орган во Приштина, а потоа свика вонредна седница на Собранието на Србија, по повод едностраното прогласување на независноста на Косово. На 8 октомври, Генералното Собрание на ОН го усвои предлогот на Србија со кој се бараше од Меѓународниот Суд на Правдата во Хаг советодавно да се произнесе дали независноста на Косово и Метохија е прогласена во согласност со меѓународното право.^{38 39}

Првите реакции од светот пристигнаа уште истиот ден, на 17 февруари. Портпаролот на Стејт Департментот, изјави дека на САД им е дадено до знаење за оваа одлука, додека Русија остро го осуди прогласувањето на независноста и итно побара состанок на Советот за Безбедност на ОН. Состанокот беше одржан уште наредниот ден, на 18 февруари. Амбасадорот на Русија во ОН, Виталиј Чуркин, повика на почитување на Резолуцијата 1244 спрема која се почитува и се гарантира територијалниот интегритет на Србија. По состанокот во кој Русија ги искажа своите барања, седницата беше завршена без донесување на резолуција поради дијаметрално спротивните ставови на Кина и Русија од една страна, и САД и некои од земјите - членки на ЕУ, од друга страна. Генералниот Секретар на ОН, Бан Ки - Мун, заклучи дека бидејќи не е постигнат никаков договор, УНМИК и понатака ќе го спроведува својот мандат во рамките на Резолуцијата 1244/1999, кој што ќе остане на сила се додека Советот на безбедност на ОН не донесе друга одлука.^{40 41}

Прва земја која официјално ја призна независноста на Косово беше Коста Рика, а потоа и Авганистан. Утредента, на 18 февруари, официјално признавање објавија и САД, Франција, В. Британија, Албанија и Турција. По прогласувањето на независноста на Косово од страна на САД, Србија преку Вук Јеремик го повлече својот амбасадор, како и од Франција и Турција. На сите амбасадори кои беа во земјите кои што ја признаа независноста, им беше наложено да испратат протестна нота до земјата во која престојуваат.⁴²

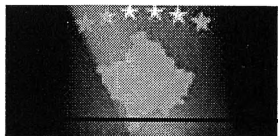
³⁸ http://xs4.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=17&nav_id=285184 - Kosovo proglasilo nezavisnost

³⁹ http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=10&dd=08&nav_id=322452 - UN: Prihvachena rezolucija Srbije

⁴⁰ http://xs4.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=17&nav_category=640&nav_id=285228 - SAD i Rusija: Prve reakcije

⁴¹ <http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9252.doc.htm> - Security Council meets in emergency session following Kosovo's declaration of independence, with members sharply divided on issue

⁴² http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=19&nav_category=640&nav_id=285416 - Tempo priznavanja Kosova

ЕУ исто така одржа состанок на министрите за надворешни работи на земјите - членки, на 18 февруари, во Брисел, каде што се заклучи дека ќе биде оставено на секоја земја - членка да одлучи самостојно дали ќе ја признае независноста на Косово, поради неможноста за завземање на заеднички став по прашањето, исто како и ОН. Советот на Министри на ЕУ издаде соопштение во кое креативно се толкуваат меѓународно - правните документи и стандарди, како би се пронашла причина за посебното регулирање на Косово во светот, и упати повик за охрабрување на земјите - членки на ЕУ да го признаат Косово. Воглавно, мнозинството на членки го признаа Косово или пак најавија дека ќе го сторат истото. Од друга страна, пак, Шпанија, Кипар, Романија, Словачка и Грција во прв момент одбија да ја признаат независноста, додека Грција подоцна ќе завземе неутрален став и ќе искаже голема загриженост за мирот во регионот. ЕУ подоцна ја испрати мисијата ЕУЛЕКС, која што треба да овозможи спроведување на независноста на Косово по планот на Ахтисари.⁴³

До месец септември 2012 година, независноста на Косово ја призна 92 земји од светот, односно, 95 дипломатски признавања, а Република Македонија го призна Косово на 9 октомври 2008 година.^{44 45}

⁴³ <http://euobserver.com/foreign/25684> - EU fudges Kosovo independence recognition

⁴⁴ <http://www.mfa-ks.net/?page=2.33> - Countries that have recognized the Republic of Kosovo

⁴⁵ <http://www.kosovothankyou.com/> - Who recognized Kosova as an independent state?

*Независноста на Косово и
меѓународното право*

4. НЕЗАВИСНОСТА НА КОСОВО И МЕЃУНАРОДНОТО ПРАВО

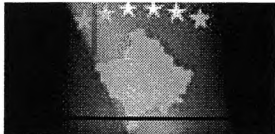
4.1 Меѓународно право и самоопределување

Во меѓународното право, нова држава може да се формира од дел на територија на веќе постоечка друга држава, а нејзиното создавање и признавање од страна на другите држави ќе биде законско доколку се случува во услови на согласност на државата - домаќин⁴⁶. На пр. официјалната приказна која што е позната во врска со распаѓањето на поранешниот СССР на крајот на Студената војна е дека централната власт на земјата и нејзините конститутивни компоненти постигнаа согласност сите конститутивни држави од СССР (освен Русија) да се отцепат, а Русија да остане во тогашната состојба (да го задржи членството во ОН), под ново име. Со други зборови, тогаш државата одлучи да им даде на нејзините составни делови од нејзината територија.

Кога земјата - домаќин не се согласува со ваквиот аранжман, како што беше случајот со Србија и косовската декларација за независност, треба да се најде нов законски пат за новиот ентитет да биде независна држава, да има право да ја објави својата независност и да биде признат од страна на другите држави како таква. Во спротивно, станува збор за повреда на правото на територијалната целост на државата за таа да може слободно да го утврди меѓународниот правен статус на целата нејзина територија, право кое сите други држави се законски обврзани да го почитуваат преку општата обврска на неинтервенирање.

Обврската да се обезбеди самоуправување и заштита на одредени групи на поединци во рамките на државата, постојат во меѓународните закони за човекови права и законот на она што се нарекува внатрешно самоопределување. Државата во тој случај не е во можност законски да го гони својот народ или да ја негира автономијата на малите малцински групи. Но што ако овие обврски се прекршуваат, како што беше случајот во Југославија во однос на Косово во 90 - те години? Ова може да има некакво влијание на суверенитетот на државата на делови од нејзината територија.

⁴⁶ Според Конвенцијата од Монтевидео, 1933 год., Daniel Fierstein, Kosovo's declaration of independence: an incident analysis of legality, policy and future implications, Boston University international law journal, vol. 26, 2008 year, pages: 438 - 441

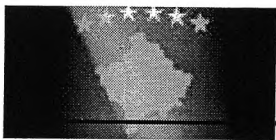
Пред конфликтот во јужниот дел од Балканот, во првата половина на 90 - те години, Косово уживаше форма на посебна автономија, во границите на Р. Србија, една од шестте конститутивни републики на СФРЈ. Оваа автономија беше прогресивно намалувана до 1989 год., и одземена во 1990 год. Постоеше општ прогон на албанското мнозинство во покраината, што доведе до насилство, а во 1998 год. и 1999 год. се стравуваше од геноцид.

Според меѓународното право, каква акција треба да се превземе за да се заштити населението од ваков третман? Дали овие прилики може да обезбедат правна основа за прогласување на независноста во 2008 год.?

Еден од потенцијалните лекови за постоечки прогон, е признавањето на правото на “надворешно” самоопределување на група на луѓе кои се жртви и мета на таквиот прогон. Во остварувањето на ова право, луѓето сами треба да одлучат дали ќе сакаат или не да останат дел од државата во која што се наоѓа нивната територија. Во меѓународното право, правото да се направи оваа одлука не е дадена на малцинските групи сами по себе да одлучат, дури и ако се подразбира нивната одлука да биде значително различна од мнозинското население во таа држава по основ на јазик, религија, етничка припадност и сл. Нема законско право на надворешно самоопределување на оваа основа.

Која е причината за таквата позиција на меѓународното право? На прво место, постои општа претпоставка во корист на одржување на статус - кво на територијалните граници, особено во случаите каде што нема општа согласност за нивните промени, бидејќи во спротивно се претпоставува дека би постоел хаос во постојаната фрагментација на државите, најчесто придружувани со војна. На второ место, тешко е да се предвиди начинот на кој што тој процес ќе заврши, бидејќи секогаш ќе постојат групи во рамките на други групи, и овој вид на самоопределување ќе резултира со одвоеност врз основа на хомогеноста на групите, есенцијалните поими на раса, етничка и верска хомогеност, придружена со сите проблеми кои овие поими може да ги донесат.

Поради овие причини меѓународното право признава надворешно самоопределување во тесен спектар на сценарија. Една од нив е врз основа на историска ситуација, колонијални територии - заради политиката на пресврт против легитимноста на колонијализмот по Втората Светска војна. Останатите три сценарија кои доведуваат до правото на надворешно самоопределување се базираат на одредени фактички ефекти во однос на населението или одредена група на луѓе на некоја територија:

1. Прво, кога народот е предмет на расистички - апартхејд режим или она што се нарекува доминација на странецот;
2. Второ, кога постоечката држава исчезнува и во тој случај нејзините составни компоненти се стекнуваат со право на надворешно самоопределување. Ова не предвидува ситуација на отцепување од држава која што продолжува да постои;
3. Трето, во ситуација на екстремно кршење на внатрешното право на самоопределување, вклучувајќи нарушување на човековите права.^{47 48}

4.2 Косовската декларација за независност - “Расцепен Балкан” или почитување на меѓународното право?

На 17 февруари, 2008 год., Косово еднострано прогласи независност од Србија. Голем број западни влади беа брзи во реакцијата за признавањето на Косово како нова независна република, и покрај силниот српски протест и потенцијалните опасности од создавањето на преседан за сепаратизам на малцинските движења низ целата планета. Косовското отцепување од Србија е единствен пример во историјата на меѓународните односи, тоа претставува сецесија (отцепување), кој што од своја страна е строго осудуван од традиционалните меѓународни и законски принципи, независноста беше изведена мирно и еднострано која што не е типичен случај за земја која што е во расцеп, и беше политичка поддржана од Западот, кој по традиција е критички настроен кон сепаратистичките движења, бидејќи тие ги поткопуваат државните граници и стабилноста во светот.

Три меѓународни правни теории се релевантни за прашањето на Косово и одвојувањето од Србија: отцепувањето, државноста и признавањето. Со други зборови кажано, дали Косово имаше меѓународно законско право да се отцепи од Србија, а ако е така, дали ги задоволи релевантните барања за државотворност, и конечно, дали признавањето на Косово како нова држава влијае на глобалната сцена? За правилно да се анализира прашањето дали Косово има право да се отцепи од Србија, треба да се свртиме кон правото на самоопределување и нејзините контури во современото меѓународно право.

⁴⁷ A summary of the Chatman House International Law discussion group meeting held on 22 April 2008 year, Kosovo: International Law and Recognition, pages: 8 - 11

⁴⁸ James Ker - Lindsay, Not such a “sui generis” case after all: assessing the ICJ opinion on Kosovo, London School of Economics - European Institute, London, Nationalities Papers, Vol. 39, nb. 1, 2011 year, pages: 1 - 11

Покрај ова, јасно е дека правата на Косоварите за внатрешно самоопределување небиле почитувани од страна на Милошевиќ. Така, Косоварите ќе имаат право на надворешно самоопределување и на тој начин ќе имаат право за отцепување од Србија. Ако Косово тврди дека е нова држава, независна од Србија, треба да докаже дека ги задоволува четирите законски критериуми за државност: дека има дефинирана територија, постојана популација, влада и капацитет да влезе во меѓународните односи. Сите четири од овие критериуми тешко се исполнуваат во случајот со Косово. Прво, територијата е силно оспорувана од страна на Србија, второ, Косово нема постојана популација поради српските и албанските бегалци, а нејзината територија е чувана од страна на надворешен фактор. Без оваа подршка Косово неможе да влезе во меѓународните односи. Под декларативен поглед на признавањето, актерите на глобалната сцена слободни се да го признаат или да го негираат признавањето на Косово, но таквите политички одлуки нема да влијаат на правниот статус на Косово како држава. Така, фактот дека поголемиот дел од западниот свет го призна Косово како држава нема да има влијание врз правното прашање дали Косово има постигнато државност. Овој пример покажува дека признавањето навистина е политички чин, и дека геополитичката реалност на одреден регион диктира дали ентитетот ќе биде признат како нова држава. Овој заклучок укажува на тоа дека признавањето на Косово е политички, а не правен чин. Сепак, Косово треба да се квалификува како држава поради политичката волја што постоеше за да се прифати Косово како нова независна држава и стратегиските сметки за присуство на уште една држава на Балканот, и покрај сомнителната законитост под позитивното меѓународно право на отцепување од Србија. Истовремено, Косово помина и низ преодна фаза, што беше спроведено од страна на ОН, кои служеа како тампон - временска фаза помеѓу целосната зависност и целосната независност. На крај, тука се наоѓаше и залагањето на Стејт Департментот дека Косово е *sui generis* случај, и дека непостои правен преседан создаден од косовската независност. Неизвесно е колку долго Косово ќе остане зависна од меѓународната помош, но јасно е дека таква помош ќе и биде потребна во блиска иднина. Така, се чини дека Косово е “независно зависна” држава - ентитет кој е признаен како држава, но во реалноста нејзината функција како држава е зависна од силната меѓународна подршка.^{49 50}

⁴⁹ Milena Sterio, The Kosovar Declaration of Independence: “Botching the Balkans” or respecting international

4.3 Конституцијата на Косово

“Ние, граѓаните на Косово,

Одлучни во создавањето на слободно, демократско и добронамерно Косово, кое ќе биде дом на сите свои граѓани;

Со заложба за воспоставување на држава на слободни граѓани, која ќе гарантира права, слободи и еднаквост на сите граѓани пред законот;

Со заложба за создавање на држава Косово, која ќе биде држава на економскиот напредок и социјалната благосостојба;

Уверени во тоа дека Косово ќе допринесе за стабилност во регионот и цела Европа, воспоставувајќи пријателски односи и добра соработка со сите соседни држави;

Уверени дека државата Косово ќе биде угледен член на семејството мирољубиви земји во светот;

Со цел државата Косово да се вклучи во процесите на Евро - Атлантската интеграција;

Свечено ја усвојуваме Конституцијата на Република Косово.”

Според текстот на конституцијата, Косово се конституира како независна, суверена, демократска, единствена и унитарна држава. Суверенитетот на државата произлегува од народот, му припаѓа на народот и истиот се спроведува во согласност со конституцијата преку легитимно избрани претставници или други облици на претставителства. Како дел од основните одредби влегува и членот со кој Република Косово се изјаснува дека нема никакви територијални претензии спрема било која држава или дел од држава, и дека нема да побара соединување со било која држава или дел од држава. Р. Косово се карактеризира како мултиетничко општество кое се состои од Албанци и други заедници, се управува на демократски начин, почитувајќи го владеењето на правото преку законодавни, извршни и судски институции. Косово се обврзува на начелото на еднаквост на сите граѓани пред законот, како и почитување на меѓународно признатите права и основни слободи, како и заштита на правата и учеството на сите заедници и нивните придадници. Службени јазици во Р. Косово се Албанскиот и Српскиот Јазик. Турскиот, Босанскиот и Ромскиот Јазик имаат статус на службени јазици на општинско

law?, 2008 year, pages: 1, 6 - 15, 19 - 23

⁵⁰ James Ker - Lindsay, Not such a “sui generis” case after all: assessing the ICJ opinion on Kosovo, London School of Economics - European Institute, London, Nationalities Papers, Vol. 39, nb. 1, 2011 year, pages: 1 - 11

ниво. Уставниот поредок на Косово се заснова на начелата на слобода, мир, демократија, еднаквост, почитување на човековите права и слободи, владеење на законот, недискриминација, правото на сопственост, заштита на средината, плурализмот, поделба на државната власт и пазарната економија. Република Косово обезбедува еднаквост на половите, а бидејќи се определува како секуларна држава таа е неутрална по прашање на верските убедувања. Главен град на Република Косово е Приштина. Конституцијата е највисокиот правен акт на Косово. Сите закони и останатите правни акти треба да бидат во согласност со неа. Р. Косово има право да склучува меѓународни договори и членства во меѓународни организации, и има право на меѓународна соработка со цел за заштита на мирот, безбедноста и човековите права. Меѓународните договори се ратификуваат од страна на Собранието на Р. Косово.

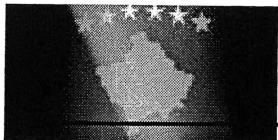
Структурата на текстот на Конституцијата на Р. Косово е разделена на 14 поглавја, од кои првото поглавје се однесува на основните одредби, второто поглавје е посветено на основните права и слободи, во третото поглавје се опфатени правата на заедниците и нивните припадници, четвртото поглавје ја разработува детално работата и ингеренциите на Собранието на Р. Косово, петтото и шесттото поглавје се однесуваат на Претседателот и на Владата на Р. Косово, седмото поглавје на судската власт, а осмото поглавје на Уставниот Суд. Во деветтото, десеттото, единаесеттото и дванаесеттото поглавје се опфатени прашањата од економијата, безбедноста, локалната самоуправа и независните агенции. Завршното, т.е. тринаесеттото и четиринаесеттото поглавје се однесуваат на завршните и преодните одредби.

Во последниот член од Конституцијата е утврден датумот на стапување на сила на Конституцијата - 15 јуни 2008 година.⁵¹

4.4 Што значи одлуката на Меѓународниот Суд на Правда за Косово?

Советодавното мислење на МСП, кое го фаворизираше правниот статус на Декларацијата за независност на Косово, дојде како големо изненадување за многумина во Косово. Духот на сомнеж и негативната перцепција на голем дел од меѓународните претставници укажуваа на тоа дека поволна пресуда од МСП беше неочекувана.

⁵¹ Ustav Republike Kosovo

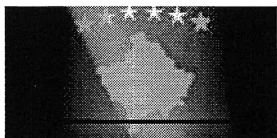

Насекаде низ Приштина можеа да се видат добро дизајнирани графити од типот на: “ ЕУЛЕКС - направено во Србија”; “Нема преговори”; “УНМИК” - заокружен и прешкртан со линија како во меѓународниот знак за “забранет влез”. Всушност, администрацијата на ОН во Косово не беше омилена, а со трансферот на контролата на ЕУЛЕКС, се појавија уште повеќе сомневања. Постоеја силни сомнежи дека преговорите меѓу ЕУ и Србија, и српскиот релативно брз напредок кон процесот кој водеше кон пристапување, претставуваат голема закана за независноста на Косово.

Кога во август, 2008 година, се случи војната во Грузија, многумина шпекулираа дека ОН, ЕУ, па дури и Америка ќе ја заменат поддршката за некои од спорните области на Грузија и ќе и дозволат на Србија да контролира делови од Косово. Склоноста кон сомневање во меѓународните тела и стравот од српското влијание кај нив беше очигледен.

Одлуката на МСП ќе бара корекција во размислувањата на сите коишто се наоколу. Косоварите ќе треба да ја корегираат својата недоверба кон меѓународниот фактор. Тоа подразбира тие да си превземат поголема одговорност за нивната иднина, и да ја минимизираат меѓународната вина за локалните проблеми. Малку е нејасно дали промени ќе настапат и во Србија. Умерените српски лидери беа нервозни околу пројавувањето на подготвеноста да немаат никакви побарувања и претензии кон Косово. Меѓународната заедница научи дека умерените српски лидери зборуваат и делуваат умерено, додека нивната несигурна поддршка премине во оживување на националистичката страст. Затоа беше веројатно дека умерените српски лидери нема да бидат охрабрани од одлуката на МСП. Всушност, гледиштата на националистите во Србија неможе да се синхронизираат со поимот за меѓународна правда. Во Србија сеуште продолжува скептичноста околу масовните убиства во Сребреница, сеуште дел од луѓето го бранат Радован Караџиќ и сеуште има поддршка за генерал Ратко Младиќ. Можеби и тоа допринесе за МСП да не ги уважи српските позиции и аргументи за српската сопственост на Косово како нивна света земја, каде се одиграла битката со Отоманците во 1389 година.

Уште повеќе што на Србија се гледа како на виновник за многу немили случувања на Балканот, заради огромната поддршка која ја уживаше во изминатите децении. Босанскиот кревок систем на две држави во една, постојано се чини како да се движи по работ на пропаста. Овој систем е

директен резултат од српската националистичка агресија и меѓународната пасивност во тој контекст. Заради тоа одлуката на МСП ја намали веројатноста за повторување на босанскиот дебакл во Косово и ги потисна српските барања за продолжување на српската контрола во оваа област. Одлуката во исто време ќе обезбеди поддршка за одбрана на Косово во случај на агресивен став на Србија.

Што се однесува до Република Српска, нивниот став е ироничен и контрадикторен: од една страна Р. Српска тврди дека акцијата на Косово е нелегална, но од друга страна сака да го искористи благословот на МСП за Косово за поддршка на сопствената амбиција за отцепување од Босна.⁵²

Внатрешните спротивставени ставови на поддржани и подржувачи, постојат. Гледиштата на Србија и Република Српска и нивните внатрешни недоследности, исто така постојат. Русија ја критикуваше одлуката, и веројатноста да не го смени својот став кон Косово е голема. Сепак, отцепените региони од Грузија, а поддржани од Русија, го поздравиле мислењето на МСП како сигнализација за подобрување на нивниот статус.

Српските позиции на некои места како Шпанија и Кина може да изгубат од својата значајност. На пример, време е Шпанија да го поддржи Косово и да ги разграничи нејзините регионални проблеми во Баскија и Каталонија од случајот на Косово. Воздржаноста на Шпанија кон Косово е резултат од стравот дека нејзините сопствени немирни региони се аналогни на Косово, што значи дека евентуалната декларација за независност на Баскија и Каталонија би била законска.⁵³

Шест од вкупно десетте судии на Меѓународниот Суд на Правдата сметаа дека прогласувањето на независноста не го нарушува општото меѓународно право, Резолуцијата 1244 (1999), како и уставната рамка која што беше усвоена во текот на УНМИК⁵⁴. Ова претставуваше тесна победа; Судот заклучи единствено дека не е забрането да се прогласи независност, но не и тоа дека Косово имало дозвола да го направи тоа, или да има право да се одвои од Србија. Некои од судиите сметаа дека мислењето требало да оди подалеку и да го потегне правото на оправдана сецесија, поради тешките злоупотреби на човековите права. Во неколку точки судиите ги споменаа широките импликации

⁵² Florian Bieber, Kosovo, Serbia and Bosnia: after the ICJ, Open Democracy, 2010 year, pages: 1 - 3

⁵³ James E. Moliterno, What the ICJ's decision means for Kosovars, Kosovo in the ICJ - The case, German Law Journal, Vol. 11, No. 08, 2010 year, pages: 891 - 893

⁵⁴ International Court of Justice, Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo, 2010 year, pages: 43 - 44

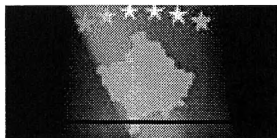
како што е правото на независност на народот кој живее на територија на која нема самоуправа и народ кој е предмет на потчинување, доминација и експлоатација. Мислењето на МСП за Србија претставуваше пораз, но не и победа за Косово.^{55 56}

4.4.1 Засадавањето на Меѓународниот Суд на Правдата не е последниот збор за независноста на Косово?!

На прв поглед, МСП им даде јасен негативен одговор на прашањата поднесени од страна на Генералното Собрание. Според советодавното мислење на судот, косовската декларација за независност не претставуваше кршење на меѓународното право. Сепак, во читањето на причините кои што ги наведе МСП, се открива дека многу релевантни прашања се оставени отворени. Сецесијата не е забранета со меѓународното право. Меѓународното право не содржи гаранција против распаѓањето на државите од внатре, ниту пак меѓународното право забранува членките да бараат да се спречи отцепување со употреба на сила. Овака, меѓународното право е индиферентно во овој поглед. Меѓународното право едноставно не го регулира проблемот. Ова е причината зошто косовската декларација за независност не го крши меѓународното право. Ако отцепувањето претставува остварување на правото на самоопределување, тогаш на државата најверојатно и е забрането со употреба на сила да ги спречи сецесионистичките обиди. МСП го остава тоа прашање отворено. Оваа судска воздржаност има последици кои се од политичка важност. Несеционистичките движења може да се потпрат на мислењето на МСП за Косово, за да се оправда правото на отцепување. Вака формулирано, МСП ги закопа ставовите кои што бараа одделување (особено во Шпанија, Грција и Кипар). Но, така, косовската декларација за независност ја крши Резолуцијата 1244 на Советот за Безбедност на ОН (?!). Привремениот ред кој што беше основан во Косово, по интервенцијата на НАТО, почина на оваа резолуција. Со Резолуцијата 1244 се почитуваше целосниот интегритет и суверенитет на СРЈ. Таа е валидна за неопределен временски период, освен ако Советот за Безбедност на ОН не одлучи поинаку, што Советот досега не го

⁵⁵ International Crisis Group, Kosovo i Srbija nakon mishljena MSP, Izveshtaj za Evropu, br. 206, 2010 god., str.: 1

⁵⁶ Elena Cirkovic, An analysis of the ICJ advisory opinion on Kosovo's unilateral declaration of independence, Kosovo in the ICJ - The case, German Law Journal, Vol. 11, nb. 8, 2010 year, pages: 895 - 912

направи. Ова подразбира две прашања: прво, дали Резолуцијата 1244 е сеуште валидна?, и второ, дали таа е задолжителна за авторите на косовската декларација? Одговорот на МСП за првото прашање беше потврден, додека за второто прашање беше негативен. На прашањето зошто Косоварите не се обврзани со Резолуцијата 1244, доаѓаме до одговор дека авторите на декларацијата недејствуваат како органи на уставниот поредок воспоставен од страна на администрацијата на ОН. Авторите на декларацијата, со исклучок на една личност, биле членови на Собранието избрано во рамките на администрацијата на ОН, но тие не дејствувале во тоа својство. Тие се актери надвор од рамките на ОН, и не припаѓаат под мандатот на Советот за Безбедност при ОН. Поради оваа причина, во образложението на МСП стои дека тие не се обврзани со него. Ова може да биде повеќе или помалку убедливо расудување. Од гледна точка на правната логика, тоа беше доволно како основа за МСП, дека авторите на декларацијата за независност не ја прекршуваат Резолуцијата 1244. Но, МСП нагласи дека авторите непостапиле во функцијата за кои што се избрани. Со ова образложение МСП не им направи услуга на Косоварите. Се постави прашањето, всушност, што е тогаш тоа што им дава легитимитет на авторите. За жал, МСП неодговори на ова прашање. Поради ова важно прашање кое сеуште останува отворено, мислењето на МСП непретставува последниот збор на тврдењето дека Косово продолжува да биде дел од Србија. МСП образложува дека авторите на декларацијата не ја кршат Резолуцијата 1244, што незначе дека Србија нема право да се потпре на Резолуцијата во однос на тврдењата за територијалниот интегритет.

Декларациите за независност не се забранети. Но, членките несмеат да го признаат отцепувањето пред ефективно да се воспостави. Предвременото признавање претставува забранета интервенција во внатрешните работи на друга држава. Во случајот на Косово, важи фактот дека Советот за Безбедност на ОН создаде правен режим. МСП вели дека овој режим е сеуште валиден. Така, преговорите меѓу Белград и Приштина мора да продолжат.⁵⁷

⁵⁷ Michael Bothe, Kosovo - so what? The holding of the International Court of Justice is not the last word on Kosovo's independence, Kosovo in the ICJ - The case, German Law Journal, Vol. 11, nb. 8, 2010 year, pages: 837 - 839

4.5 Мисијата на ЕУЛЕКС во Косово

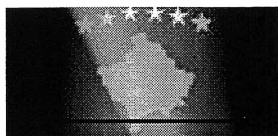

Сл. 5 Лого - мисија ЕУЛЕКС

Мисијата за Владеењето на Правото на ЕУ на Косово (ЕУЛЕКС) е најголемата цивилна мисија која што некогаш била распоредена во рамките на Заедничката Безбедносна и Одбрамбена Политика (ЗБОП). Главната цел на ЕУЛЕКС беше помошта и подршката на косовските институции во областа на владеењето на правото, конкретно во областите на полицијата, правосудството и царината. Оваа мисија не е со цел на Косово за да управува и владее, тоа е техничка мисија која треба да надгледува, следи и советува, истовремено задржувајќи одреден број ограничени извршни овластувања. ЕУЛЕКС работи под општа рамка на Резолуцијата на Советот за Безбедност на ОН - 1244, и има унифициран ланец на команди спрема Брисел.⁵⁸

Србија и голем број на земји првично строго се противеа на оваа мисија и го подржуваа УНМИК, барајќи одобрување од страна на Советот за Безбедност на ОН, која беше донесена кон крајот на 2008 год. По потпишувањето на планот од 5 точки меѓу Србија и ОН, Советот за Безбедност на ОН ја одобри мисијата на ЕУЛЕКС како помошна мисија на УНМИК, наместо целосно нејзино заменување, која што ќе биде техничка во суштина и нема да се занимава со прашањето околу статусот на Косово, иако првично Планот на Ахтисари наиде на подршка кај ЕУЛЕКС. Мисијата вклучуваше околу 3200 полицајци и судски персонал

⁵⁸ <http://www.eulex-kosovo.eu/sr/info/whatisEulex.php> - Shta je Eulex?

(1950 меѓународни, 1250 локални), и започна со четири месечниот процес на распоредување, на 16 февруари, 2008 год. Мисијата се очекува да остане на Косово најмалку до јуни 2012 год. Големината на мисијата значеше дека Косово е дом на најголемиот број на ЕУ државни службеници надвор од Брисел.

На 25 август, 2009 год., мисијата на ЕУЛЕКС беше предмет на насилни протести, што резултираше со оштетување на 28 ЕУ возила, а 3 косовски полицајци беа повредени во судирите. Нападот беше организиран од групата наречена “Самоопределување” како реакција на полициската соработка на ЕУЛЕКС со Србија и нејзините акции во Косово. Постоеше незадоволство кон мисијата на ЕУ во остварувањето на нивните надлежности во врска со Косово, додека посредуваа помеѓу државата и Србија. Политиките кои што се концетрираа на управување со кризи, наместо резолуција, како и извршувањето на етничка автономија и премногу широк мандат за владеење на Косово, беше во стеблото на незадоволството од мисијата на ЕУЛЕКС.⁵⁹

Како мисија за владеење на правото со ограничени извршни функции, обезбедувањето на одговорност беше клучно за мисијата на ЕУЛЕКС во Косово. Тоа беше основен елемент за постигнување на сеопфатната цел на мисијата. На ЕУЛЕКС спогодбено му беше доделен имунитет од локалните, правните и административните процеси. Тоа е во состав со она што се применува за останатите меѓународни дипломатски мисии ширум светот. Меѓутоа, иако локалното законодавство неможе да биде применето против мисијата на ЕУЛЕКС или нејзиниот персонал, сепак ЕУЛЕКС и неговиот персонал треба да го почитуваат локалното законодавство. Доколку припадник на мисијата на ЕУЛЕКС прекрши закон неговиот/нејзиниот имунитет може да биде отповикан и таа личност да биде кривично гонета во нејзината матична земја. Концептот за одговорност на ЕУЛЕКС е сложен и вклучува и одреден број различни, но не одвоиви елементи, кои заедно ја чинат одговорноста на ЕУЛЕКС. Тука се вклучуваат оперативните елементи, како и елементите на внатрешната и надворешната одговорност - кои се применуваат спрема граѓаните на Косово и граѓаните на ЕУ.

Оперативна одговорност: за да се осигура оперативната одговорност мисијата изгради систем за проценка на влијанието на дејноста на мисијата ЕУЛЕКС на терен. Персоналот на ЕУЛЕКС кој што се наоѓа заедно со своите

⁵⁹ Todor Tzanev, EULEX Mission in Kosovo: Not a successive joint action of the EU?, Institute for European Studies, Brussels, 2011 year, pages: 1 - 5

локални колеги секој месец е изложен на серија специфични прашања околу случувањата во нивниот округ на специјалност. По извесно време од одговорите на овие прашања се формира сликата на промени внатре во локалниот полициски, правосуден и царински систем, кој од своја страна ќе овозможи ЕУЛЕКС да поднесе точен извештај за остварениот напредок од страна на владеењето на правото во косовските институции. Овие резултати подоцна се проценуваат преку односот на стратешките цели договорени од страна на државите - членки на ЕУ. Овој систем е познат како “програмски пристап” и ова е прв пат ЕУ да користи ваков пристап од толку голем степен. Овој систем во исто време е и излезна стратегија за ЕУЛЕКС, т.е. во оној момент кога стратешките цели ќе бидат исполнети, ЕУЛЕКС ќе може да го напушти Косово и целосната одговорност за владеењето на правото ќе ја остави во рацете на локалните институции.

Канцеларија за човекови права и прашањата околу половите: е советодавна и политичка канцеларија која пред се има превентивна, советодавна и координативна функција во обезбедувањето на сите активности кои ги спроведува мисијата на ЕУЛЕКС на Косово, да ги почитуваат меѓународните стандарди поврзани со човековите права и прашањата околу половите. Оваа канцеларија е вклучена во внатрешните и надворешните активности со цел да ја исполни својата превентивна и советодавна улога.

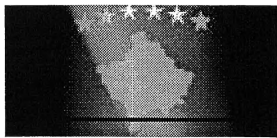
Во внатрешната одговорност на мисијата на ЕУЛЕКС во Косово спаѓаат правната и дисциплинската одговорност, а во надворешната одговорност спаѓаат: социјалната одговорност спрема граѓаните на Косово, политичката одговорност спрема државите членки на ЕУ, tet-a-tet одговорноста спрема политичките органи на Косово, финансиската одговорност и надворешната одговорност за човековите права.^{60 61 62}

Меѓународната управувачка група во месец септември, официјално ја прогласи одлуката за престанување на надгледувата независност на Косово. На посебна седница во Приштина беше прогласен крајот на мандатот на Меѓународната управувачка група и Меѓународната цивилна канцеларија кои имаа задача да ја надгледуваат независноста на Косово. Меѓународната

⁶⁰ <http://www.eulex-kosovo.eu/sr/interactive/accountability.php> - EULEX accountability

⁶¹ Council joint action 2008/124/cfsp, EULEX Kosovo, Official journal of the EU, 2008 year

⁶² Martina Spornbauer, EULEX Kosovo: the difficult deployment and challenging implementation of the most comprehensive civilian EU operation to date, Kosovo in the ICJ - The context, German Law Journal, Vol. 11, nb. 8, 2010 year, pages: 769 - 802

цивилна канцеларија на Косово ќе се затвори, но во земјата останува цивилната мисија на ЕУЛЕКС со 3.000 службеници, и КФОР со околу 5.600 војници.⁶³

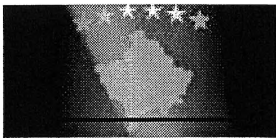
4.6 Косово и Интеграцијата

4.6.1 Соработка и меѓународна интеграција

Освен војната, политичкото разединување и конфликтите, принципно значење за теоријата на меѓународните односи имаат и соработката и интеграцијата. Како и зошто државите си помагаат една на друга, како развиваат интеграциски процеси и градат мирна соработка? Зошто државите се вклучуваат во сојузи како што се алијансите и коалициите? Кој се условите за понатамошно развивање или тенденциите кон обратниот процес во такви регионални организации какви што се ЕУ и НАТО? Теориите на соработката и интеграцијата се валидни за широк спектар - од ограничена соработка до екстензивна интеграција.

Соработката може да се оствари како резултат од совпаѓање на поведението на еден актер како одговор или спротивставување, или како знак на алтернативен избор спрема другите актери. Соработката може да биде договорена во процес на откриени или тајни спогодби. Соработката може да биде резултат и како резултат од врските помеѓу еден посилен и еден послаб актер, со тоа што хегемоните може да осигураат стабилност и да ја зголемат сигурноста и економскиот развој на послабите држави. Самата соработка се определува како систем од врски кој што не е базиран на принуда или на безусловно наложување, а напротив, истите се озаконети од взаемната согласност на членките, како што е примерот со меѓународните организации како ОН и ЕУ. Државите можат да воспостават односи на меѓусебна соработка како резултат на членство во организации каде што се потчинуваат на меѓународните норми кои што ги дефинираат како општо прифатени правила, процедури за решавање, и во рамките на истите државите се стремат да ги решат новонастанатите проблеми. Прашањата како и зошто државите ги определуваат своите интереси по тој начин така што да се вклучат во меѓународни институции, всушност претставува широка област за теоретско истражување.

⁶³ <http://www.time.mk/read/b1daa9757c/0a090f7707/index.html> - Престанува надгледуваната независност на Косово, Time.MK

Со оглед на тоа дека меѓународната соработка по принцип функционира во една децентрализирана средина каде што има недостиг на ефективни институции и норми помеѓу културно и географски разделените заедници, потребата да се преодолеат проблемите кои што би биле создадени од неадекватната информација за поведението и намерите на поедини актери, е од основно значење. Теоретската дискусија за меѓународната соработка вклучува односи помеѓу две држави или односи помеѓу поголем број на држави, појава која е позната како “мултилатерализам”. Самиот термин “мултилатерален” се однесува на заедничките принципи на дејствување кои би можеле да се изразат во различни институционални средини, кои ги вклучуваат меѓународните организации, меѓународните режими и поапстрактниот феномен означен како меѓународен ред. Соработката би можела да се оствари во таква институционална средина, која што е помалку или повеќе формална, со помалку или повеќе заеднички правила, норми или процедури за решавање. Концепцијата за политичката заедница и процесите на интеграција врз основа на која се основаат ваквите заедници е всушност повисок степен од самиот мултилатерализам на меѓународните организации.

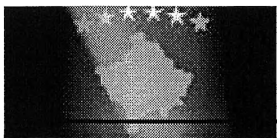
4.6.2 Дефиниции на интеграција

Првиот и основен проблем кој што се појавува кај теоријата на интеграција е неопходноста од точна дефиниција на проблемот. Кај поголемиот дел од теоретичарите на интеграцијата, се појавува дефинирање на интеграцискиот процес на меѓународно ниво како продукт на првична согласност, основан главно на развојот на заедничките норми, вредности, интереси или цели. И покрај тоа што политичките единици, кои што ја составуваат меѓународната сцена во рамките на која се развива интеграцијата, возможно е да се формираат како резултат на војни; се смета дека развојот на мирната интеграција надвор од рамките на националната држава зависи од свесните и взаемни потреби. Ако тргнеме од основното тврдење дека глобалното завојување - како основа за светскиот ред - ја докажа својата невозможност, од тоа следи дека единиците во меѓународниот систем ќе се стремат кон спогодби за соработка како база за регионална или глобална политичка заедница.

Иако интеграцијата е дефинирана како процес кој води кон формирање на политичка заедница, постојат редица дефиниции кои што користат различни теоретски пристапи за да ја покажат таа дефиниција како илустративна цел. Ернест Хаас ја определува интеграцијата како "процес, во кој што политичките актери од неколку водечки национални системи се убедени да ги променат своите приврзаности, очекувања и политички дејствија во насока на нов центар, чии што институции располагаат со јурисдикција над онаа на постоечките институции, до тој момент во националните држави". Друг теоретичар на интеграцијата, Карл Дојч, ја определува политичката интеграција како процес, при што група од луѓе во рамките на определена територија постигнале атмосфера на заедништво и изградиле институции и практики доволно здрави и стабилни за да осигураат мирни промени за долг временски период. Теориите на меѓународната соработка и интеграција, всушност, се стремат да го објаснат поведението во една децентрализирана средина, во која што државите се исправени пред проблеми, за чие што решение нивните сопствени поединечни сили не се доволни. Тоа вклучува специфични функционални сектори, како на пример, трговската политика за која што се смета дека е неопходно поведење на соработка и кооперативност. Овие функции ги надминуваат можностите на нацијата, а државата неможе да постигне задоволувачки резултати со самостојни средства, соодветно, државите имаат интерес да воспостават односи на соработка кои што ќе водат до решение на нивните заеднички проблеми, кои што се во полза на сите страни. Во контекст на ова, списокот на проблемите каде што се појавува објективната потреба од кооперативни дејствија, ги вклучува и животната средина, телекомуникациите, здравјето, инвестициите, монетарната политика, итн. Овој втор список од проблеми, всушност, претставува ниска политика, а проблемите на политичката и воената сигурност, каде што игра особено улога процесот на интеграција, се квалификуваат како висока политика.

Теоретичарите на интеграцијата го дефинираат како заеднички интерес, при разгледувањето на овој процес, фактот дека лојалноста и вниманието се изместуваат од една точка, со цел да се фокусираат кон друга - од локалната единица кон една поширока и поголема политичка заедница. Тие ги посочуваат моделите на комуникацијата и трансакциите внатре во единиците да бидат интегрирани како индикатори за заедничко дејствување, кои што сами по себе се сметаат за основен елемент на интеграцијата. Некои од теоретичарите на

интеграцијата тврдат дека самото поведење на интеграцијата се раѓа заради очекувањата од заедничките позитивни резултати кога се врши нешто, или соодветно од загубите, ако тоа нестане завршено. Успешната интеграција според нив, зависи од човековата умешност да го интернационализира интеграцискиот процес, и во исто време тоа да го направи по многу добар начин. Некои теоретичари на интеграцијата ги истакнуваат ефектите од успешната интеграција во еден сектор или шансите за единиците учесници покрај тој, да се интегрираат и во други сектори. Општо прифатено е дека интеграцијата е обемен политички, социјален, културен и економски феномен, бидејќи самиот интеграциски процес води до чувство за еднаква идентичност и заедништво, и всушност, интеграцијата се појавува како резултат на подршката внатре во самата единица која што е интегрирана во заедницата, како што е примерот со членките на ЕУ.⁶⁴

4.6.3 Косовскиот предизвик за интеграција во ЕУ

Иако зградите на Косовската влада и Европската Унија се само на неколку метри разделеченост во Приштина, патот што Косово мора да го следи кон интеграцијата во ЕУ останува долг. Така, напорите од страна на косовските институции за да се постигнат препорачаните предуслови за процесот на

⁶⁴ James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff, Jr., Contending theories of international relations, part II, Addison Wesley Longman, 2001 year, pages: 223 - 226, 229 - 232

интеграција се интензивираа. Постои постојана посветеност од страна на ЕУ за поддршка на развојот на внатрешните механизми кои ќе соработуваат поблиску со структурите на ЕУ, како и да се подготват потребните правни рамки по прашањата за интеграција.

Косово постојано ја потврдува својата решеност да направи напредок во својата европска агенда. Приближувањето кон ЕУ продолжува да биде движечка сила за реформите во Косово. Во април, 2008 год., Косово усвои план за европска интеграција, а во август, 2009 год., го ажурираше својот акционен план за учество во процесот на стабилизација и асоцијација за земјите од Западен Балкан. Косово е потенцијален кандидат за пристапување кон ЕУ во согласност со статусот што е дефиниран од страна на Советот за Безбедност на ОН, во Резолуцијата 1244. Косово постигна напредок во реформите. Сепак, Комисијата смета дека се потребни дополнителни напори кои ќе го доведат Косово поблиску до ЕУ. Напредокот се однесува во прв степен на прилагодувањето на законодавството со европските стандарди, и воспоставување на одржлива фискална рамка. Меѓутоа, Косово се уште се соочува со големи предизвици на политичко, економско и општествено ниво. ЕУ обезбедува техничка и финансиска помош за поддршка на реформите. Меѓу другото, Косово ги користи придобивките од Инструментот за претпристапна помош, КАРДС програмата, и на Инструментот за стабилност. Во 2008 год. и 2009 год., Косово усвои планови за мерки кои одговараат на целите на Европското Партнерство. Особено реформите се наменети за подобрување на следново: функционирање на државата, судството и јавната администрација; фискалната политика и економската стабилност; јавната набавка и бизнис средината; борба против корупцијата, перењето пари и организираниот криминал; социјалната кохезија; заштитата на малцинствата, особено Србите и помирувањето помеѓу заедниците. Косовските граѓани сега имаат корист од поедноставените постапки за добивање на краток престој во земјите на ЕУ. Визите треба да бидат поедноставени понатака, доколку Косово постигне напредок во однос на: реадмисираните аранжмани за косовските граѓани; борбата против организираниот криминал; безбедноста на документите за идентификација; следењето на миграцијата и граничната безбедност. Косово исто така, треба да учествува и во судската соработка со органите на Европол, Европска правда и Фронтекс.

Косово е релативно малку погодено од светската економска криза, поради неговата ограничена интеграција во глобалната трговија, а приливот на странски инвестиции е релативно мал. Покрај тоа, буџетот на Косово и трговскиот дефицит е значителен. ЕУ го подржува Косово во неколку сектори:

- Трговија: Комисијата предложи режим на исклучителни трговски мерки со кои може да се замени во догледно време од друг преференцијален режим за производи од Косово (Пан - евро - медитеранската кумулација на потеклото);

- Макроекономска и фискална стабилност: во контекст на економскиот дијалог меѓу ЕУ и Косово, како и членството на Косово во Светската Банка и ММФ;

- Приватниот сектор: Во корист на малите и средните претпријатија (МСП), и за промовирање на приватизацијата и иновациите;

- Социјална политика и вработување: Да се зајакнат центрите за работа, да се поттикне работата и социјалната инклузија. Поконкретно, Косово е поврзано со Европската Прогресна Програма;

- Образование, обука и истражување: особено преку Европските програми за студентска размена и 7-та Рамковна Програма за истражување;

- Култура и граѓански живот: во корист на организациите, а особено на граѓанското општество.

Напорите на Косово треба да се прошират на нови сектори, како што се:

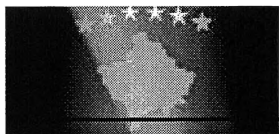
- Енергија: со цел да се приватизира овој сектор, за зголемување на енергетската ефикасност и користењето на обновливите енергетски извори;

- Транспорт: за подобрување на железничката и патната инфраструктура, како и во однос на учеството на Косово во Европската заедничка воздухопловна област;

- Животна средина: мерки кои треба да се превземат за да се заштити здравјето на јавноста (вода за пиење, квалитетот на воздухот, итн.).

Во делот на регионалната соработка, соработката на Косово со другите земји од ЈИЕ е од суштинско значење за комерцијалниот развој, економскиот раст и политичката стабилност. Сепак, нејзиното учество во регионалните форуми останува чувствително политичко прашање, а сеуште има и блокада за извоз во Србија, како и за транзитната трговија со БиХ. Надворешната застапеност на Косово се врши од страна на УНМИК.

Косово спроведува редовен дијалог со ЕУ на теми поврзани со иновациите, внатрешниот пазар, владеењето на правото, земјоделството,

економијата и инфраструктурата. Помошта доделена од страна на ЕУ е насочена кон ограничен број на приоритети. Средствата што се издвоени за Косово се во рамките на Инструментот за претпристапна помош (ИПА), а дел од нив ќе се користат и за финансирање на прекуграничните активности. Покрај тоа, ЕУ ја подржува стабилноста на Косово и преку: присуството на цивилната мисија во контекст на Европската Безбедносна и Одбранбена Политика (ЕБОП); преку назначувањето на специјален претставник за политичките реформи и преку основањето на мисијата ЕУЛЕКС за владеење на правото во сферата на полицијата, судството и царината. Така, ЕУ е подготвена да помогне во економскиот и политичкиот развој на Косово преку јасна европска перспектива, во согласност со европската перспектива на регионот.^{65 66 67 68 69 70}

⁶⁵ http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/western_balkans/el0003_en.htm - Kosovo: towards European integration

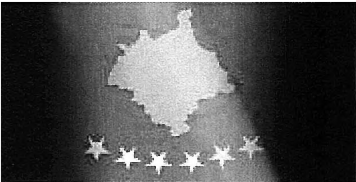
⁶⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0534:EN:NOT> - Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - Kosovo - Fulfilling its European perspective

⁶⁷ Council conclusions on enlargement / stabilisation and association process, Council of the EU, 3060th general Affairs Council meeting, Brussels, 14 December 2010 year

⁶⁸ Radni dokument osoblja komisije, Izveštaj o napretku Kosova* 2011, Evropska Komisija, Brisel, 2011 god.

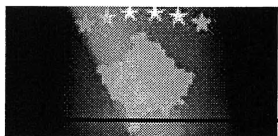
⁶⁹ Plan on European Integration 2008 - 2010 year, Agency for European Integration, Office of the Prime Minister, Republic of Kosovo, 2008 year

⁷⁰ Action plan 2009 for the impementation of the European partnership for Kosovo, Government of the Republic of Kosovo, Prishtina, 2009 year

Важаноста на Женева врз европската

и регионалната безбедност

5. ВЛИЈАНИЕЈАТА НА КОСОВО ВРЗ ЕВРОПСКАТА И РЕГИОНАЛНАТА БЕЗБЕДНОСТ

5.1 Европска безбедност

Промените во Европа од периодот на 90 - те години со кои се откочи процесот на реструктурирање на односите во европскиот простор, беа предмет на различни дебати и анализи преку кои се правеа обиди да се разберат новите европски процеси. Овие дискурси генерално се однесуваа на прашањата: кои се последиците од распаѓањето на биполаризмот, кои се причините за насилните конфликти и за фрагментација на државите, со какви безбедносни предизвици ќе се соочуваме во иднина, итн. Во овој контекст, како приоритетно се наметна и прашањето за европските безбедносни институции и тоа како ќе ја продолжат својата функција во одговор на новите безбедносни потреби и одржување на мирот во Европа. Така, европската безбедност прерасна во приоритетно прашање во политичките и академските дискусии.

Сега, состојбата во Европа е драстично променета во отсуство на класичните закани, т.е. нетрадиционалните безбедносни проблеми може да прераснат во опасност за безбедноста и иднината на европските држави.

Според многумина, дефинирањето на безбедноста претставува невозможна мисија, бидејќи самиот концепт за безбедност дава различни идеи и модели за тоа што претставува безбедноста. Така, според Арнолд Волферс, безбедноста во објективна смисла претставува отсуство на опасности за остварените вредности, додека во субјективна смисла претставува отсуство на страв дека таквите вредности би биле загрозени. Според Иан Белламу, безбедноста сама по себе претставува релативно отсуство на војна, проследено со релативно високо очекување дека нема да се доживее пораз доколку таа сепак се случи. Според Валтер Липман, нацијата е безбедна дотогаш додека не е во опасност да ги жртвува своите базични вредности, доколку сака да одбегне војна, а доколку биде предизвикана, таа ќе е способна со победа да ги заштити истите, а според Патрик Морган, безбедноста на државата содржи четири основни елементи: физичка безбедност, автономија, развој и владеење/власт. Од овие идеи произлегуваат два погледа: првиот т.н. тврда безбедност која се однесува на воената проблематика, и вториот, т.н.

мека безбедност, која покрај воената проблематика ги опфаќа и политичката, економската, социјалната и еколошката безбедност.

Примерот на ЕУ како безбедносен актер покажува дека таа од една страна се јавува како актер при превенцијата на конфликти, чување на мирот или градење на мирот во поширок европски концепт, а од друга страна, се наоѓа во процес на институционализација на процедурите за донесување на одлуки во областа на безбедноста. Во меѓувреме, на европскиот простор дејствуваат неколку безбедносни институции кои влијаат врз управувањето со европската безбедност. Тие делуваат заеднички и тоа во следниве области: превенцијата на конфликти, творење на мирот, чување на мирот и градење на мирот.

При дефинирањето на регионот и неговите релации со безбедносните прашања, во т.н. безбедносен регионализам, значајно е да се констатира дека голем број на регионални договори се повикуваат на одредбите на ОН при нивното етаблирање. Така, за регионален договор се смета онаа организација која врз постојана основа групира во одредена географска област неколку држави, кои заради нивната блискост, заеднички интереси или културни, јазични, историски или пак духовни афинитети стануваат заеднички одговорни за мирољубиво решение на секој спор, како и за развој на нивните економски и културни релации.⁷¹

5.2 Конфликтите, кризите и споровите како современа појава

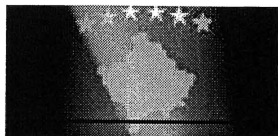
Секој општествено - политички систем, во основата на своето постоење ја има задачата да ја заштити државата од сите видови на предизвици и безбедносни ризици. Справувањето со нив, особено со конфликтите кои што се честа појава, е една од најважните функции на државата во обезбедувањето на сопствениот суверенитет, независност и територијален интегритет. Всушност, и самите безбедносни структури треба да демонстрираат подготвеност, државата да се справи со вакви видови на појави. Заканите можат да бидат надворешни или внатрешни, во зависност од тоа од каде доаѓаат, и можат да бидат воени или невоени, според начинот на дејствување. Во тој контекст, може да стане збор и за загрозување на најбиталните вредности на државата од големи природни непогоди или епидемии. Денешнината е исполнета со

⁷¹ Лидија Георгиева, Европска Безбедност, Концепти, процеси и институции, Филозофски Факултет - Скопје, 2010 год., стр.: 13 - 15, 48, 53

континуирано присуство на конфликтни состојби, кризи и немири, кои можат да бидат на локално, регионално или глобално ниво. Конфликтот завзема главно место од безбедносен аналитички аспект, особено кога станува збор за вкупните состојби на глобално ниво. Некогашната биполорна конфликтност денес е заменета со постоење на нерешени прашања од различни сфери, ширум светот. Освен регионалните конфликти, и внатрешните конфликти кои што се карактеризираат со висок интензитет на непредвидливост, деструктивност и насилност, се повеќе ја ангажираат меѓународната заедница во насока за нивно локализирање и надминување.

5.2.1 Конфликтите како современа појава

Одсекогаш постоеле определени недоразбирања, спротивности, како и поделби врз различни основи. Ваквите појави и причините за нив, низ историјата се појавувале, се одвивале и се разрешувале во разни форми и на разни начини. Овие појави на недоразбирања, несогласувања, спротивставености, и сл. се дефинирани како конфликти. Кога ќе се земат во предвид мотивите, причините, содржините и учесниците, конфликтите би можеле да се разделат во неколку категории: психолошки, физиолошки, социолошки, и сл. Некои од причините кои доведуваат до конфликти се: ограничени ресурси, незадоволени базични потреби, различни вредности, спротивставени интереси, стереотипи, искуства од минатото, итн. Дефиницијата која ги обединува сите важни аспекти на конфликтот треба да укаже на трите негови компоненти: страни - учеснички во конфликтот, конфликтно однесување и конфликтни интереси, што означува дека конфликтот е резултат на истовремено постоење на конфликтни интереси и конфликтно однесување меѓу страните во конфликтот. Според Карл Дојч, конфликтот се определува како ситуација во која во групата се доаѓа до несогласување, до спротивност на дејствувањата и акциите што ги превземаат одредени членови. Конфликтите многу често се однесуваат на обични ситници, но може да произлезат и од многу сериозни сфери, како на пр.: меѓуетничките, меѓурасните и меѓународните судири. Може да се тврди дека непостои ниту еден аспект од меѓучовечките односи што е имун на конфликти. Глобалната тенденција е конфликтот да се гледа како појава која претставува закана за добрите меѓусебни односи. Од друга страна, ова гледиште за конфликтот е

исклучително штетно за неговото успешно решавање. Тоа што е неопходно е, најпрво да се разбере природата на конфликтот, а потоа да се размислува за ефикасен начин за негово решавање. Токму поради ова, до вистинско разрешување на конфликтот ќе дојде тогаш кога ќе се изнајде решение за надминување на проблемот, односно, решение кое ќе ги задоволи сите страни во конфликтот.

Традиционалните гледишта на етничките конфликти потпаѓаат под една од следниве 4 категории: примомордијализам (кој ја нагласува улогата на културата и на историјата во потхранувањето на непоримливите антипатии меѓу групите), инструментализам (кој вината за конфликтот меѓу заедниците ја препишува на манипулацијата од страна на елитата), институционалниот приод (според кој изворот на етничките тензии е во институционалните закони), и економското гледиште (коешто се фокусира на данокот што го плаќаат меѓуетничките односи заради економскиот пад). Етничкиот конфликт е, секако, повеќеслојна и покомплексна појава. Оттука, произлегува дека и адекватните објаснувања ќе имаат голем број причини. Сепак, на најголемиот број теории за етничките војни им недостига еден едноставен, но фундаментален елемент, а тоа е дека војните неможат да се водат доколку не е обезбеден пристап до оружје. Некои теоретичари се фокусираат на овој аспект и истражуваат на кој начин слабите и загрозени апаратури на државната безбедност го потпомогнале создавањето на паравоените групи, кои потоа ја започнуваат верижната реакција на насилството⁷².

5.2.2 Кризите како современа појава

Кризната состојба во различни земји различно се сфаќа, а под кризи се подразбираат проблеми кои што се јавуваат во земјата, како резултат на природните и човечките фактори - технолошки катастрофи, воени состојби, тероризам, социјални тензии и етнички конфликти. Кризата претставува непланиран настан, случај или дел од некој настан, кој има специфични и несакани последици. Според холандското сфаќање на кризната состојба, таа се дефинира како “несреќи во хемиската индустрија, авионски несреќи, железнички несреќи, епидемии, земјотреси и поплави, блокади и

⁷² Роберт Хислоп, Затишје пред бура? Влијанието на прекуграничните мрежи, корупцијата и криумчарењето врз стабилноста на Македонија и врз безбедноста во регионот, Сан Франциско, 2001 год.

меѓунационални конфликти, терористички напади или попречување во снабдувањето на виталните производи”. Кризната состојба може да се разбере како национална или интернационална состојба, во која се загрозени важни интереси и вредности, или целите на страните вклучени во кризата. Самата кризна состојба непредизвикува сериозни закани за животот на луѓето или имотот, туку таа настанува како резултат на настојувањата да се направат промени во традициите, вредностите, безбедноста или интегритетот на власта. Разјаснувањето на суштината на поимот кризна состојба води до заклучок дека кризната состојба настанува како резултат на дејствувањето на природните фактори како неконтролирани, или како резултат на човековите активности насочени кон предизвикување промени на постоечките системски состојби. Доколку ги разделиме според карактерот на настанувањето и последиците што произлегуваат од нив, прифатливо би било решението дека природните појави и техничките катастрофи може да се сметаат како вонредни состојби, додека тероризмот и системските промени испровоцирани од социјалните проблеми, етничките конфликти, меѓудржавните или внатрешните судири, да се сметаат за кризни состојби. Според Симон Даке, причините кои може да доведат до кризна состојба се: нерамнотежа на политичките, социо - економските или културните односи помеѓу различните групи, недостигот на демократската правна регулатива и неефикасноста на власта, отсуството на ефективни механизми за мирољубиво решавање и за градењето на заедништво помеѓу различните групи, недостигот на толеранција во цивилното општество. Ова се причините за појавување на кризни состојби предизвикани од луѓето. Одговарањето на кризата значи подготвеност на државата да превземе активности за да се справи со различни видови несреќи, како што се: граѓанските немири, урбаниот тероризам, несреќите со опасни материји, природните несреќи, нарушувањето на безбедноста или војната.

5.2.3 Споровите како современа појава

Разни видови на недоразбирања, спорови, конфликти и сл. се појавуваат континуирано од почетокот на организирањето на човекот во разни заедници. Од тие причини, континуирани се и напорите од различни субјекти, преку примена на различни постапки да ги решаваат настанатите спорови. Споровите меѓу државите може да имаат различна природа, но најчесто станува збор за

политички, економски или воени спорови. Исто така, треба да се нагласи дека тие никогаш не се јавуваат во чиста форма, туку се комбинирани и настануваат по определен редослед, најпрвин започнувајќи со споредни работи, а потоа ескалираат и честопати завршуваат со воен судир или со настојување спорот да се решава на маса со преговори, т.е. со политички средства. И денес, се појавуваат спорови во кои често се употребува сила за нивно решавање, кои што од своја страна го загрозуваат меѓународниот мир и безбедност. Поради таквата состојба, е се поприсутно сфаќањето дека споровите треба да се решаваат по мирен пат, и за таа цел се создаваат организации чија задача е да воспостават механизми за мирно решавање на споровите помеѓу државите. Оваа определба е прифатена од сите меѓународни организации, почнувајќи од Лигата на Народите, преку ОН, Европската Заедница, Атлантскиот Сојуз, итн. Во теоријата, споровите се поделени на два вида, и тоа: спорови од политичка и спорови од правна природа. Според ваквата поделба, распределени се и надлежностите на институциите за нивно решавање. Така, за политичките спорови се надлежни ОН, преку своите органи, како и некои регионални организации како ЕУ, КЕБС, НАТО, Арапската Лига, а за правните спорови е надлежен Меѓународниот Суд на Правдата.⁷³

5.3 Демократизација, национализам и сигурност во земјите од поранешна СФРЈ

По крајот на конфликтите во БиХ (1995 год.) и Косово (1999 год.), создадени беа показателите за членство во НАТО, и затоа беше важно пост - конфликтното градење на мирот како постојан напор, да се создаде нов меѓународен поредок во ЈИЕ. Идејата за самото градење на мирот вклучуваше напори и обиди да се создадат нови норми и вредности, како клучна карактеристика во процесот на помирување. Сепак, низ годините, оваа идеја доби третман и на значаен извор на контроверзии. Таков беше примерот на хуманитарната интервенција на НАТО во Косово, каде што дојдоа до израз нормативните тензии помеѓу доктрината на неинтервенирање во суверени држави, наспроти напорите за промовирање и почитување на човековите права, кои ги надминуваат државните граници. За НАТО и другите меѓународни

⁷³ Трајан Гоцевски, Кризите во Независна Република Македонија, Филозофски Факултет - Скопје, 2010 год., стр.: 4 - 5, 8 - 9, 11, 14 - 15, 21

институции, ова претставуваше нормативен лавиринт, каде што државата, демократијата, идентитетот и безбедноста, беше тешко да се синхронизираат заедно. НАТО превзеде значајна безбедносна улога во меѓународните обиди за уредување на политичките прашања во БиХ, Косово, и во помала мера во Македонија. Превземените дејствија беа со цели за долгорочен успех на Алијансата, која што го превзема ризикот за воената безбедност во регионот, а во исто време ги поддржуваше нормите насочени кон развивањето на демократските држави со мултикултурни идентитети, какви што всушност се и овие земји. Градењето на мирот во земјите од поранешна Југославија, ја фокусираше меѓународната заедница на предизвиците и напорите да се донесе трајна стабилност поставена од страна на демократизацијата, етничкиот национализам и промоцијата на безбедноста.

Со распоредувањето на ИФОР НАТО⁷⁴ во БиХ во 1995 год., во екот на Дејтонскиот договор и резолуциите на ОН поврзани со него, се означи почетокот на улогата на Алијансата во градењето на мирот во регионот. Мисијата на ИФОР постоеше една година пред да се трансформира себеси во помалите Сили за Стабилизација (СФОР⁷⁵), во декември, 1996 год. Иако оваа операција првично беше со ограничен мандат, подоцна и беше оставена отворена временска рамка, односно, продолжителност до подобрувањето на безбедносната ситуација. Втората голема операција на НАТО, во контекст на градењето на мирот започна во јуни, 1999 год., со распоредувањето на КФОР на територијата на Косово. Во прилог на СФОР и КФОР, НАТО распореди војници во Македонија летото, 2001 год., со цел да помогне во стопирањето на бунтот во Македонија, и да го поддржи спроведувањето и изнаоѓањето на внатрешното политичко решение. Иако во многу помал број, распоредувањето на војниците во Македонија претставуваше исто така дел од големата шема на обврски на НАТО во овој регион. Значителните инвестиции на НАТО во работна сила, ресурси и време во земјите од поранешна Југославија, беа вложени со цел за успешно градење на мирот. Овој концепт потекнуваше од извештајот на поранешниот генерален секретар на ОН, Бутрос Бутрос - Гали, кој прв пат беше објавен во 1992 год., под називот “Агенда за мир”. Во Агендата за мир, Бутрос - Гали го дефинираше градењето на мирот како “акција за да се идентификуваат и поддржат структурите кои имаат тенденција да се зајакне и зацврсти мирот со

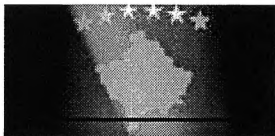
⁷⁴ <http://www.nato.int/ifor/ifor.htm> - NATO IFOR Operation Joint Endeavour, IFOR - 20 Dec. 1995 year - 20 Dec. 1996 year

⁷⁵ <http://www.nato.int/sfor/> - NATO SFOR, Stabilisation Force

цел да се избегне појавата на конфликтите. Од оваа дефиниција јасно се гледа дека од страна на НАТО, градењето на мирот опфаќа активности кои поддржуваат политички, економски, социјални и воени мерки и структури, со цел да се зајакне и зацврсти политичкиот механизам, и да се отстранат причините за конфликтите. Главна цел е да се трансформираат конфликтите и конструктивно да се создаде одржлив мир во животната средина. Широката агенда за градењето на мирот е добро илустрирана од страна на декларативните цели за ангажманот на НАТО во БиХ и Косово. На пример, мисијата СФОР во БиХ не беше строго воено ориентирана - Силите за Стабилизацијата (СФОР) ќе спречат непријателства, ќе помогнат за стабилизирање на мирот, ќе придонесат за побезбедна средина, преку континуирано воено присуство, ќе обезбедат поддршка во клучните области сврзани со граѓанското општество, како и напредокот за трајна консолидација на мирот, во кои нема да бидат неопходни силите на НАТО. Сличен модел на широко вклучување во градењето на мирот беше презентираан со мисијата на КФОР. Негови клучни елементи беа: воспоставувањето и одржувањето на безбедна средина во Косово, следењето, проверката, и спроведувањето на усогласеноста со условите на Воено - техничкиот договор за разоружувањето на УЧК, обезбедувањето на помош за мисијата на ОН во Косово. Иако НАТО придонесе за социо - економската транзиција, како димензија за градење на мирот во БиХ и Косово, сепак политичкото решение, односно, демократската транзиција беше од централно значење за успехот или неуспехот на напорите за градење на мирот. Генералниот рамковен договор за мир во БиХ, парафиран во Дејтон, Охајо, во ноември, 1995 год., го доведе до крај вооружениот конфликт и иницираше процес на градење на мирот во БиХ. Договорот опфаќаше политичко решение за најкрвавиот европски конфликт по Втората Светска војна. Во прилог за запирање на насилството, Дејтонскиот договор промовираше долгорочна стабилност кој доведе до нормите на демократијата, човековите права и мултикултурализмот, кој беа составен дел од текстот на овој договор.

Во јуни, 1999 год., Резолуцијата 1244 иницираше изградба на мировен процес во Косово. И покрај малиот број на детали, сепак Резолуцијата 1244 засади исти нормативни семиња како во Дејтонскиот договор. Главниот текст на Резолуцијата истакна дека меѓународното цивилно присуство ја имаше улогата на заштита и промовирање на човековите права, и обезбедување на безбедно и непречено враќање на сите бегалци и раселени лица во нивните

домови во Косово. Импликациите од ова барање беа да се врати прет - конфликтното мултикултурно општество во Косово, какво што постоеше претходно со околу 90% етнички Албанци од населението. За разлика од Дејтонскиот договор кој веројатно создаде премногу субјекти во склоп на БиХ, Резолуцијата 1244 непостави јасно утврдување на идниот статус на Косово, во контекст на потенцијалната државност. Ова најде израз во создавањето на т.н. Пакт за Стабилност за ЈИЕ⁷⁶.

Во текот на 90 - те години, разни конфликти во поранешна Југославија испратија сигнал за потенцијална нестабилност на поширокиот југоисточен европски регион. Последиците на соседните држави од овие конфликти можеа да се забележат преку економските трошоци поврзани со губењето на трговијата, или социјалните притисоци на тоа да се биде домаќин на голем број бегалци. Ова е поширока перспектива на регионалните проблеми, кои ја предизвикаа меѓународната заедница да го започне процесот на Пактот за Стабилност во 1999 год. (инициран од ЕУ и усвоен во Келн на Самитот на 15 - те земји - членки). Тој беше создаден со цел да исполни две функции: прво, за решавање на прашањата со кој се соочува ЈИЕ во целина, а не само одделни области како што се БиХ и Косово, и второ, да се иницира процес кој ефикасно ќе го интегрира градењето на мирот и стабилноста. Нормативната димензија на Пактот за стабилност означува продолжување на нормите вградени во Дејтонскиот и во косовските договори. Во срцето на Пактот за стабилност (10 јуни 1999 год. во Келн), беа нормите на демократијата, мултикултурализмот и човековите права. ЕУ беше иницијатор на процесот за Пактот за стабилност, во пресрет на крајот на операциите на сојузничките сили. Пактот за стабилност е процес наменет да работи како рамка за координација за разновидните учесници вклучени во проектот.

Национализмот останува поле на дебати кој е огромен и разгранет. Сепак, пристапот кој е вклучен во проучувањето на национализмот и етничката припадност, го гледа националниот или етничкиот идентитет како сопственост на поединци, а не на колективитети. Согласно со овој поглед, националниот идентитет и националност се секундарни прашања кои можат да бидат збришани од повеќе моќни универзални сили, како што се: социјалната класа, економскиот развој, глобалната меѓузависност или секуларизацијата. Токму затоа, целите на европската интеграција се на основа за создавање на

⁷⁶ http://www.vreme.com/arhiva_html/445/14.html - Pakt stabilnosti za JIE

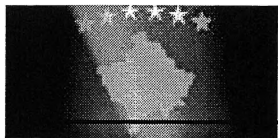

наднационална државна творба, т.е. граѓанска држава, но не на национални основи. Семуел П. Хантингтон нуди “космополитска алтернатива”, имено ЕУ да се декларира како граѓанска заедница, секуларна, мултирасна и мултиетничка, што значи дека нема да се изгубат ничии религиски или етнички црти, но нивното негување да се одвива во рамките на приватноста или во специјалните институции наменети за тоа.

Државата стои на значителна раскрсница во дебатите околу прашањата поврзани со демократските норми и национализмот. Фактот дека државите во ЈИЕ се слаби или дека доживеале неуспех во некои случаи во поранешна Југославија, се препишува на недостатокот на легитимитет поврзан со штетните ефекти на етничкиот национализам.

Напорите на НАТО да се врати мултикултурализмот во Косово наиде на помал успех. Со влегувањето на КФОР во Косово следеше српскиот егзодус, поттикнат од стравот и насилните напади врз српските културни и верски објекти. Се проценува дека околу $\frac{3}{4}$ од српското население ја напуштило покраината, а другите останале да живеат во неколку енклави. Тензиите помеѓу двете заедници во Косово беа најизразени преку спорадичните конфликти во поделениот град Митровица. Демографската реалност во Косово денес ги прави Албанците апсолутно мнозинство, сочинувајќи околу 92% од населението, т.е. Косово со тоа поседува етничка еднаквост за каква што може да се тврди во само неколку држави од Европа.

Напорите на НАТО да се обиде да спречи етнички конфликт кој може да доведе до граѓанска војна во Македонија укажуваат на тоа дека поделбата не е првата опција за решавање на конфликтот, ако етничките мешани заедници остануваат непроменети и нетрауматизирани од бруталното насилство. Прифаќањето на етничката поделба како почетна точка за воведување демократски норми во неуспешните држави и општества, сепак се водени од потребата да се донесе безбедност несамо на регионите и државите, но исто така и на поединците. Ако потребата за индивидуална човекова безбедност и промовирање на демократски норми се најдобри компоненти заедно во моноетнички амбиент, тогаш наградата на долгорочната стабилност може да се покаже и како тешко остварлива. Со соодветни норми на реалноста, структурните проблеми кои досега го попречуваа меѓународното градење на

мирот во ЈИЕ, би можеле да бидат донесени во корист на безбедноста и стабилноста во овој проблематичен дел од светот.⁷⁷

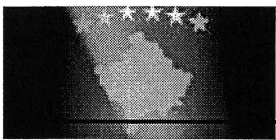
5.4 Регионални перспективи за независно Косово

Големиот и растечкиот број на Албанците, со добро развиена национална свест, во комбинација со нивната регионална компактност и хомогеност, се сигурни дека албанското прашање ќе продолжи да постои. Една анкета во Косово, во 2005 год., покажа дека додека околу 90% од населението поддржуваат независна држава, само 9% поддржуваат сојуз со Албанија. Оваа анкета покажува дека постои одредена резерва околу албанската реторика. Имено, во последните 20 - тина години, многумина, а особено помладите Албанци во Косово, имаат развиено нов косовски идентитет. Тоа не значи дека тие не се чувствуваат како Албанци, туку дека кај нив се јавува контрадикторност во чувствата, во врска со присоединувањето со Албанија. По прогласувањето на независноста, Косоварите го заменија своето знаме, наместо традиционалното црвено знаме со двоглав орел. Независно Косово имаше потреба од свои, сопствени, нови форми на симболи и идентитет. Исто така, тие го говорат и јазикот на Гегите, сопствен албанско - косовски дијалект, кој е спротивен на стандардниот албански јазик. Политичарите во Албанија со своите секојдневни проблеми со кои што се соочуваат, никогаш и непокажале голем интерес за Албанците кои што живеат надвор од Албанија. Така сега, лидерите на косовските Албанци имаат намера да уживаат во нивната независност, и несакаат нивната нова држава и нова моќ да се претопи во друга држава. Во кратки црти објаснето, приклучувањето кон ЕУ и создавањето на просперитет на повисоко ниво е она што повеќе ги засега косовските Албанци⁷⁸.

Главниот фактор што придонесе за интернационализација на косовското прашање беше слабоста на српската страна (во однос на елементите на националната моќ, Србија е многу послаба од поранешна Југославија). Србија, исто така, страдаше од меѓународната изолација, економските санкции и несаканите ефекти од војните во БиХ и Хрватска. Така, колапсот на комунизмот, распадот на Југославија и неразвиениот економски статус на Србија предвидеа поголеми можности за Албанците да го оспорат Белград.

⁷⁷ Paul Latawski, Martin A. Smith, The Kosovo crisis and the evolution of post - Cold War European security, Manchester University Press, 2003 year, pages: 66 - 92

⁷⁸ Tim Judah, Kosovo, What everyone needs to know, Oxford, University Press, 2008 year, pages: 117 - 126

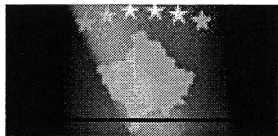

Покрај тоа, демографските трендови во Косово ја зајакнаа албанската позиција. Како ретроспектива, можеме да кажеме дека Србија ја загуби “златната можност” со тоа што не ја врати автономијата на Албанците. И покрај албанските барања за независна државност, Србија можеше преку уставни амандмани (слични на оние од 1974 год.) да ја врати политичката динамика во нејзина полза. Политичката атмосфера во Белград, сепак, не беше погодна за постигнување на взаемно прифатливо решение.

Приговорите за косовската државност беа втемелени во стравот дека тоа би предизвикало нестабилност во целиот регион и поткопување на македонската унитарност, како и поткопување на Дејтонскиот договор за БиХ. Прелевањето на конфликтот од Косово во Македонија, посебно ги окупира на размислување западните креатори на политиката. Војната во Косово беше видена како загрозување на македонската безбедност со различни сценарија. Македонија во тој момент беше најранлива. Од страна на македонскиот вице-премиер и министерот за внатрешни работи на една прес - конференција беше кажано дека Македонија е под притисок на моќни субверзивни активности, поттикнати од страна, со цел земјата да се вклучи во т.н. Косовско сценарио. Лидерите на ДПА, Арбен Џафери и Мендух Тачи, исто така, посочија на истиот притисок на кој беше изложена Македонија.

Она што е важно, е политичкото однесување и агендите на овие две заедници. Генерално гледано, се одржа верувањето на многуте регионални и домашни аналитичари, а тоа е дека двете заедници се заклучени во квази - автоматска врска, т.е. ситуацијата во Косово е секогаш внимателно следена од сите Албанци во Македонија, или експлозија во една област веднаш може да ги радикализира другите. Сепак, на овој начин на размислување има длабоки недостатоци, бидејќи тоа ги отстранува акциите на Албанците во Македонија од својот историски контекст, а гледајќи на разликите меѓу двете заедници тоа не е поддржано од страна на историските факти.

Македонската криза која започна во почетокот на 2001 год., дополнително покажа дека политичките агенди на Албанците во Косово и во Македонија се различни. Прво, политичкото крило на ОНА изјави дека тие го почитуваат територијалниот интегритет на Македонија, и се борат за еднакви права на Албанците со Македонците, а нивните барања беа слични со оние на албанските политички партии во Македонија кои учествуваа во државните структури. Фактот дека дури и оние кои се фатија за оружје и беа етикетирани

како екстремисти, го признаваа територијалниот интегритет на Македонија, што покажува дека Македонија е балканска реалност прифатена од сите и дека етничката политика (конфликтот) е ограничен само на овие граници од републиката. Покрај тоа, како што се ширеше кризата, албанските политички партии се приклучија кон владата на национално единство, со што се спречи понатамошна радикализација помеѓу двете заедници. Второ, герилците го продолжија својот вооружен подвиг во Македонија, и покрај фактот што албанските лидери во Албанија, Косово и Македонија недвосмислено го осудија насилството, изјавувајќи дека тие се за стабилноста на Македонија и дека употребата на сила не е во интерес на Албанците. Албанците во Косово беа особено загрижени дека насилството во Македонија ќе им наштети на нивното барање за независност, бидејќи на Косово би се гледало како извор на нестабилност во регионот. Сепак, ова не послужи како причина за албанските герилци во Македонија да престанат со нивната борба. Тоа се случи по Охридскиот рамковен договор кој беше постигнат на 13 август, 2001 год.

Посебна заслуга за омекнувањето на последиците од Косовската криза, без дилема, имаа Албанците од Македонија. Во тие тешки историски моменти, Албанците во Р. Македонија не штедеа ништо за да им помогнат на своите косовски браќа. Изјавите на албанските политичари од Македонија се движеа во рамките на тоа што Косово и Косоварите во текот на целата понова национална историја биле најмногу жртвувани, и затоа сега е дојдено време за да им се помогне на Косоварите, бидејќи тие ја заслужуваат помошта на целиот албански народ. Во случајот на Р. Македонија, како феномен треба да се истакне тоа што туѓиот национализам лесно го препознаваме и го осудуваме, додека кон сопствениот сме полни со оправдување и разбирање⁷⁹.

Сепак, дури и од правна гледна точка, косовскиот случај може да се оправда во корист на независноста. Косово претставуваше извонредна епизода во модерната историја, но не затоа што некој нов дестабилизирачки принцип е основан, туку напротив, Косово е редок случај каде што строги услови утврдени со меѓународното право на отцепување беа исполнети. Косово постоеше како посебен ентитет во Југославија со своите административни граници, ако не и *de iure* и *de facto* со статус на република, додека српските и хрватските територии во БиХ беа формирани во периодот од 1992 год. до 1995 год., преку воен

⁷⁹ Трајан Гоцевски, Кризите во независна Република Македонија, Филозофски Факултет - Скопје, Култура, Скопје, 2010 год., стр.: 192

геноцид. Аргументите против независноста на Косово не беа издржани во легалноста, туку тоа беше политички случај, како независноста на Црна Гора, која исто така се спротивстави и покрај фактот дека нејзиниот статус е сличен на другите поранешни југословенски републики кои ја добија својата независност.

На регионално ниво, независноста на Косово непретставуваше закана за македонската безбедност. Фактот дека ниту едно од предвидените сценарија не се случи за вовлекување на Македонија во судир, и покрај поволните услови што постоеја на почетокот на 90 - те години, како што беше недостатокот на дипломатско признавање, воената слабост и општата турбулентна ситуација која постоеше на Балканот, ни покажува две работи. Прво, дека независна Македонија има отрезнувачки ефект во регионот, и второ, дека трошоците за воено учество далеку ги надминува придобивките. За да се оцени влијанието на независноста на Косово врз Македонија и регионот, треба да се погледне на регионалните политики и интереси на албанската држава, со оглед на тоа што нејзината поддршка е од витално значење за постигивањето на било која пан - албанска цел. Иако распадот на Југославија доведе до понатамошно фрагментирање на Албанците во Балканот, сепак, воспоставувањето на независна македонска држава беше во интерес и на Албанија и на Албанците во целина. Поради овие причини, Тирана силно ја поддржува стабилноста на Македонија и нејзината независност, и ги повикува Албанците од Македонија да работат кон таа цел. Како пример, може да се спомене тоа што за време на наметнатото ембарго на Македонија од страна на Грција, Албанија и Бугарија овозможија алтернативни трговски патишта, без да профитираат од слабоста на Македонија.

По избивањето на војната во Косово, во регионот се зголеми соработката во безбедносната област, како и спречувањето на трговијата со оружје, дрога, итн. Соработката на тоа ниво меѓу Албанија, Црна Гора и Македонија се зголеми, бидејќи овие земји се обидуваа да ги избегнат дестабилизирачките ефекти на политиките на Милошевиќ, и заради справувањето со бегалската криза. Тирана побара дури и меѓународни набљудувачи и поддршка од страна на НАТО за границата, а оваа криза само го забрза процесот на националната интеграција.

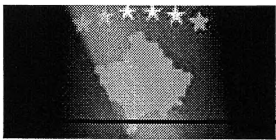
Освен гео - стратешките размислувања, ставот на Тирана кон Скопје е исто така под влијание на начинот на кој Тирана гледа на проблемот на

Албанците во Македонија. За албанската политичка класа, Косово претставува она што ние го знаеме како албанско национално прашање. Во овој случај на Албанците во Македонија се гледа како на народ со еднакви права во рамките на постојната држава. Секоја иницијатива која доаѓа од Албанија се гледа со сомнеж од страна на меѓународната заедница, поради стравот од идејата за Голема Албанија. Парадоксално, Албанците во Албанија се стимулираат да се интегрираат со Македонците, Бугарите, Црнгорците во рамките на Пактот за Стабилност, но тие се попречени во интеграцијата со Албанците од другата страна на границата. Сепак, прашањето не е интеграцијата сама по себе, туку темпото и контекстот во рамките на кој ќе се оддржи. Процесот на интеграција помеѓу Албанците во Албанија и Косово може да биде одложен, но неможе и на него многу да се чека, бидејќи тој е компатибилен со вредностите и целите на главниот тренд на континентот - Европската интеграција. Подобрената соработка на сите нивоа помеѓу Албанија, Косово, Црна Гора и другите земји од регионот, треба да се верификуваат со договори, поради стравот од зајакнувањето на албанскиот фактор на Балканот. Исто така, поголема гаранција би претставувал фактот кога и Косово ќе биде дел од еден поголем процес на регионална соработка и интеграција, со пристапувањето во структурите на ЕУ и НАТО.

Неможноста да се воспостави брза регионална соработка е истакната карактеристика на Балканот. Балканот може да се карактеризира како регион со висока меѓузависност во сферата на безбедноста, но земјите имаат незначителна интеракција во останатите области. Крајот на конфликтот во Косово го доведе Балканот во нова ера. Присуството на НАТО обезбеди неопходна основа за изградба на меѓудржавен ред, и вистинска идна соработка. Доколку НАТО не интервенираше на Балканот, секоја држава на југ би била оставена на сопствените сили за соочување со ширењето на конфликтот во Југославија, со ужасни последици за регионалната безбедност. Подигнувањето на Пактот за Стабилност (и покрај неговите недостатоци), и проектот за создавање на слободна трговска зона во ЈИЕ, е најдобар доказ за променетата регионална средина. За прв пат во историјата на Балканот, на Запад има институционален пристап за целиот регион.⁸⁰

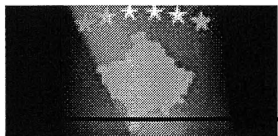
⁸⁰ Florian Bieber, Zhidas Daskalovski, Understanding the war in Kosovo, Frank Cass Publishers, London, 2005 year, pages: 279 - 299

5.5 Симулирање на европската безбедност: Косово и Балканизацијата - интеграциската врска

Безбедноста спаѓа меѓу повеќето дебати и спорни концепти во студиите на меѓународните односи и европските интеграции. Иако владините дискурси за европската безбедност продолжуваат методично да ги мобилизираат претпоставките, кодексите и процедурите кои што го спроведуваат разбирањето за човештвото, поделени во територијално дефинирани државни простори (како нивно примарно и природно живеалиште), станува очигледно дека таквите напори да се класифицира, организира и вградува колективната свест на Европа заедно со овие редови, станува неефикасно и однапред осудено на неуспех. Државите имаат три основни компоненти: идејата за државата (национализам), физичката база на државата (популацијата, итн.) и институционалниот израз на државата (политичкиот систем). Во политичкиот дискурс, националната безбедност поради тоа ја претставуваат три услови: нацијата, луѓето и владата. ЕУ претставува единствената вистинска европска безбедносна институција, чие функционирање е на наднационално ниво, а процесот на европската интеграција полека станува и главна платформа на која европската безбедноста може да биде изградена. Државите треба се да сторат за да осигураат дека интеграцијата, а не фрагментацијата ќе биде конечниот исход за безбедноста.

Косово затоа послужи како корисни алиби за стабилизација на она што се нарекува европска безбедност, а всушност значи операционализација преку воена интервенција. Косовската тенденција да ја алегоризира Балканизацијата во Европа претставуваше крајна метафора на хаос и дезинтеграција, која всушност претставуваше антитеза на вистинската Европа на мирот и стабилноста. Војната во Косово во суштина претставуваше модерна војна, т.е. потрага по простор и територија. Таа беше прашање и за останатите европски држави кои до сега научија како да се реши или да се поттисне ваквиот спор, преку комплексни политички и административни механизми. Спорот ни претстави всушност, како непочитувањето на идентитетот може да го поткопа мултикултурниот идеал на Европа. Ова беше иронија на акциите превземени од страна на Западот во Косово, бидејќи во своето барање и напорите за промовирање на толеранција, тие беа подготвени да користат и воена сила (доколку таа беше потребна).

Технологијата воведе растојание помеѓу идеалот на мирна и стабилна Европа и избегнувањето на директниот контакт, со цел да не бидат контаминирани со “вирусот” на Балканизацијата. Борците - пилоти беа повикувани да ги погодат нивните цели без физички контакт со непријателот, преку обезбеден визуелен суверенитет и преку т.н. “паметни бомби”. Со секоја бомба, НАТО и Европа ја градеа сопствената утопија, градејќи свој безбедносен простор во кој тие ќе имаат целосна контрола, нов европски поредок кој ќе биде надвор од разочарување и транспарентен простор кој ќе може да се контролира од безбедна далечина. Ова е крајна симулација на европската безбедност, бидејќи реалната дисциплинираност одговара на замислениот идеал за европската безбедност. Со ваквата симулација, Европа е разделена и можноста за хаос и катастрофа е суспендирана. Може да се претпостави дека ваквата технолошка супериорност и рационалност ја легитимира хегемонијата во Европа за сметка на останатите култури. Но, и покрај оваа амбиција, може да се каже дека полното владеење над европскиот простор може да биде и опасна илузија. Но, погледот на сликата и симулацијата не се оддалечи од моралната обврска да се запамети дека во дискурзивната конструкција за нејзината безбедност гинеа невини луѓе, искористени како “случајна колатерална штета”, заради зачувување на европскиот мир и стабилност.

Воздушната кампања на НАТО не ја легитимираше само нео - реализмот, туку таа направи уште еден чекор во легитимирањето на структурата на значењето што циркулира во многу дебати за европската безбедност. Тоа значи дека овој нео - реализам подразбира колективна амнезија за други можни форми на значењето и маргинализацијата на други филозофски термини. Оваа дискурзивна формација на значењето сега резултира со логоцентрично расположение кое ја наметнува Балканизацијата, т.е. нејзината интеграција во втор план со практичната поврзаност, во кој сите настани и политики мора да се сместат. Дискурсот на европската безбедност затоа произведува паралелно парадигма на европскиот суверенитет, која се соочува со сериозни предизвици од локалниот отпор, што ја доведува во прашање идејата за Европа како привилегиран простор на мир и стабилност. Ова се однесува за просторите во кои концептот на европската безбедност е оспорен и проблематизиран. Балканизацијата сведочи како непослушен домен на анархија во Европа, домен кој ќе мора да се покори на суверената фигура на меѓународната заедница.

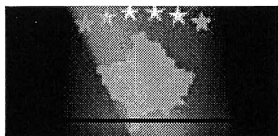
Косово претставуваше остаток од балканскиот простор кој се чини дека сака “да избега” од рационалната вистина на интеграцијата, и затоа мора да биде дисциплинирано. Со новиот режим на нео - реализмот се чини дека начиниот на ред се произведува, но повремено тој може да биде и наметнат. Тој останува на доменот каде што силите на интеграцијата и Балканизацијата водат битка.⁸¹

5.6 Независна држава Косово - придонес кон стабилност во регионот

Во изминатата деценија се случија големи промени во Европа, по завршувањето на Студената војна, со колапсот на комунизмот и падот на Берлинскиот ѕид, се отвори перспектива за проширување на демократијата - новиот светски поредок - за остатокот од Европа. До тогаш, Европа живееше под двоен систем на сосема различни вредности: Западна Европа со либералните демократски вредности и Источна Европа со тоталитарните комунистички вредности, потпрени врз мотивите на територијалниот експанзионизам. Поразот на комунизмот беше проследен со дезинтеграција и промени предизвикани на европската политичка карта, во согласност со волјата на народот. Како резултат на тоа, Германија беше обединета, многу нови држави беа родени, други беа на нивниот пат, а пак државните структури како Советскиот Сојуз и поранешна Југославија се распаднаа присилно. Оваа нова ера на регенерација на европското семејство, ерата на победа на принципот на самоопределување, не беше лесно да се апсорбира на Балканот, затоа што неговата историја беше изградена на темелите на доминација и превласт на некои земји над другите.

Во процесот на балканските промени, распаѓањето на поранешна Југославија беше најкомплексен проект. Тоа беше така поради фактот што поранешна Југославија од страна на меѓународната заедница беше прифатена како прилично силна мултиетничка држава, но во реалноста таа беше екстремно кривка. Почетното одбивање на меѓународната заедница да ја признае легитимноста на распаѓањето на поранешна Југославија и хегемонистичките аспирации на Србија, демонстрираа неколку војни против други федерации кои формираа држави. Освен Македонија, Словенија во

⁸¹ Peter van Ham, Sergei Medvedev, Mapping European security after Kosovo, Manchester University Press, 2002 year, pages: 32 - 46

помал обем, Хрватска, БиХ и Косово беа родени преку војни на самоопределување.

Во управувањето со поранешната југословенска криза, вклучувањето на меѓународната заедница постепено се развиваше како што кризата се продлабочуваше, но таа остана главно реактивна. Така, додека босанската војна заврши после 3 години, Косовската војна беше завршена по година и половина. Во овој процес, САД и НАТО станаа одлучувачките фактори, по очигледниот неуспех на сите други меѓународни механизми кои се трудеа да дадат соодветни одговори на настанатите проблеми.

Имајќи ја в предвид моменталната ситуација и забелешката дека некои од главните безбедносни прашања се ставени зад себе, и дека постојат реални безбедносни достигнувања, сепак, политичката и безбедносната агенда на Балканот сеуште останува оптоварена. Затоа од суштинско значење е потребно да се гледа напред, и е потребна сеопфатна акција на народите од Балканот и меѓународната заедница за решавање на основните тензии (кревкоста на демократските институции, нерешените уставни прашања, прашањата за малцинските права, корупцијата и криминалот, економијата, итн.).

Независно Косово беше нормален и реален исход. Штом оваа реалност беше разбрана од страна на меѓународната заедница, реално е да се очекува дека Балканот ќе се движи побрзо кон одржлив мир и стабилност, што ќе биде од корист за сите народи кои живеат во него, без разлика на вера или етникум. Самата независност даде јасна агенда, што беше предуслов за надминување на повоените предизвици, а со тоа се создаде можност за приклучување на мејнстрим движењата за интеграција и глобализација. Независноста на Косово создава соодветни услови за Косово да може да ја развие демократијата, за која нејзините луѓе се залагаат. Таа исто така им помогна на Косоварите да ја докажат својата посветеност за владеењето на правото, почитувањето на човековите права и правата на малцинствата. Добрите меѓуетнички односи се сметаат како елемент на демократијата. Затоа, напорите за нејзиниот напредок се во процес, а албанско - српските односи во Косово претставуваат најчувствително прашање. И покрај тоа, политичките линии на албанските политички фактори се ориентирани кон иднината. Создавањето на правата на малцинствата се гледа како директно подобрување за иднината на Косово. Во

состав на градење на мерките за доверба, веќе постои воспоставен дијалог⁸² со Србите и американската поддршка, за интегрирање на Србите во Косово. Истовремено се градат напори и за понатамошна интеграција, која оди во насока останатите малцинства да учествуваат во националните избори на Косово, гарантирајќи им ја уставната и законската позиција во согласност со меѓународните стандарди. Логиката на енклави и поделен живот, кој на најлош можен начин се манифестира во поделениот град на север, Митровица, очигледно дека нема иднина. Подобрувањето на односите со Србите во Косово зависи и од прифаќањето на реалноста (независно Косово), и избегнувањето на живеење во двосмисленост. Од друга страна, пак, глобалното подобрување на меѓуетничките односи е секако поврзано со зајакнувањето на меѓународната поддршка за економско заживување на Косово - создавање на можности за работа, како и подобрувањето на механизмите за подобра безбедност на сите граѓани на Косово.

Инвестирањето во Косово претставува колектор на бенефиции, како за Косово, така и за регионот. Независноста претставува фактор на мирот и стабилноста во регионот, таа е и гаранција за почитувањето на меѓународните повелби и за унапредувањето на дијалогот и соработката. Независноста значи и почитување на волјата на својот народ втемелен врз столбовите на легитимното право на самоопределување. Поради овој факт, меѓународното признавање на Косово и на неговите граници, е во согласност со меѓународните принципи.

Независноста на Косово ќе придонесе и за конструктивно решавање и создавање доверба помеѓу Албанците и Македонците во Македонија, и да и помогне на Владата на Р. Македонија во градењето на мултиетничка држава. Независноста, исто така, ќе претставува и придонес за мировниот процес во Прешевската долина.

Независно Косово е сигурен партнер во градењето на мирот и стабилноста во ЈИЕ, како и активен чинител во синергетските напори за унапредување на политичката и безбедносната агенда во регионот. Во овој контекст, важно е да се нагласи дека Косово почива врз формулата за интеграција на ЈИЕ во ЕУ и евро - атлантските структури. Така, кога Косово, Албанија, Македонија, Црна Гора, Србија, БиХ, ќе се приклучат кон ЕУ,

⁸² Skupshtina Republike Kosovo, Rezoluciju o dijalogu izmedzu Republike Kosova i Republike Srbije, IV legislatura, Prishtina, 2010 god., str.: 1 - 2

границите ќе ја изгубат својата традиционална смисла и перспективите за модерната економска соработка ќе биде отворена.

Интеграцијата на регионот на ЈИЕ во евроатлантската заедница е клучен проект за одржлив мир и стабилност во регионот. Суштински елемент на овој проект е дека пост - конфликтните земји треба да се интегрираат како целина. Сите обиди за примена на политиката на селективна интеграција на одделни земји, би значело извор на тензии. За да се изградат стабилни држави во ЈИЕ, клучниот принцип е балансирана поддршка од страна на меѓународната заедница. Народите во овие земји долго време страдале од политиката на исклучување и доминација. Затоа, сите тие треба да се имаат в предвид при интеграцијата.

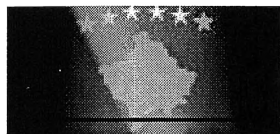
За разлика од изминатата деценија, постои потреба од нови начини на решавање на преостанатите политички и безбедносни проблеми на Балканот. Ова, најнапред значи проактивен, брз и решителен пристап. Решавањето на постоечките проблеми неможе да се продолжи за уште една деценија. Тоа би било опасно, имајќи ги в предвид потенцијалните закани од нови конфликти.

Градењето на мирот и просперитетот на регионот директно зависи од поддршката на меѓународната заедница. Улогата на САД, ЕУ и НАТО е задолжителна. Пактот за Стабилност и другите иницијативи претставуваат конкретна поддршка на програмите за регионот. Можеби, постои потреба од повисока економска поддршка, како во стилот на “нов Маршалов план”. На народите во ЈИЕ им е потребен забрзан економски напредок, со цел да бидат во можност за целосна компатибилна интеграција во ЕУ и во транс - атлантската заедница.⁸³

5.6.1 Косово: следни чекори

Додека меѓународната заедница го превзема задоволството од мирниот процес кој го произведе независно Косово, постојат сеуште важни чекори кои треба да се превземат пред да се почувствува удобноста дека Косово повторно нема да го дестабилизира Западниот Балкан, како и дека интеграцијата во регионот и во евро - атлантските институции може да се заврши. Косово не е членка на ОН, но, сепак, ОН се наоѓаат во Косово со својата мисија. Во

⁸³ http://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/wg3-tahiri.pdf - Independent State of Kosovo, The contribution for stability in the region, Edita Tahiri, Prishtina, pages: 1 - 4

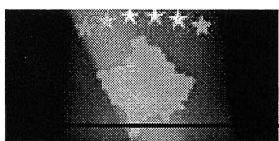
меѓувреме, Србија е незадоволна, а и Русите исто така. Така, нема да биде лесно да се заврши процесот на начин кој ги решава останатите прашања, но доаѓа време кога мора да се направи проект за иднината на Косово.

Од 2007 год., меѓународната заедница се согласи на јасен збир на принципи за справување со статусот на Косово: неменување на границите со цел да се приспособат етничките разлики, нема обединување на Косово со Албанија, невраќање на статусот на Косово (status quo ante во Србија), итн. Во Планот на Ахтисари на овие договорени принципи, беа нагласени и енергичните гаранции за правата на малцинствата, кои што приштинските власти почнаа да ги спроведуваат. Покрај тоа, советодавното мислење на МСП јасно стави до знаење дека нема ништо во меѓународното право што може да ја забрани косовската декларација за независност. На прашањето за Косово се гледа како на многу комплицирано, и многу земји не сметаат на брзата одлука за негово признавање. Косово е, сепак, јасна држава со меѓународен карактер, чија иднина лежи во рамките на ЕУ.

Постои можност дека Косово ќе остане “замрзнат конфликт”, повеќе или помалку во сегашната конфигурација. Белград се заложи со дипломатски средства за да ги постигне своите цели во Косово, а и силите на НАТО се наоѓаат таму за да го гарантираат мирот. Она што ја прави ситуацијата непожелна, т.е. можноста од замрзнување на конфликтот, е тоа што перспективите на Белград и Приштина за напредокот во зачленувањето на ЕУ може да се одолговлекуваат. Она што им е потребно на двете земји е рамка за водење на односите - веројатно взаемно признавање во блиска иднина, со што ќе им се овозможи задржување на мирот, зголемување на трговијата и транспортот, заштита на јавната безбедност, послободно циркулирање на своите граѓани, итн. ЕУ нема да биде задоволна со ништо помалку од “добрососедски односи”, кои што се стандарден услов за членство во ЕУ.

САД имаат критична улога во следната фаза. Вашингтон треба да и даде доверба на Приштина дека нејзината територија и статусот не се предмет за дебата, а во исто време да му даде поддршка на Белград во заштитата на Србите во Косово. Вашингтон треба да го отфрли секој предлог за промена на границите заради приспособување на етничките разлики, бидејќи тоа ќе ја стави не само Македонија, туку и БиХ во сериозен ризик од нестабилност.

Косоварите, треба исто така и добро да се подготват за техничките разговори со Белград. Како што стојат работите сега, Белград е далеку

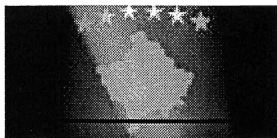

поподготвен за сериозни преговори, имајќи ги в предвид богатите досиеја за она што би требало да бидат главни прашања. Ќе треба да се дискутира за имотот, пензиите, катастарската евиденција, комплексот Трепча, меѓусебното признавање на документите, итн.

Во Косово сеуште постои опасност од отварање на Пандорината кутија⁸⁴. Радосните прослави во Косово, сепак, неможат да го сокријат фактот дека повеќе од четири години по независноста, суверенитетот на земјата не е во добра форма. Приштина сеуште нема власт над северниот дел од земјата. Тоа значи дека во шест косовски општини (поголеми општини се Грачаница и Штрпце), северно од р. Ибар, контрола има српската страна, која е водена од паралелни административни структури, поддржани од Белград. Тензиите помеѓу групите на население во овој дел од Косово остануваат и понатака високи, а меѓународното воено присуство, КФОР и полициската мисија на ЕУ, ЕУЛЕКС, одвај успеваат да ги задржат работите под контрола. Инцидентите се случуваат често, и можно е да ескалираат во секој момент. Некои српски политичари сеуште веруваат во поделба помеѓу северниот и јужниот дел на Косово, по должината на р. Ибар, но со оглед на утврденото отфрлање на оваа опција од страна на меѓународната заедница, тоа верување полека се намалува. Развивањето на структури за суштинска автономија претставува веројатно единствениот остварлив пристап за овој дел од Косово. Од друга страна пак, сеуште е отворено и прашањето во Прешевската долина, област во Јужна Србија, која е во главно населена со албанско население. Доколку се појави начин да се отвори вратата за поделба на овие области, тоа секако ќе ги охрабри отцепувачките импулси во БиХ и Македонија. Отварањето на Пандорината кутија е апсолутно непотребно. Но, постои причина да се размислува за евентуалното владеење на север, бидејќи таа област е политички радикализирана и брзо станува центар на трговија со луѓе и други нелегални активности, кои би можеле да се појават на голем дел од Балканот.

Планот на Ахтисари предвидуваше голема мера на автономија, кој вклучуваше гаранции дека субвенциите платени од страна на Белград за владеачките структури на северниот дел на Косово ќе бидат непрекинати. Градењето на доверба беше чекор од големо значење, а податоците за тоа каде се трошат парите во Косово и за нивните цели требаше да овозможи

⁸⁴ <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=1181184836&id=9&prilog=0&setIzdanie=22425> - Белград и Приштина ја отвораат балканската Пандорина кутија, Нова Македонија, 2011 год.

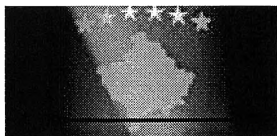

сериозна дискусија за тоа што е легитимно, а што не е, што на крајот предвидува повеќе формални аранжмани кои би можеле да ги задоволат потребите на двете страни, и на Белград и на Приштина. Тоа исто така, треба да ги разгледа и аранжманите кои што ги штитат српските верски институции во Косово, и нивната потреба од сигурност. Според пакетот на Ахтисари, српската црква во Косово веќе ужива значителни права, но останува заинтересирана за дополнителни меѓународни гаранции. Со оглед на важноста на српските манастири во Косово, таквата отстапка од страна на Приштина ќе има голема доверба во градењето на заедничките вредности.

Патувањето на американскиот секретар Хилари Клинтон на Балканот, ја демонстрира заложбата на САД за продолжување на американскиот ангажман на Балканот. Американското обновено залагање за суверенитетот на Косово, територијалниот интегритет и економскиот развој, како и тврдењето и намерата на САД да се прошири дипломатското признавање на Косово, беше добредојден сигнал. САД и ЕУ треба да продолжат да работат заедно за да се обезбеди безбеден простор за продуктивни разговори. Вратата за влез на Србија и Косово во ЕУ треба да биде отворена доколку тие работат по правилата за добрососедски односи, истовремено докажувајќи дека ќе можат заедно да живеат со нив. Косово во моментов преговара за визна либерализација со ЕУ. Прашањето за склучување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација е под испитување од страна на ЕК. Сепак, непризнавањето на Косово од страна на петте земји - членки на ЕУ, во голема мера ја попречува работата на Унијата во земјата, на која овој ангажман и е потребен многу повеќе од било кој друг.

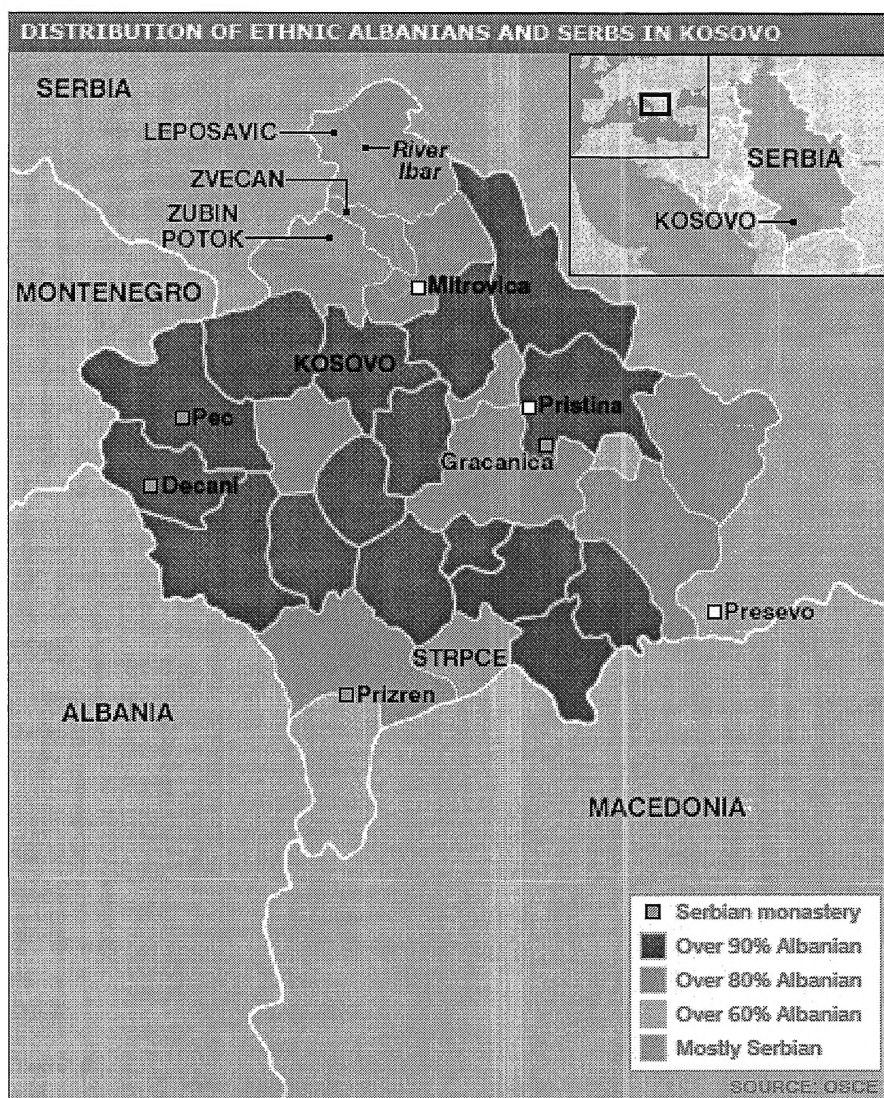
Формалното признавање на Косово од страна на Србија сеуште останува табу тема. Србија, сепак, почнува постепено да се помирува со фактот од територијалниот аранжман во регионот. Додека се договорот условите за соодветна правна позиција на прашањето за статусот, двете страни, исто така, треба да се договорот за сеопфатна рамка за соработка, вклучувајќи поставување на конкретни дипломатски односи (слични на Договорот од 1972 год. помеѓу Источна и Западна Германија). Како дел од урамнотеженоста, Србија треба да престане со противење за членствата на Косово во меѓународните организации.

Само активен медијатор со големо влијание врз двете страни може да помогне да се надмине овој отпор, и да води кон компромисни решенија. Поради

значењето за иднината на двете земји - Белград очекува почеток на пристапните преговори со ЕУ, а Косово работи на процесот за склучување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација - ЕУ е во ситуација денес да ја игра улогата на главен медијатор. Таа треба да го превземе предизвикот и да го започне процесот, без натамошно одлагање.^{85 86 87 88}

5.6.2 Северно Косово: двоен суверенитет

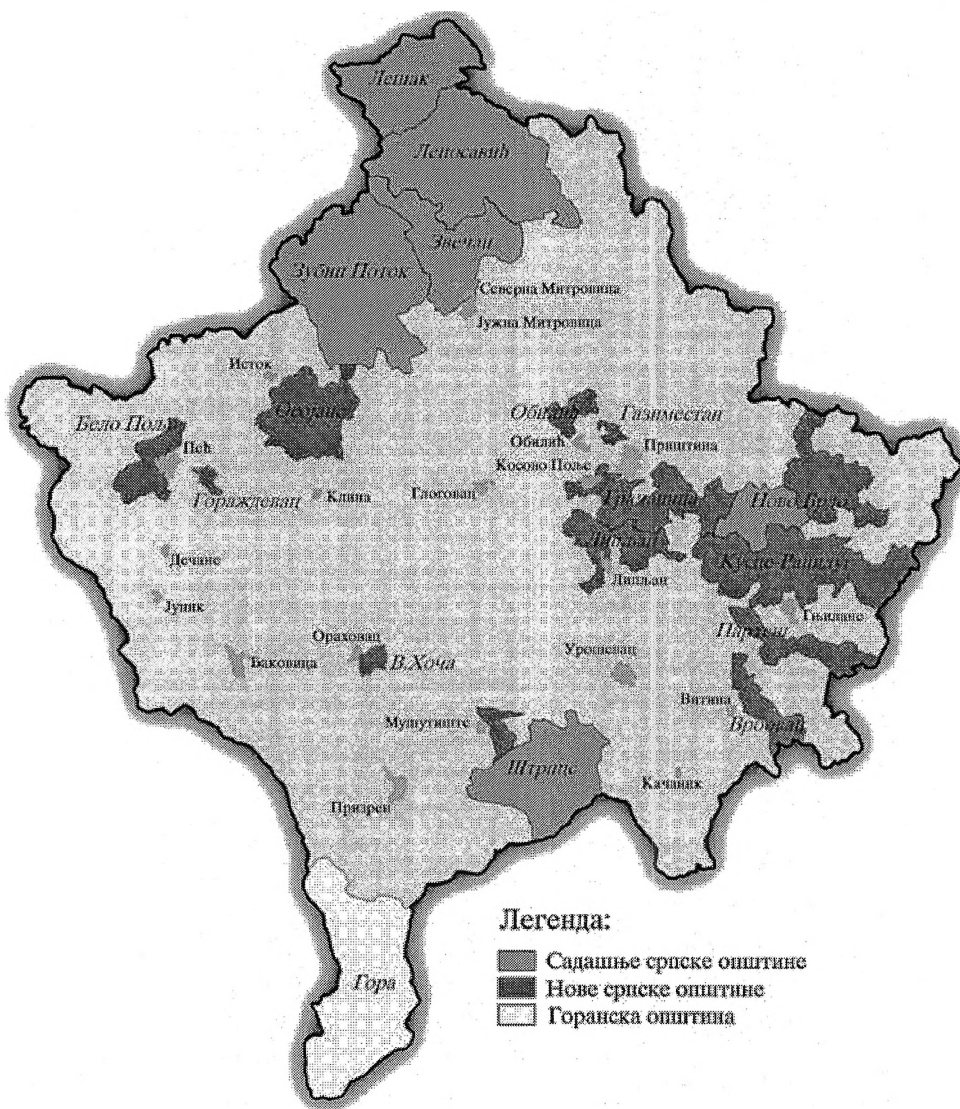
Сл.6 Распоред на етничките Албанци и Срби во Косово

⁸⁵ Daniel Serwer, Kosovo: The next steps, United States Institute of Peace, Peacebrief nb. 67, Washington, 2010 year, pages: 1 - 4

⁸⁶ <http://carnegieeurope.eu/strategiceurope/?fa=49380> - Kosovo and Serbia: The next step toward normal relations, Carnegie endowment for international peace

⁸⁷ <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/218-setting-kosovo-free-remaining-challenges.aspx> - Setting Kosovo free: Remaining challenges, International Crisis Group, Europe report nb. 218, 2012 year

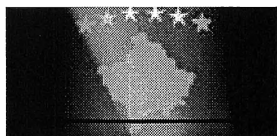
⁸⁸ <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/op-eds/freizer-setting-kosovo-free.aspx> - Setting Kosovo free, International Crisis Group, Sabine Freizer, 2012 year

Сл.7 Распоред на Српските општини во Косово

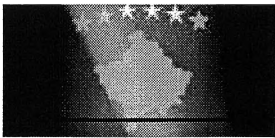
Спорот помеѓу Косово и Србија е најзастапен во северните општини на Косово. “Северот” не е под ефикасна контрола на Приштина веќе 2 децении, а неговото население, претежно српско рурално население, подеднакво ја отфрла интеграцијата во Косово. Иако тоа е мал дел од територијата, сепак претставува главна пречка за помирување на двете земји, и на нивната аспирација за членство во ЕУ. Тој ги вклучува општините Лепосавиќ, Зубин Поток и Звечан и мал дел од општината Митровица, северно од р. Ибар, и претставува 1/10 од територијата на Косово, со 3% од вкупната популација.

За сега, Белград, Приштина и Брисел, одлучија дека справувањето со владеењето на Северот е премногу тешко да се реши, пред да се направат поголеми напори за обезбедување на соработка, подобрување на социо - економската состојба, безбедноста и јавниот ред. Уште некое време Северот ќе

остане под сила на двоен суверенитет: Косово и Србија. Администрацијата на УНМИК престана да работи низ цело Косово, освен во Митровица, каде што се преклопува со српската општинска администрација. Косово се обидува да го ослободи регионот од влијанието на српските институции, да се интегрира и да се добие контрола на границите со Србија. Косово е подготвено да обезбеди самоодржливост и дополнителни надлежности, како што беше предложено според Планот на Ахтисари. Но, локалните Срби на Северот гледаат како на нивен последен бастион, а градот Митровица го гледаат како свој центар на интелектуалниот и урбаниот живот. Белград ќе продолжи да го користи своето влијание во Северот за да ја достигне својата примарна цел, враќање на регионот во друштвото, но тоа само ќе биде ограничена победа за да се компензира губењето на остатокот од својата поранешна покраина. Во овој дел од Косово се прифаќаат и двете парични единици: еврото (кое е законско платежно средство во Косово) и српскиот динар.

Српските и косовските институции се сечат и се преклопуваат на Северот без формални граници или правила. Мнозинството Срби и малцинските албански заедници живеат во одделни социјални, политички и безбедносни структури. Тие имаат развиено прагматични начини на навигација помеѓу овие паралелни системи каде што соработката е неизбежна. Сепак, во неколку области, особено во кривичната правда, соработката е непостојечка. Сепак, Белград и Северните политички елити припаѓаат на различни партии, и тие се горчливи ривали. Покрај техничката работа за управувањето со Северот, тие имаат само еден заеднички интерес: одржување на Приштина надвор, и блокирање на било која меѓународна иницијатива која може да ги зајакне косовските институции, особено полицијата и судовите. Додека српските пари го одржуваат начинот на живот во Северот, сепак таму постои мал поттик за компромис. Косово во сопствениот устав експлицитно дозволи прилив на српски средства за образование, медицинска заштита, општинските услуги, под услов да се координирани со Приштина, но, сепак, тие во моментов не се координирани. Но, границата со Србија сеуште трепери и зависи од тоа за кој граничен премин станува збор, и од расположението на полицијата. Имено, за Србите тоа е само административна граница во рамките на Србија која едни може да ја поминат без пасоши, а пак за Косоварите и странците тоа е формална меѓународна линија.

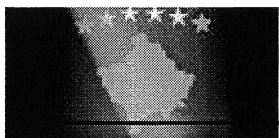
Речиси сите Срби од Северот ја отфрлаат интеграцијата во Косово и веруваат дека нивните установи и служби се многу подобри од оние што се понудени јужно од р. Ибар, особено во образованието и здравствената заштита. Скандалите во Приштина, наводната масовна корупција во владеачката партија и извештајот на Советот на Европа кој истакна импликации во врвот на косовските власти за трговијата со човечки органи, само го зајакнуваат српскиот став.

Северот сеуште страда од репутацијата на анархија и доминацијата на мафијата и корумпираните политичари. Стапката на криминал е слична како онаа во рамките на европскиот мејнстрим, урбаната Митровица има поголем удел во кривичните дела, додека руралните општини многу помалку. Вистинските проблеми се шверцот и заплашувањето на политичките и бизнис ривалите, а тие се секако поврзани со Приштина. Добро воспоставената српско - албанско мрежа, сепак, шверцува стока без царина и данок, особено гориво, од Србија, преку Северот, кон јужниот дел на Косово.

На Северот полицијата на Србија е забранета од страна на Советот за Безбедност на ОН со резолуција, да работи тајно. Окружниот суд во Косовска Митровица технички има надлежност на север и југ од р. Ибар, но тој е парализиран и може да реши само неколку случаи кои што се оценети од ЕУЛЕКС мисијата.

Северот страда од речиси тотално отсуство на продуктивно вработување, и зависи тотално од државните субвенции за неговиот опстанок. Владеењето на правото е слабо. Овие проблеми се реални и за Косово и за Србија. Ниту една од овие земји нема да може да се приклучи кон ЕУ додека статусот на Северот е спорен. Решавањето на локалните проблеми преку подобрувањето на прагматични решенија и изнаоѓањето на рамка за кривичната правда прифатлива за локалното население, најверојатно ќе ја промени неизвесната состојба. Белград и Приштина треба да ја искористат олеснувачката мисија на ЕУ во разговорите, а со тоа да го разгледаат случајот за автономија на Северот во замена за признавање на косовската државност од страна на Србија.

Северот е важен од две причини: прво, тој е неуреден и проблематичен, и како второ, тој претставува јаболко на раздорот помеѓу Приштина и Белград, кој може да го наруши поширокиот регион. Двете причини меѓу себе се поврзани - неефективното спроведување на законот прави полесно да се дистрибуира

дрогата и останатите забранети стоки низ Косово, Србија, па и пошироко. Двете групи на проблеми може да се одвојат, но најдоброто решение за секој проблем може да го влоши другиот. Насилната интеграција на Северот во Косово и задушувањето на српските институции, може да го направи проблемот со владеењето на Северот многу полош. Тоа е така затоа што српските институции, иако на меѓународно ниво се нелегитимни, тие се широко поддржани од локалното население. Притискањето нанапред со интеграцијата, со оправдувањето дека тоа ќе им одговара на Северњаците, ќе биде само шуплива политика од чија површина ќе излезе анархијата.

Меѓународната заедница може да помогне да се намали шверцот, да се гонат водачите на мафијата и да се заштити граѓанското општество, а сето тоа може да ги поттикне економските можности. Меѓународната политика за Северот на Косово има три принципи: нема употреба на сила, нема промена на границите и нема замрзнат конфликт. Секој од нив е важен, а повредата на еден од нив ќе има сериозни последици. Проблемот е дека во догледна иднина, не е возможно да се постигне решение истовремено. Без сила или промена на границите, областа ќе остане во неизвесност, а неговите жители ќе останат лојални на Србија. Северот нема да ги прифати Приштинските органи мирно, а ниту пак Приштина неможе да биде доволно убедлива да ги убеди Србите да се интегрираат или пак дури да прифатат широка автономија во рамките на Косово. Потхранувањето на статус кво - то во Северот е најверојатен и најмалку лош од овие опции, но сепак не е соодветен. Подобро би било за Белград и Приштина да се согласат за сеопфатно решение за нивниот спор, вклучувајќи поголема автономија за Северот во Косово, во замена за српското признавање. Но, ниту Белград, ниту Косово, не се спремни за потпишување на таков договор. Ефективното губење на северно Косово би провоцирал повторно преиспитување на албанското прашање.

Ќор - сокакот не само што ќе продолжи да ја држи Србија подалеку од ЕУ и Косово надвор од ОН, туку ќе продолжи и да ја контаминира домашната политика во Косово и Србија, а со тоа и ќе ги поткопува надежите за Северот на Косово. Само кога двете држави ќе признаат дека тие имаат несамо сопствен, туку и заеднички интерес во регионот, и се подготвени да се справат со

проблемите, тогаш тие како рамноправни сили ќе бидат во можност да го решат најсериозниот територијален спор на Балканот.^{89 90 91 92}

5.6.3 Пост - конфликтна интеграција на малцинските етнички заедници во Косово

Во делот на историјатот, важно е да се нагласи дека во текот на постоењето на вистинската автономија на Косово, беа згрижени и целосно рамноправни припадниците на сите етнички заедници, а граѓаните како “народи и народности” беа именувани по Втората Светска војна. Со Договорот од Рамбуе (во 1999 год.), косовските Албанци и белградските власти не постигнаа договор. Вистината е дека овој документ обезбедуваше високо ниво на колективни права за етничките заедници во Косово, вклучувајќи и праведна застапеност на припадниците на етничките заедници на сите нивоа во администрацијата, во зачувувањето на националниот идентитет, употребата на јазикот, правото на образование на мајчин јазик и создавањето на националните институции (културни, образовни и научни). Во согласност со Резолуцијата 1244 на Советот за Безбедност на ОН, не беа дефинирани правата на малцинските стандарди.

По формирањето на меѓународниот протекторат, следеше масовната депортација на локалните Срби и Роми, како и постепената асимилација на Гораните, кои живеат на југот од овој ентитет.

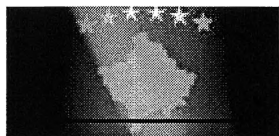
Според податоците и проценките на Заводот за статистика на Косово, Албанците учествуваа со 88%, а локалните Срби учествуваа со 7% од вкупното население во 2005 год. Сите други етнички заедници учествуваа со помалку од 5% од вкупното население во Косово. Од една карта, објавена од страна на ОБСЕ во 2006 год., се забележува дека албанската популација доминира на ¾ од косовската територија, додека локалните Срби доминираат на север од овој ентитет. Тие исто така, доминираат во Сириничка Жупа (околу градот Штрпце), како и околу Грачаница. Со заминувањето на повеќето од 250.000 протерани лица од Косово во Србија и Црна Гора, главно Срби и Роми, но исто така и

⁸⁹ International Crisis Group, North Kosovo: Dual sovereignty in practice, Europe report nb. 211, 2011 year, pages: 1 - 3, 20 - 22

⁹⁰ International Crisis Group, Vladavina prava na nezavisnom Kosovu, Izvestaj za Evropu br. 204, 2010 god., str.: 20 - 24

⁹¹ <http://www.balkaninsight.com/en/article/solution-to-north-kosovo-crisis-in-sight> - Solution to North Kosovo crisis “in sight”, Balkan Insight

⁹² International Crisis Group, Serb integration in Kosovo: taking the plunge, Europe report nb. 200, 2009 year

локални Црногорци, демографската структура на Косово драстично се промени во полза на Албанците. Од друга страна пак, бројот на бегалците и на внатрешно раселените лица кои се вратиле во Косово во изминатите 12 години е симболичен. Денес, тоа е секако јасно дека неможе да се зборува за вистински мултиетнички карактер на Косово. Сепак, во текот на процесот на одредувањето на конечниот статус на Косово, меѓународната заедница мораше целосно да предвиди и да се обиде преку властите во Приштина, да обезбедат високо ниво на правата на етничките заедници и нивните членови.

Уставната рамка за привремената самоуправа во Косово, усвоена на 21 мај, 2001 год., ја регулираше заштитата на правата на сите национални групи. Покрај Албанците и Србите, со овој уставен документ беа признати и етничките заедници на Ромите, Ашкалите, Египќаните, Бошњаците, Турците и Гораните. Главата 4 на Уставната рамка ги регулираше правата на заедниците и нивните членови. Општите одредби во ова поглавје ги наведуваат принципите на неприкосновеното право за националниот идентитет, но исто така и потребата за меѓуетничкиот соживот. Основните права на националните заедници се: правото да го користи јазикот и писмото слободно, правото на образование и пристапот до информации на нивниот мајчин јазик, правото да уживаат еднакви можности во однос на вработувањата во јавната управа, правото да комуницираат со членовите на нивните заедници надвор од Косово, правото на користење на националните симболи, итн. Овој конститутивен чин, исто така, ги гарантираше правата на националните заедници да основаат здруженија за промовирање и заштита на сопствените интереси, како и да се воспостават контакти со меѓународните заедници, основање на свои медиуми, училишта и други образовни институции. Покрај тоа, со овој чин беа прогласени правата за зачувување на заедничките традиции и културни споменици на нациите во Косово.

Институционалната заштита на правата на заедниците е обезбедена преку застапеноста во косовското собрание на таков начин што националните заедници (Срби, Роми, Ашкали, Египќани, Бошњаци, Турци и Горани) имаат целосно 20 од вкупно 120 претставници во ова тело. Во согласност со уставните рамки, во косовското собрание беше формиран Комитет за правата и интересите на заедниците. Тој беше составен од претставници на сите национални заедници. Сепак, спроведувањето на споменатите колективни

права предвидени со Уставната рамка за привремената самоуправа во Косово, напредуваше многу бавно.

Во 2007 год., во сеопфатниот предлог за статусот на Косово беа предвидени нови стандарди за колективните права на етничките заедници. Членот 1 од сеопфатниот предлог за статусот на Косово вели дека Косово ќе биде мултиетничко општество, и дека практикувањето на јавната власт се заснова на еднаквоста на сите граѓани, како и унапредувањето и заштитата на правата на сите заедници. Оваа статија исто така, вели дека покрај Албанскиот јазик, исто така, Српскиот јазик е службен јазик во Косово, и дека Бошњачкиот и Ромскиот јазик ќе бидат официјални на ниво на локалните заедници. Во член 3 (за правата на заедниците и нивните членови) беше истакнато дека сите жители на Косово, во прилог на основните човекови права, ќе имаат т.н. колективни етнички права. Затоа, косовските власти мораат да ја гарантираат заштитата на националниот и етничкиот идентитет на сите заедници и нивните членови. Тие, исто така, се должни да воспостават механизми за застапување и ефективно учество на претставниците на етничките заедници на сите нивоа во власта - од локално до централно ниво. Во исто време, овој документ укажува дека властите на Косово ќе го промовираат духот на мир, толеранција и меѓукултурен и меѓуверски дијалог, помеѓу сите заедници и нивните членови. Властите на Косово мора да ги превземат сите мерки за да се создаде атмосфера на помирување, сигурна финансиска помош за заедниците, поддршка на нивните културни иницијативи и почитување на меѓународните законски прописи од областа на заштитата на етничките заедници (Рамковна конвенција за заштита на националните малцинства при Советот на Европа и Европска повелба за регионални или малцински јазици). Косово, исто така, треба да обезбеди укинување на сите форми на дискриминација, изразување на непријателство или насилство кон припадниците на малцинските етнички заедници. Затоа, сите горенаведени форми, имплицираат употреба на одредени мерки со цел да се спречи било каков вид на дискриминација на припадниците на малцинските заедници, како и нивната присилна асимилација. Попрецизното определување на правата на припадниците на етничките заедници е регулирано во Анексот II на сеопфатниот предлог за статусот на Косово, во делот на правата на заедниците и нивните членови.

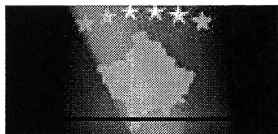
Во однос на овие прашања, донесувањето на Законот за правата на заедниците и нивните членови беше планиран. Припадниците на заедниците

имаат право, поединечно или во заедница, да го изразат сопствениот етнички идентитет (култура, јазик, религија, традиција, итн.), да добијат образование на еден од официјалните јазици на Косово, да го изучуваат предучилишното, основното и средното образование, да основаат свои образовни институции (кои можат да бидат и приватни, со поддршка на властите на Косово), слободно да го користат својот јазик, азбука и национални симболи, во согласност со законот и меѓународните стандарди. Во исто време, на припадниците на етничките заедници им е дозволено да имаат свои лични имиња на својот мајчин јазик, да ги користат локалните имиња на улиците и топографските ознаки на мајчиниот јазик, да имаат пристап до средствата за јавно информирање, и да гледаат програми на својот јазик. Во рамките на учеството во институциите на Косово, им беше гарантирано дека претставниците на малцинските заедници ќе имаат 20, од вкупно 120 места во Собранието. Тоа важи и за соодветното учество на етничките малцинства во извршната власт (косовската Влада), и да учествуваат во именувањето на судиите и обвинителите. Понатаму, заедниците и нивните членови имаат право на правична застапеност при вработувањето во државните органи и јавните претпријатија. Во рамките на иднината на косовскиот безбедносен сектор, беше предвидено дека составот на косовските безбедносни сили, вооружените сили и разузнавањето да бидат мултиетнички.

Иако Уставот на Косово беше усвоен на 9 април од страна на Собранието, тој стапи во сила на 15 јуни, 2008 год., како што беше предвидено во сеопфатниот предлог за статусот на Косово. Тој вели дека Косово е мултиетничко општество, кое се состои од Албанци и други заедници. Ако ние се обидеме соодветно да ја протолкуваме оваа изјава, можеме да заклучиме дека Косово е *de facto* уставно дефинирано како етно - национална заедница на албанската нација и на останатите.

Реалните можности за интеграција на малцинските заедници во Косово евидентно доаѓаат во судир на нормативите и реалноста. Покрај бројните обиди на меѓународната заедница, пред се на ОН, да се промовира и афирмира мултиетничкиот карактер на Косово во текот на протекторатот (1999 год. - 2008 год.), денес е без сомнение моно - етничка заедница. Дури и обидите да се дефинира Косово како држава на сите нејзини граѓани во согласност со новиот Устав, сепак неможе да се подобри оваа ситуација. Локалните Срби сеуште одбиваат, речиси повеќе од деценија, да се интегрираат во косовското

општество и во реалниот мултиетнички живот во Косово. Сепак, дури и по воведувањето на меѓународен протекторат, немаше успех во создавањето на вистинско мултиетничко општество. Од друга страна, се чини дека само невладиниот сектор успешно ги надвладува националните бариери изградени помеѓу Албанците и Србите во текот на неколкуте векови. Сепак, јасно е дека тоа не е доволно за поставување на вистински соживот меѓу албанскиот и српскиот народ во Косово.

Покрај очигледно лошата состојба, српската и другите заедници во Косово, се во мизерна позиција. На некои од нив, како на пр. Гораните, им се закануваше и постепена асимилација, иако етничкото растојание помеѓу заедниците доминира. Овие заедници имаат чувство на одредено средно или маргинално присуство во Косово, кој ја произведува нивната самоизолација.

Обидите за спроведување на принципот на консоцијативна демократија, исто така, не ја одразува реалната интеграција на малцинските заедници во политичкиот систем во Косово.

Косово е хетерогено општество, каде што албанската заедница доминира, и каде што поделбите меѓу доминантната и српската заедница навидум е многу тешка. Оваа ситуација може да се подобри со дополнителни напори од властите во Приштина, или со зајакнување на напорите на меѓународната заедница, која сеуште е најстариот доминантен фактор во Косово.

Безбедноста на припадниците на малцинските етнички заедници во Косово сеуште не е на задоволително ниво. Ова е потврдено од страна на бројни етничко - мотивирани инциденти, физички напади и безбројни заплашувања. Во исто време, различни форми на дискриминација на етничките малцинства и натаму се присутни, а новата етничка хомогенизација во Косово продолжува. По прогласувањето на независноста на Косово, во средината на февруари, одреден број на косовските Албанци од северот на покраината, населен главно со Срби, го напушти овој регион. Оваа ситуација преку факти може да доведе до бинационална етничка поделба на Косово, која може да предизвика потенцијални невнимателни потези од страна на властите во Приштина. Сепак, важно е да се каже дека ова сценарио само може да ги влоши односите во регионот на Западен Балкан, пред се во БиХ (случајот на Република Српска), но исто така и во јужниот дел на Р. Србија (општините Прешево, Медвеѓа и Бујановац), во Р. Црна Гора (каде што се појавуваат барања

за територијална автономија на локалните Срби и Албанци), и секако на крај во Македонија (во нејзиниот западен дел). По влегувањето во сила на Уставот на Косово на 15 јуни, 2008 год., српските енклави во централно Косово продолжија да постојат и ќе бидат de facto легализирани во согласност со новиот Закон за локална самоуправа. На тој начин Србите ќе бидат долго време исклучени од здравствениот и образовниот систем на Косово, и нивното евентуално присуство во локалните органи на власта и во полициските единици може да биде само симболично.^{93 94 95}

5.6.4 Верско и културно наследство на Косово: клуч за просперитетна и заедничка иднина

Бројни дипломатски претставништва, канцеларии за техничка помош, меѓународни агенции и невладини организации, се активни на полето на културното наследство во Косово. Министерството за култура, спорт и млади, го има основано Форумот за размена на технички информации во врска со културното наследство на Косово. Форумот има поддршка од Канцеларијата за врски на Европската Комисија во Приштина (КВЕК) и Канцеларијата на Специјалниот Претставник на ЕУ (ЕУСП).

Група од четири средновековни српски православни споменици моментално се наоѓаат на листата на УНЕСКО, како светско културно наследство. Тоа се: Печката Патријаршија, црквата Св. Богородица во Призрен, и манастирите во Дечани и Грачаница. Во 2006 год., Комитетот за културно наследство, горенаведените споменици ги стави на листата на загрозени објекти од светско културно наследство, поради потешкотиите при нивното управување и конзервација. Преку 400 објекти и локалитети се идентификувани за приклучување на листата на косовското културно наследство. Одвивањето на новите активности во околината на тие места е регулирано со воспоставувањето на заштитни зони. Заштитните зони имаат за цел да го сочуваат културното наследство и неговото природно и историско опкружување. Пред да се започнат било какви активности во заштитените

⁹³ Dragan Djukanovich, The post - conflict integration of minority ethnic communities in Kosovo, HUMSEC, Belgrade, 2008 year, pages: 1 - 10

⁹⁴ Kosovar institute for policy research and development, Integration of minority communities in the post status Kosovo, Prishtina, 2006 year, pages: 4 - 21

⁹⁵ Ustav Republike Kosovo

зони, потребно е да се добие согласност од Институтот за заштита на спомениците во Косово. Покрај тоа, 45 локалитети добија специјална заштита со воспоставувањето на специјалните заштитни зони. Тука спаѓаат: српските православни манастири и цркви, но исто така, тука спаѓаат и средновековниот град Ново Брдо, Мостот Војиновиќ во Вучитрно, тврдината во Звечан, меморијалниот споменик Газиместан и историскиот центар Призрен. Пред да би се започнале било какви активности во специјалните заштитни зони, покрај согласноста од Институтот за заштита на споменици, во некои случаи потребно е да се добие и согласност од Српската Православна Црква. Активностите како што се индустријата, сечата на шумите и изградбата на патишта во овие предели се забранети со закон. Во изработката на урбанистичките развојни планови, задолжително за општините е да ги почитуваат законските одредби кои се однесуваат на заштитените зони и специјалните заштитени зони. Пред да се добие согласност за нов план, Министерството за животна средина и просторно планирање на Косово, обезбедува планираните активности да бидат во согласност со тие одредби. Издавањето на градежните дозволи во состав на специјалните заштитени зони останува во одговорност на општините, во претходна консултација со релевантните актери.

Бројни споменици моментално се реконструираат или се опремуваат, а археолошките истражувања се одвиваат на локации кои што се од посебно значење за сите заедници. Со заедничките работи на локалните и меѓународните организации, активностите повторно заживеаа на локалитетите кои со години биле запустени.

Косовската полиција е одговорна за обезбедувањето на сигурноста на објектите од културното и верското наследство, а е поддржана од страна на активниот надзор на ЕУЛЕКС. Еден број на локалитети е под целодневно физичко обезбедување, додека останатите се редовно обиколувани од страна на полициска патрола. Мал број на објекти е сеуште под заштита на КФОР. Кривичните дела поврзани со културното наследство ги обработува косовската полиција, со поддршка на работни групи од локални меѓународни партнери, под координација на Министерството за млади и спорт.

Косовскиот пејсаж обиколува со шаролико богатство на традиционални куќи и споменици, вклучувајќи и тврдини, мостови, цркви, џамии, манастири, турбиња, амами и кули. Овие објекти се дел од културното наследство кои

наголемо ги преминуваат границите на денешно Косово. Тие се одраз на богатата историја и културната разноликост на балканскиот регион.

Сепак, богатото културно наследство на Косово неможе да биде одвоено од денешните стремежи кон одредувањето на сопствениот културен идентитет. Сочувањето на културното наследство и промовирањето на културната разноликост се клучните вредности на ЕУ, а претставуваат и клучни елементи за стабилноста и просперитет во мултиетничката заедница.

Косовските власти се определија и се обврзаа да го штитат и да го промовираат културното и верското наследство на сите заедници во земјата. Културното наследство е заштитено со Уставот на Косово, со Сеопфатниот предлог за решението на статусот на Косово, како и со бројни важечки закони и уредби. Заштитата на верското и културното наследство на Косово е исто така составен дел од косовскиот Акционен план за европско партнерство, кој ги утврдува приоритетите за европската иднина на Косово. Одсекот за културното наследство на Министерството за култура, млади и спорт, ги координира иницијативите на косовската влада во врска со културното наследство. Соработува со другите министерства и институции кои што се занимаваат со сродни области, како што се просторното планирање, образованието, децентрализацијата, туризмот и безбедноста. Министерството исто така ја надгледува и работата на Институтот за заштита на спомениците во Косово.

Во Анексот V од Сеопфатниот предлог за решението на статусот на Косово, од 2007 год., се дефинирани имотот, внатрешната организација, името, економската поддршка, безбедноста, заштитните зони, итн., на Српската Православна Црква. СПЦ на Косово ја ужива заштитата, правата, привилегиите и имунитетот како што е предвидено со овој Анекс. Косово ја признава СПЦ на Косово, вклучувајќи ги и нејзините верски објекти. Косово, исто така ја почитува и нејзината хиерархија и гарантира дека нејзиниот имот нема да биде предмет на експропријација, како и почитувањето кон српската историја и верската традиција на Косово. Исто така, во Анексот се гарантира и безбедноста на верските објекти кои се под СПЦ, како и воспоставувањето на заштитни зони за горе наведените.

Во врска со Меѓународната цивилна канцеларија (ICO), таа ја советува косовската влада, како би го осигурала спроведувањето на решението за статусот на Косово и ја поддржува европската интеграција на Косово. По прашањата за културното наследство, ICO пружа политички, технички и правни

совети на Владата на Косово, во областите на физичката и административната заштита за загрозените локалитети. Тоа опфаќа: просторно планирање, стратегија за локален развој, развој на туризмот, образование, информативни кампањи и координација. Овие области се покриени со одредбите на Сеопфатниот предлог за решение на статусот на Косово, особено со Анексот V, кој се усмерува на заштитата на српското православно верско и културно наследство. Оваа работа е координирана со помош на неколку меѓуминистерски работни групи. Покрај главната канцеларија која што се наоѓа во Приштина, ICO има канцеларија и во Ѓњилане, Митровица, Печ и Призрен.^{96 97}

5.6.5 Децентрализација во Косово: комплексен процес и процес за реформи на локалната власт

Процесот на реформи на локалната власт и децентрализацијата го сочинуваат процесот како комплексен, кој бара основање на нови општини и постепено пренесување на надлежностите од централните институции на локалната власт, зајакнување на локалните капацитети за ефективна самоуправа и спроведување реформи на системот на локални финансии, како и усвојување на нови закони. Создавањето на еден оддржлив и ефективен систем на локална самоуправа на целата територија на Косово ќе обезбеди добри животни услови за сите негови граѓани, а особено ќе обрати внимание на потребите и преокупациите на малцинските заедници на Косово. Станува збор за плурализмот, демократијата и граѓаните, кои бараат од Владата систем кој тие може да го разберат и да го контролираат. Во текот на изминатата деценија и пол, повеќето од оваа акција е фокусирана на децентрализацијата на социјалистичките држави како земји кои се приклучија кон ЕУ, или пак самите се подготвуваат кон патот за ЕУ. УНМИК и Владата на Косово во 2005 год., го усвоија рамковниот документ за реформа на локалната власт и децентрализацијата.

Косово заврши една од најпредизвикувачките фази од Сеопфатниот предлог статус на Ахтисари во врска со создавањето на новите општини и процесот на децентрализација, по оддржувањето на општинските избори во 2009 год. Овие избори беа од клучно значење од два аспекта: овие избори беа

⁹⁶ International Civilian Office - ICO, Versko i kulturno nasledje na Kosovo, ključ za prosperitetnu zajednichku buduchnost, Informativni letak br. 4, Kosovo, str.: 2 - 6

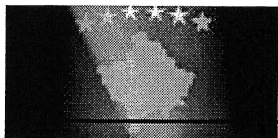
⁹⁷ Sveobuhvatan predlog za reshenje statusa Kosova, 26. mart 2007 god., str.: 40 - 45

први избори организирани по прогласувањето на независноста, а вториот аспект беше учеството на Србите, кое беше од фундаментално значење за озаконување на создавањето на новите општини. Косово успеа во двата аспекта, покажа способност да се организираат самостојни избори, додека учеството на Србите во изборите беше удар за Белград, и на идејата за поделба на Косово. Србите победија во 4 општини, бојкотираа во 3 општини на Северот, а изборите ги изгубија во 1 општина. Целокупниот одсив на Србите беше десет пати повисок овој пат, за разлика од 2007 год., додека Косово сеуште беше спроведувано од страна на УНМИК. Меѓународното присуство во Косово одигра многу позитивна улога во поттикнувањето на Србите да учествуваат на изборите по сите нивни недоразбирања. Успешното завршување на изборниот процес претставуваше камен - темелник за изградба на мултиетничка држава и мултикултурно општество.

Решени да останат во нивните населби јужно од Митровица, косовските Срби се спротивставија на Белград, т.е. испратија порака на одлука за Белград, Приштина и меѓународната заедница, дека нивната контрола врз новите општини е единствената оддржлива опција која ќе им обезбеди перспективи за одржлив живот и развој, без оглед на статусот на Косово. Српското учество ефикасно ја дискредитира идејата за поделба на Косово, и даде нов импулс во мултиетничката држава. По две децени, косовските Срби се свртеа кон своите умерени политички сили, што претставуваше значаен чекор напред. Сега е време за Владата на Косово и меѓународната заедница да превземат чекори за да се обезбеди довербата на Србите во косовските институции, и да дејствуваат со добра волја, како и преку брзи и конкретни стратешки проекти да инвестираат во новите општини и другите српски населби.

За разлика од нивните сонародници во јужниот дел, Србите во северниот дел целосно ги бојкотираа локалните избори. Овој бојкот дојде како резултат на три фактори: заплашување и закани од страна на српските паралелни безбедносни сили, мобилизацијата на српските радикални политички сили против изборите, и недостатокот на веродостојниот српски политички ентитет во учеството на изборите. Сите овие фактори се набљудуваа и беа поддржани од страна на фракциите во Владата на Србија, кои испраќаа измешани сигнали до косовските Срби. Србија го остави овој предмет во рацете на Министерството за Косово и Метохија, кое испраќаше неповрзани и неконзистентни пораки.

Новите општини имаат свои легални и легитимни раководства, кои ги надминуваат паралелните. Постоенето на паралелните структури претставува уште една пречка за функционалноста на новите општини. Еден ден по поднесувањето на пријавата за членство во ЕУ, Србија донираше милиони евра за паралелните структури, а со тоа непокажа никаков знак дека ќе ја промени својата политика кон учеството на српската заедница во политичките институции на Косово. Новите општински раководства на косовските Срби се под притисок од нивната заедница за брзо доставување на ветувањата дадени пред изборите, со цел за брзо подобрување на нивниот живот. Од друга страна пак, Владата на Косово работи со претпоставка дека години би поминале пред новите општини да бидат целосно функционални. Нивниот страв беше поткрепен поради несоодветно извршените работи од страна на ЕУЛЕКС во врска со воведувањето на владеењето на правото во С. Косово. ЕУЛЕКС прикажа тенденција на прилагодување на актуелната ситуација на Северот, а не на нејзино менување. Неказнетоста на која наидуваа екстремистите на Северот го достигна својот врв кога тие ги напаѓаа патролите на ЕУЛЕКС. Многу од инцидентите не беа обелоденети во јавноста, за да не се разоткрие слабоста на ЕУЛЕКС во заведувањето на владеењето на правото.

Евентуалните неуспеси од спроведувањето на децентрализацијата ќе доведе до негативен исход за Косово во претстојните години. На меѓународно ниво, ова ќе биде протолкувано како неуспех на косовските институции да се спроведе децентрализацијата. Ќе се покаже дека Косово не е способна држава да работи на интеграцијата на своите малцинства, во рамките на своите институционални рамки. На регионално ниво, Србија ќе постигне предност во унапредувањето на своите програми за поделба на Косово. Политичкиот авторитет на Белград со тоа ќе зајакне, а влијанието на паралелните структури ќе порасне на Косово. Исто така, Србија ќе ја преобрати во единствен соговорник, во дискусијата за судбината на косовските Срби во иднина. На внатрешно ниво, целокупната доверба која што е изградена помеѓу косовските институции и косовските Срби, од прогласувањето на независноста до денес, ќе биде уништено. За разлика од неуспешната децентрализација, успешната децентрализација и создавањето на новите општини нема веднаш да ги реши сите меѓуетнички проблеми на Косово. Меѓутоа, ќе го преобратат патот за долгорочна интеграција на Србите во косовските институционални рамки. Новите општини, претставувани од клучните институции за пружање на

локалните услуги ги надминуваат паралелните, затоа што тие доживеаа неуспех во областа на помошта на Србите. Она што е најзначајно, успешната децентрализација ќе претставува почеток на позитивно редефинирање на односите меѓу Албанците и Србите на Косово.

Препораките кои се однесуваа за подобрување на сегашната ситуација, со цел да се подобри планот за спроведувањето на децентрализацијата беа во следните сегменти: меѓународната заедница, а особено ЕУ треба да ја подобрат интеграцијата на Србија во ЕУ, а со тоа и распаѓање на паралелните безбедносни структури во Косово; ЕУЛЕКС, МВР и Министерството за Правда, треба да подготват заеднички акционен план за воспоставување на владеењето на правото во С. Косово; Косовската Влада треба да подготви конкретна стратегија за интеграција на северниот дел на Косово, кој ќе биде комбинација од политички, економски, и мерки за градење на доверба, а исто така, треба и да ги поддржат развојните проекти кои доаѓаат од новите српски мнозински општини, како на пр. чистата вода, локалниот превоз, комуналната хигиена, националната кохезија и создавањето на потенцијално моќна алатка за намалување на сиромаштијата, итн.

Стабилноста на Косово ќе ја зголеми регионалната стабилност и ќе го зајакне суверенитетот на границите во регионот. На меѓународно ниво, Косово ќе покаже дека има волја и дека е способно да ги исполни обврските кои што произлегуваат од предлогот на Ахтисари, наспроти спротивностите и предизвиците. Ова неизмерно ќе го зголеми кредибилитетот на Косово како одговорна членка на меѓународната заедница, и позитивно ќе влијае на статусот на Косово.^{98 99 100 101 102 103}

⁹⁸ Robert D. Ebel, Gabor Peteri, The Kosovo decentralization briefing book, Kosovo foundation for open society, Local government and public service reform initiative, Open society institute - Budapest, Kosovo, 2007 year, pages: 9 - 16

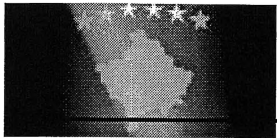
⁹⁹ Besnik Tahiri, Implementing decentralization in Kosovo: one year on, Kosovo local government institute, Friedrich Ebert stiftung, Kosovo, 2009 year, pages: 4 - 5, 7 - 8, 28 - 32

¹⁰⁰ Ilir Deda, Kosovo na prekretnici: decentralizacija i stvaranje novih opstina, Kosovski institut za istrazivanje i razvoj politike, rezime o politici br. 14, Kosovo, 2009 god., str.: 3 - 4, 10 - 11

¹⁰¹ <https://www.rks-gov.net/sr-Latn-cs/Republika/Pages/OeverisjaLokaleDecentralizimi.aspx> - Lokalna uprava i decentralizacija, Drzavni portal Republike Kosovo

¹⁰² Ilir Deda, Decentralization in Kosovo I: Municipal elections and the Serb participation, Kosovar institute for policy research and development, policy brief nb. 15, Kosovo, 2009 year, pages: 3 - 4, 11 - 12

¹⁰³ Ilir Deda, Krenar Gashi. Decentralization in Kosovo II: Challenges of Serb majority municipalities, Kosovar institute for policy research and development, policy brief nb. 16, Kosovo, 2009 year, pages: 3, 13 - 14

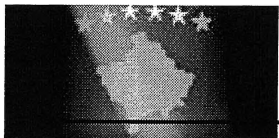
5.7 Независноста на Косово и Македонската стабилност

По десетгодишната агонија што се случуваше на територијата на најголемата држава на Балканот, СФРЈ се распадна. Повеќето од републиките на поранешна Југославија одлучија да го сменат својот државен статус, и од една федерална единица преминаа во полн обем на независни држави.

Под раководство на Милошевиќ, Србија учествуваше во сите насилни конфликти, и слободно може да се рече дека ги изгуби сите војни, вклучувајќи го и Косово. Како автономна покраина, Косово реши да се отцепи од Србија. Без интервенцијата на најголемиот воен конгломерат во светот, НАТО, исходот на борбата на Албанците против српските сили ќе беше поразличен од оној што може да се набљудува сега. Две години по интервенцијата на НАТО, албанските екстремисти отворија нови фронтови, еден во Србија, во Прешевската долина, а друг во северозападна Македонија. На двата фронта посредуваше НАТО, со потпишување на мировни договори за прекин на жестоките борби. Денес, Косово го носи товарот на загриженоста за рамнотежата на моќта и регионалната безбедност на Балканот. Националистичкиот дискурс сега прави да веруваме дека сегашната косовска територија не е во границите на ослободената албанска држава каде што треба да биде.

Јужно од Косово, Македонија, со бројно албанско население, може да биде под драматично влијание за нејзината стабилност, па во еден момент во прашање може да дојде и нејзината државност. Сепак, Македонија го призна Косово како независна држава. Со напредокот на демократизацијата во Косово и со неговото признавање од македонска страна, последиците имаа помала тежина. Без оглед на причините зошто, дали е тоа поради страв, сочувство, или пак задоволство, насилството на Балканот секогаш привлекува големо меѓународно внимание. Балканските проблеми секогаш се занимавале со национализмот како општествено движење.

Албанците од Јужниот Балкан, во многу нешта ја зачувале предмодерната култура. Нивните семејства се големи и се поврзани во мрежа на клански врски. Со Канонот на Лека Дукаѓини, беа утврдени начелата според кои се раководеа општествените заемни односи во XV - от век, а неговото влијание се провлекува и денес, особено меѓу клановите на Гегите од Северна Албанија, Косово и од Македонија. Со правилата на однесувањето што се темелат на честа, братството, почитувањето на дадениот збор, апсолутната

верност на семејството и на кланот, како и со оправданоста на одмаздата, се обезбедуваат нормите што им одат во прилог на тајните активности. Постои цел систем на правила за крвната одмазда. Не е ни чудо што западните агенции за спроведување на законот, известуваат за големи проблеми во обидите да ги пробијат клански втемелените криминални здруженија, и да пронајдат лица кои се подготвени да се инфилтрираат во нив. И гордата историја на независност од државата, а особено длабоко всадената недоверба кон државите што се под контрола на словенското население, се карактеристики на албанската култура. Поруралниот начин на живот, укажува на тоа дека и натаму истрајуваат традиционалните институции (на пр. патријархатот), и традиционалните симболи (како што е важноста на пиштолот - како знак на машкост). Меѓу другото, тоа значи дека Албанците помалку му оддаваат значење на образованието. Со ова се намалуваат шансите младите да можат да напредуваат во општеството преку легитимните канали. Сето ова оди во прилог на ставот дека албанското цивилизациско опкружување создаде општествени структури што совршено им прилегаат на организациите од мафијашки тип¹⁰⁴.

Иако драматични, процесите на дезинтеграцијата на Балканот не се толку посебни или уникатни. Тоа е за жал, глобален тренд кој беснее околу сите на планетата. Илустративни беа случувањата во политичката сфера кои се случуваа во Источна Европа, кои се карактеризираа со тековен процес кој може да се опише како дезинтегративен тренд. Православието смета дека тековниот процес на дезинтеграција е производ на извршување на самоопределувањето, кое што е природно право на секој народ. Се потврдува дека национализмот (идеолошкото гориво за принципот на самоопределување) е само собирање на неговите плодови. Национализмот поседува голема мобилизација и моќ, а сепак тој сеуште не е доволно разбран во својот полн контекст, или пак постојат други механизми зад националистичките настани, бидејќи моќта што ги тера луѓето да бидат подготвени да умрат или да убијат за тоа, останува необјаснето.

Остварувањето на националистичката реторика, можеме да кажеме дека со распаѓањето на Југославија, и на она што останало од неа, Македонија, е предуслов за евентуална интеграција на албанската заедница преку границите. По цена на две држави, 1/3 на еден етнички уреден изглед ќе биде создаден. Јасно, националистичкиот поглед на светот не нуди удобност за сите

¹⁰⁴ Роберт Хислоп, Затишје пред бура? Влијанието на прекуграничните мрежи, корупцијата и криминарањето врз стабилноста на Македонија и врз безбедноста во регионот, Сан Франциско, 2001 год.

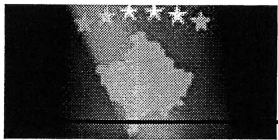
учесници во нацијата - држава и во нејзината политика. Со прифаќањето на оваа перспектива ние сме принудени на манипулација со концепти како сегрегација, самоопределување, национално ослободување, итн. Веројатно, постои друг аспект на меѓуетничката динамика која е во голема мера игнорирана и изоставена од анализите на етничките феномени. Анализата на политиката на етничката динамика најчесто е спакувана во рамките на националистичкото расудување. На етничките групи, наместо на нациите, се гледа како на солидни блокови кои имаат за цел политичка консолидација. Разговорите на тоа ниво не се добри за намалување на опасните конфронтации помеѓу “замислените заедници”. Македонија и Косово најдиректно се поврзани преку луѓето. Албанците кои живеат во Македонија се тесно поврзани со Албанците на Косово, и со ова се воспоставува силна и важна врска меѓу Македонија и Косово, преку политичкиот развој на оваа група на луѓе.

Пред повеќе од 20 години, во Југославија беше воведен мулти партиски систем, но наместо подобрување на демократизацијата, бевме сведоци на растот на радикалниот национализам во секој агол од сега поделените земји. Во тоа време, во Србија, Милошевиќ веќе го имаше основано својот авторитарен режим, а изразувањето на политичките убедувања од страна на Албанците беше потиснато и ставено под биро. Ваквиот пристап доведе до создавање на паралелен систем, подземно општество, кое беше организирано и водено од страна на Владата на самопрогласената Р. Косово. Антагонизмот меѓу угнетените косовски Албанци и режимот на Милошевиќ беше зголемуван од ден на ден, додека не резултираше во екстремистички активности од страна на ОВК. Неуспехот да се постигне договор помеѓу завојуваните страни, резултираше со контроверзната воена акција, превземена од страна на силите на НАТО. Волјата на косовските Албанци да останат засекогаш надвор од дофатот на Белград беше неприкосновено право. Протерувањето на српската војска, полицијата и паравоените единици, донесе неоспорна промена во животите на косовските Албанци. Меѓународната заедница остана во голема мера разочарана кога политиката на етничко чистење на Косово продолжи. Овој пат Косово небеше “прочистено” од Албанците, туку од Србите, Хрватите, Ромите и Бошњациите. Иако не се сакаше, сепак овој пресврт неможе да се рече дека беше и неочекуван. Со силата на оружјето, ОВК се наметна како главен политички фактор во покраината, во текот и по воената кампања на

Југославија. Тоа се случи по политичкиот “Гандинизам”¹⁰⁵ на Ругова. Нивната огорченост може да биде делумно разбрана, но нивните активности на одмазда неможе да се прифатат или да се оправдаат. Вооружените екстремисти беа помоќни од остатокот на политичките актери во Косово. Нивната моќ доаѓаше од способноста да се превземе онаа акција која тие ја сакаат, и кога ја сакаат. Тоа подразбира дека овој вид на моќ е многу опасна. Во принцип овој вид на моќ е опасна бидејќи културата нема контрола над неа, на било каков начин. Употребата на оружје како аргумент не е политички инструмент, и е против демократските принципи. Исто така, во наивното верување дека тие се оние кои победија во војната, структурите на ОБК сакаа контрола над Косовската територија, и не беа подготвени да се откажат од нивното оружје и да ја напуштат тивко сцената. Но, ОБК никогаш не беше целосно разоружана. Таа се трансформира во КЗК. Користењето на нелегитимната моќ не значи ништо друго, туку правило на примена на брутална сила која што се квалификува како екстремизам во постигнувањето на политичките цели. Затоа, може да се заклучи дека екстремизмот беше јасно присутен во Косово. Покрај тоа, овој екстремизам се изразува не само во употребата на средства за политичка акција, но исто така и во својата крајна цел, а тоа е “ослободувањето” на сите Албанци. Бидејќи постои голем број на Албанци кои што живеат во Македонија, природно е неалбанското население во оваа земја да се чувствува загрошено од ослободителните акции на нејзината територија. Од почетокот на пролетта 2001 год., македонската државна територија беше нападната голем број пати од страна на силите на Ослободителната Национална Армија (силите на ОБК), од територијата на Косово. Тие беа директно спонзорирани од мафијашките структури за формирањето и опремувањето на албанските паравоени сили, ОВПМБ, ОБК и ОНА. На тој начин, користејќи ги и роднинските врски на криминалитетот, беше обезбедено потребното оружје, логистичката поддршка и финансиските средства за предизвикување на војната во Македонија. Како таков, спојот на интересите на движењето за национално ослободување и на нарко - мафијата беше факторот што го овозможи етничкиот судир на териториите населени со Албанци на Косово, во Ј. Србија и во Македонија. Криминалот сам по себе, не е истакнато политичко прашање, освен во случај кога во него ќе се воведат етничката димензија. Македонците од сите општествени слоеви, од обичните граѓани до политичарите, цврсто веруваат

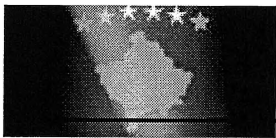
¹⁰⁵ “Гандинизам” - позната како “политика на ненасилен, т.е пасивен отпор”

дека Албанците се одговорни за најголемиот број кривични дела што се случуваат во земјата. ОНА не ќе можеше да води било каква војна со македонската држава, доколку ја немаше поддршката од Косово¹⁰⁶.

Со читањето на македонските весници и со следењето на емисиите на Македонски јазик, од осамостојувањето до денес, не е тешко да се сфати дека Македонците, иако се мнозинство, се чувствуваат загрозени од страна на малцинските етнички Албанци во земјата. Можноста за создавање на Голема Албанија се доживува како закана кон територијалниот интегритет на Р. Македонија. Идејата за концептот за проширување на територијата на Албанија датира уште од периодот на Источната криза, кога се развива албанското национално движење, кое како императив си го поставило барањето за автономија и за обединување на сите територии на кои живееле Албанци, се разбира, во рамките на Отоманската Империја. Лигата се до денес претставува култ на албанските национални интереси, и е основна водилка на нивната борба за реализирање на нивната цел. Со создавањето на формата на независност на Косово, се создаде сериозно размислување дека тоа е создавање на национална држава, која ќе ги опфати сите Албанци и територии кои тие ги населуваат. Популарното верување сметаше дека реализацијата на еден ваков проект ќе доведе до поделба на северо - западниот дел на Македонија, и која што би станала дел од Големата Албанска национална држава во иднина. Ова не треба да биде големо изненадување, затоа што оваа идеја покренува тешки позиции меѓу Македонците. Меѓуетничките односи во Македонија никогаш не биле толку напнати и отворено непријателски како во Косово. Нивото на политизацијата на етничката припадност и поларизацијата во Македонија никогаш не била иста како во Косово, иако во Македонија од осамостојувањето, главните карактеристики на политичкиот живот беа етнизација на политиката. Преку политичките партии во Македонија, етничките Албанци организирани на етничка основа, отворено ја искористуваа неповолната социјална положба на етничките Албанци во Македонија, со цел да се претстават себеси како бранители на својот народ. На се поголемата радикалност, тие стануваа се повеќе популарни. Ситуацијата беше иста и во македонскиот кампус. Современото македонско општество беше во процес на болна транзиција, кое се стремеше кон целосна демократија и пазарна

¹⁰⁶ Роберт Хислоп, Затишје пред бура? Влијанието на прекуграничните мрежи, корупцијата и криумчарењето врз стабилноста на Македонија и врз безбедноста во регионот, Сан Франциско, 2001 год.

економија. Така, македонската борба за независност и стабилност беше под постојана закана од надворешните сили. Јасно, меѓуетничките односи беа најпроблематичната категорија. Ова најчесто се користеше за да се опишуваат тензиите меѓу двете најголеми етнички, лингвистички и верски заедници во Македонија, христијанските Македонци и муслиманските Албанци. Албанците муслимани се концентрирани во северо - западниот дел на земјата, и поради оваа просторна концентрација на неа може да се гледа како на окупирана хомогена територија - дел од земјата што им припаѓа нив. Пред да се свртиме кон македонско - албанските етнички тензии во земјата, треба да запаметиме дека во Македонија постојат околу 30 други етнички групи, вклучувајќи ги и Власите, Турците, Ромите, Србите. Меѓутоа, нивните политички барања и постапки, најверојатно, нема да ескалираат во насилни конфликти. Македонците и Албанците останаа остро поделени врз етничката основа. Претпоставуваме дека одговорот лежи во политизацијата на етничката припадност, која што е производ на двата заживеани национализми во регионот, Косово посебно, и на македонската внатрешна динамика, која нуди плодна почва за оваа штетна идеологија. Образованието се смета како многу важен клуч за нагорна општествена мобилност, а во случајот на албанското население, тоа претставува црна дупка. Политичките услови во Р. Македонија од осамостојувањето до денес, како да му одеа во прилог на албанското малцинство во остварувањето на своите идеи: целосна рамноправност со мнозинскиот народ, конститутивна функција, употреба на јазикот без ограничување, па во некои кругови и право на самоопределување. Со горенаведеното, и со помошта на политичките партии на Албанците, се врши хомогенизирање на борбата за правата на Албанците. Со константното и компактно гласачко тело на Албанците, партиите од македонскиот блок препознаа можност за освојување на власта, а со тоа и нивно додворување. Ваквото додворување на македонските партии, наместо да прерасне во политичка конкуренција на идеи за просперитет на државата и за заштита на нејзините интереси, тоа се преточи во формирање на владите на Македонија, во чиј состав мора да партиципира една од партиите на албанскиот национален блок, со што тоа се претвори во кадровска нужност за партиите, наместо во битка за развој на државата. Формирањето на владите со ваков состав ја вовлече Р. Македонија во стапица од која ниту денес никој неможе да излезе, без разлика на граѓанскиот модел на државно уредување и од постигнатите

изборни резултати. Оваа политичка практика стана политичка реалност, а подоцна ја прифати и меѓународната заедница како своја доктрина за стабилизација на меѓунационалните односи во државата.

Религијата претставува дополнителна димензија на голем јаз што се јавува помеѓу Албанците и Македонците во Македонија. Иако албанската заедница е малцинство, централна точка на етничкиот конфликт во Македонија е претежно муслиманска, и иако останатите исламски заедници со значителни поплаки се присутни во Македонија, овој stand off се однесува на групниот статус на Албанците како најголемо малцинство, односно на прашањето за тоа кој е сопственик на Македонија. Друга голема разлика меѓу овие две групи е и нивната демографска карактеристика. Репродуктивното однесување на Албанците во Македонија се карактеризира со повисока стапка на раѓање. Македонците обично имаат едно или две деца, додека Албанците имаат четири или повеќе деца. Репродуктивната стапка на албанското население пополека се намалува, но митот дека тие би се размножиле побрзо и би биле побројни од Македонците, непретставува губење на земјата. Факторите наведени погоре во комбинација придонесоа за имиџот на Македонија како општество поделено по етнички линии. Ние сме оставени без избор кога станува збор за прифаќањето на оваа реалност, доколку ја следиме линијата на аргументите презентирани погоре, особено ако се земе в предвид она што политичките партии го прават од тоа. Постојаната поделба на македонското општество и на потенцијалот за оваа поделба, може да се претворат во деструктор на земјата.

Но, конфликтот меѓу Македонците и Албанците неможе да се препише само на терет на националистичките идеологии на етничките политички партии. Ќе биде наивно да веруваме дека овие политички програми едноставно биле наметнати врз луѓето. Неформалната политичка организација на етничките групи и злоупотребата од страна на политичките партии, претставуваат коренот на етничката поделба во Македонија. Со други зборови кажано, неформалната политичка организација на етничките групи е предуслов за етничката поделба, но тоа не е причина зошто постои било каква етничка поделба во општеството. Процесите на индустријализација и урбанизација, проследени со зголемената бирократизација на македонското општество во последната половина на XX - от век, треба да значат поголема рационалност во управувањето. Сепак, неформалната мобилизација на етничките групи сеуште е во сржта на организираните принципи на општеството. Само со лоцирање и

анализа на скриените, невидливи и неформални механизми кои што стојат зад политичките акции, може да се создаде поголема реална слика од онаа што е обоена со национализмот.

Идеологијата на сродството е сеуште многу силна и продорна во сите аспекти на македонскиот општествен живот. Поради нормативните ограничувања, многу е тешко да се свртиме кон роднините во неволја. Овие практики им помогнаа на етничките Македонци, кога се гледа како на една етничка група во целите за постигнувањето на доминантна позиција. Како резултат на тоа, етничките Албанци во Македонија беа принудени да се здружат и да ја зајакнат својата историска сродствена структура. Покрај тоа, Македонија неможе да се анализира како изолирана единица. Трагедиите во Косово изнесоа на виделина блиски врски меѓу Косово и Македонија, особено силното влијание на косовските Албанци врз македонските. Се покажа дека меѓу Албанците, неформалната организација ги надминува меѓународните граници. Популарниот поглед смета дека оваа солидарност е од резултатите од заедничката идеја за создавањето на Голема Албанија.

Историското разбирање на присутната фиксна граница меѓу Албанците и Македонците во голема мера придонесува кон визијата за две одделни и поделени етнички групи или народи, како што секоја од нив гледа за себе. Доминацијата на национализмот во Р. Македонија, резултатите од етницизацијата на политиката, ја претставува политиката на Македонија како етничка политика. Последните настани во соседните земји ја направија етничката ситуација во Македонија уште повеќе вознемирена. Македонија и македонските Албанци беа во фокусот само откако Косово експлодира и поплавата од бегалците влезе во мала земја со кривка етничка рамнотежа, особено откако ОБК/ОНА продолжи со ослободувањето на Албанците од т.н. словенски окупатори.

Политиката на Балканот мора да се гледа како на регионална целина кога се анализира. Особено, ако прифатиме дека Балканот стана поделен на помали политички единици по влезот на националистичката идеологија. Националистите од регионот организираа безброј “ослободителни” војни. Во помал или поголем обем, секако не без успех, локалните националистички лидери редовно промовираа и шовинизам, ксенофобија, расизам, нетолеранција, недоверба и омраза. Често пати оваа состојба беше нарекувана и како “балканизација”. Тоа значеше, меѓу другите работи, и примитивна,

нецивилизирана, сурова, дива, насилна и немилосрдна промоција на предизвикот на национализмот. Постојат две перспективи за балканизацијата, едната е предизвикана од факторите надвор од регионот, а другата е предизвикана од внатре. Секоја балканска етничка група го прифаќа национализмот и претензиите кон одредена територија. Во однос на Албанците, во говорот на национализмот, нивното национално тело беше поделено на три дела, а обединувањето е природна работа кон која секој Албанец треба да се стреми. До одреден степен, истото важи и за Македонците. Додека Албанците во Косово и во Македонија прибегнаа кон оружјето, Македонците во Грција, Бугарија и Албанија не го сторија тоа. Позитивниот исход на косовскиот конфликт, кој се ослободи од српскиот режим, само ги потхрани надежите на екстремистите дека насилните принципи може да вродат со плод.

По избивањето на насилството во 2001 год., стана очигледно дека, спротивно на широкото прифатено гледиште дека стабилноста на Македонија е загрозувана однадвор, вистинската опасност доаѓа од националистичките сили во земјата. Сите соседи дејствуваа неповолно, на различен број начини, во однос на иднината на Македонија. Ова размислување на соседните земји и се закануваше на македонската територија. Сепак, неможе да се отфрли и мислењето дека внатрешните актери се претворија во агенти на националната кауза на некои од соседните земји. Она што се чинеше тогаш дека претставува реална заканувачка опасност е можноста од граѓанска војна, т.е. етничка војна помеѓу етничките Албанци и етничките Македонци во Македонија. Секако, за таков несреќен развој на настаните треба да се обвинат и двете страни. За нивната улога во однос на недовербата, однесувањето на Македонците кон Албанците непомага многу за да се спречи натамошната поделба на македонското општество по етничка линија. Сепак, Македонците немаат интерес во предизвикувањето на територијалниот интегритет на земјата. Во сегашна ситуација која што е резултат на еден подолг процес, провокацијата доаѓа од албанскиот етнички камп, и мора да се признае дека провокацијата не е само една мала и невина националистичко - романтична акција, како што е на пр. дистрибуирањето на летоци или цртањето на графити. Концентрацијата на етничките Албанци во западниот дел на Македонија прави конфликтни територијални претензии, за што останатите предуслови се исполнети. Постојат голем број на причини за лоцирањето на радикалните Албанци во Македонија, која што е единствената постоечка сила која може да доведе до распаѓање на

земјата. Радикалните елементи може да ги искористат предностите на кохезијата на етничките Албанци. Би било неразумно да се обвинат масовно македонските Албанци, но доколку ситуацијата се влоши, како членки на нивната етничка група, сите тие би биле обвинети масовно. Неодговорните политички актери од македонската политичка сцена придонесоа за успешна етничка поделба на македонското општество. Стравот од територијалната поделба на земјата, исто така, е главната причина зошто Македонците ги сметаат радикалните Албанци како најголеми непријатели на државата. Имено, при крајот на ноември, 2001 год., во Мастрихт се одржа трибина на тема: “Косово и регионот”. Од страна на еден активист за албанското прашање, во делот на предавањето што се однесуваше за Македонија, изнесе неколку работи, како на пр. дека режимот во Македонија не се разликувал многу од оној на Милошевиќ, како адути се наведуваат силите на НАТО, успехот од создавањето на политичка партија на Албанците во Македонија (по распуштањето на ОНА), успехот за поголем број на попишани Албанци, итн.

Р. Македонија како земја определена да креира мир во регионот на ЈИЕ, даде вонредено голем придонес во текот на Косовската криза, и поради тоа поднесе особено тежок товар. Прво, како придонес кон напорите на меѓународната заедница, Македонија прифати стационирање на својата територија на мировните сили на НАТО за извлекување на верификаторите на Косово, како и одобрување за користењето на воздушниот простор. По донесувањето на Резолуцијата 1244, Македонија овозможи транзит на сите воени контингенти на КФОР кон Косово, со целосна логистичка поддршка од нашата територија. Притоа, на контингентите им се овозможи интензивно користење на воената инфраструктура, на сообраќајната мрежа, како и на аеродромите. Прифаќањето на бегалците и нивното згрижување е вториот аспект од придонесот на Македонија.

Излезот од оваа опасна и несреќна ситуација во Македонија, како што е опишана погоре, во поширокиот балкански регион и на други места, не е тешко да се најде. Напуштањето на национализмот како идеологија, која го одвлекува вниманието на перцепцијата на реалноста воопшто не е лесна задача, но таа задача треба да се превземе што побрзо за доброто на крајот на страдањата предизвикани од појавувањето на национализмот. Дека болеста на национализмот се шири ефикасно во целиот свет е доста добро познат факт. Според проф. д - р Трајан Гоцевски, само брзата интеграција на сите држави од

регионот, вклучувајќи го и Косово, во НАТО и во ЕУ, може да дојде до релаксација на сите односи помеѓу државите, да настапи геополитичка стабилност, економски просперитет и развој на демократските односи, кои војната и кризите ќе ги фрлат на буништето на историјата. Затоа е потребна брза и безусловна интеграција на регионот во НАТО и ЕУ, која ќе им даде шанса на демократските и модерно проевропските насочени сили, а ќе ги маргинализира позициите на радикалните сили, кои се сеуште присутни во регионот. Р. Македонија треба да работи на тоа Косово да биде историја што нема да се повтори, бидејќи само обединет Балкан, како дел од обединета Европа, може да стане императив на сите држави и народи од регионот.

Во координација со Владата на Црна Гора, Владата на Р.М. одлучи да го признае Косово како независна држава. Овој потег беше како резултат на внимателна политичка проценка. Владите на двете земји постојано го поддржуваа процесот на преговори меѓу Белград и Приштина, и тие сметаа дека планот на Специјалниот претставник на ОН за статусот на Косово е добра основа за изнаоѓање на решение кое ќе придонесе за трајна стабилност и за нови европски и евро - атлантски перспективи на регионот. Владата на Р.М. веруваше дека овој чекор ќе има позитивен ефект врз регионалниот развој на настаните. Оваа одлука не е насочена кон трета држава, и се очекуваше разбирање од страна на Белград, иако сите беа свесни дека нивната позиција во однос на ова прашање драстично се разликуваше од позициите на другите земји во светот. Р. Македонија има богата културна, историска и комерцијална соработка со Р. Србија, нешто што ќе треба да се задржи на високо ниво во иднина. Тука е вклучен и процесот на демаркација на границата со Р. Косово, кој напредуваше во конструктивен дух и во согласност со планот за работа.

Во последно време активна беше и изјавата на Комесарот за проширување на ЕУ, Штефан Фуле, кој ја претстави идејата за формирање на балкански Бенелукс, во кој би членувале Албанија, Косово, Македонија и Црна Гора. Така би требало да се изгради нова и постојана структура во насока на зголемување на политичките и економските односи, се со една крајна цел, а тоа е забрзување на членството во ЕУ. ЕУ ги повика овие земји речиси секојдневно да ја зголемуваат регионалната соработка и спроведувањето на реформите за влез во ЕУ. Новата структура би требало да даде нов поттик на подготовките за членство во ЕУ, и да им помогне на четирите земји подобро да се натпреваруваат со етаблирани економии во ЕУ, откако ќе се приклучат. Би се

создал пазар од околу 8 милиони луѓе, кои што би се движеле слободно, стоките би се движеле слободно, како и услугите и капиталот. Овој случај е акутен во Косово, која е најмалку развиена од четирите поразвиени држави. Како и со Бенелукс, Нордискиот сојуз и Вишеградската група, нивната соработка може да продолжи дури и кога ќе станат членки на ЕУ. Важно е да се убеди меѓународната јавност дека ова непретставува некаков вид на идеја за Голема Албанија, која би се протуркала на мала врата. Сето ова би изгледало можеби идеално за државите, но сепак одреден степен на несигурност постои кај Балканските народи за оваа идеја, пред се поради историските факти¹⁰⁷.

Косово ја признава Р. Македонија под нејзиното уставно име, а Приштина ќе го признае својот сосед под името Македонија. Ова значи дека Косово ја прифаќа Македонија под името кое таа самата го има избрано. Не смее да се заборави и дека во моментот најголем трговски партнер на Косово е Р. Македонија, и меѓусебното воспоставување на дипломатските односи, со назначувањето на амбасадори во двете земји.^{108 109 110 111 112}

5.8 Одговорноста на ЕУ за мир во ЈИЕ

Последните години, како и војните во поранешна Југославија, и покажаа на ЕУ колку регионот е тесно поврзан со ЕУ, на нејзината ЈИ граница. Поранешната дестабилизација на регионот, преку воен конфликт, имаше и директно влијание врз Унијата. Стана јасно дека развојот на настаните во ЈИЕ има влијание и врз цела Европа. Исто така, сосема стана јасно дека ЕУ мора да има определена одговорност, делумно и од сопствен интерес, за мирот и стабилноста во регионот, и дека под знак прашалник е ставен нејзиниот кредибилитет како стабилизирачки фактор во Европа. Тука секако спаѓа и Западен Балкан. Европската политика е на крајот од процесот на учење за

¹⁰⁷ <http://euobserver.com/opinion/116669> - Balkan "Benelux" would speed up EU entry, Gunther Fehlinger, Ekrem Krasniqi, Euobserver.com, 2012 year

¹⁰⁸ Florian Bieber, Zhidas Daskalovski, Understanding the war in Kosovo, Frank Cass, London, Portland, 2003 year, pages: 299 - 312

¹⁰⁹ Current events and political parties development in the Republic of Macedonia, Barometer, nb. 19, Friedrich Ebert Foundation, Skopje, 2008 year, pages: 36 - 37

¹¹⁰ Трајан Гоцевски, Кризите во независна Република Македонија, Филозофски Факултет - Скопје, Култура, Скопје, 2010 год., стр.: 53 - 56, 188, 195, 228 - 230, 243 - 244

¹¹¹ Current events and political parties development in the Republic of Macedonia, Barometer, nb. 20, Friedrich Ebert Foundation, Skopje, 2009 year, pages: 80 - 81

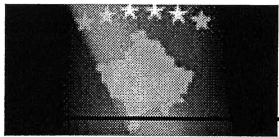
¹¹² Bilyana Vankovska, Between preventive diplomacy and conflict resolution: the Macedonian perspective of the Kosovo crisis, International Studies Association, 40th annual convention, Washington, D.C., 1999 year, pages: 1 - 23

Унијата. Таа постепено сфаќаше дека по распадот на комунизмот во Централна Европа, мора да прифати поголема одговорност за одржување на мирот и стабилноста во Европа, дури и надвор од нејзините граници, па и кога тоа не беше побарано од неа. Конфликтот во ЈИЕ, кој директно влијаеше на безбедносните интереси на Унијата, го разјасни проблемот и предизвика голем напредок во ЗНБП.

Да се создаде област на мир, просперитет и стабилност во ЈИЕ е приоритет од стратегиски интерес за ЕУ. Советот на Европа ја дефинира сеопштата цел како целосна интеграција на земјите од регионот во политичкиот и економскиот систем на Европа, центрирани преку Процесот на Стабилизација и Асоцијација. На среден рок, тоа би претставувало поставување на трајни структури кои ќе ја промовираат демократијата, пазарната економија и стабилноста, а на долг рок би претставувало цел кон целосна интеграција во евроструктурите (преку програмите КАРДС, ФАРЕ, Пактот за стабилност). Доколку ЕУ сака да ја оствари целта и да создаде област на безбедност и стабилност во ЈИЕ, таа мора да се соочи со предизвикот за постигнување напредок во полето на политиката, економијата и безбедноста, истовремено.

ЕУ е единствениот актер на меѓународната сцена, кој има развиено јасен политички концепт за развојот на мирот и стабилноста во регионот, по воените конфликти. На тој начин, од големиот број меѓународни оперативци, ЕУ превзеде водечка улога во реконструкцијата на ЈИЕ. ЕУ почна да ги развива своите односи со земјите од ЈИЕ на основа на регионален пристап уште од 1997 год. Пристапот претставува политички и економски услови, како основа за развивањето на билатералните економски односи со ЕУ. Од аспект на предизвиците од кризата во Косово и променливата ситуација во регионот, како и поставување на Пактот за стабилност, Комисијата на ЕУ го прошири својот регионален пристап во долгорочен Процес за стабилизација и асоцијација (ПСА), со изгледи за целосна интеграција во евроструктурите. Косово, стана клучен тест за ЗНБП на ЕУ, на која што ЕБОП е дел. Условите што ги поставува ЕУ се фундаментален аспект на стратегијата за европеизација. ЕУ има голема шанса да изврши влијание, и тоа треба да се прифати. Билатералната поддршка на ЕУ за секоја земја посебно, не е само по себе задоволителен начин да се создадат сигурност и стабилност во регионот, особено ако се има меѓугранични проблеми. Ова ја дефинира и регионалната соработка како катализатор за интеграцијата во поголемите структури.

Крајот на режимот на Милошевиќ во Белград на целиот регион му даде нови надежи и чувство за нови цели. Сега веќе и Србија постигнува напредок, и покрај тоа што има големи проблеми околу справувањето со Косово.

Политичката стратегија на ЕУ за ЈИЕ по воените конфликти се фокусира на блиската инволвираност на регионот, што на крајот ќе води до приклучување во ЕУ. Стратегијата направи многу за да се зајакне кредибилитетот на ЕУ во ЈИЕ. За самата ЕУ, стратегијата фрла светлина на одлучноста да го прошири сопствениот мировен систем кон периферијата, а преку ефикасна интеграција на кризниот регион, да создаде сигурносен појас за себе. Ова сосема овозможува мировната иницијатива на ЕУ во ЈИЕ, јасно да го илустрира начинот на кој ЕУ активно интервенира во политичкиот развој надвор од своите граници, со цел да исполни еден од приоритетите на ЗНБП.^{113 114}

¹¹³ Дорис Пак, Одговорноста на Европската Унија за траен мир во Југоисточна Европа, Политичка мисла, година 1, бр. 1, Скопје, 2003 год., стр.: 15 - 20

¹¹⁴ Western Balkans policy review 2010, a report of the CSIS Lavrentis Lavrentiadis chair in Southeast European studies, Heather A. Conley, T.J. Cipoletti, The EU's policy toward the WB, Center for strategic & international studies, Washington, D.C., 2010 year, pages: 11 - 18

Закључок

6. ЗАКЛУЧОК

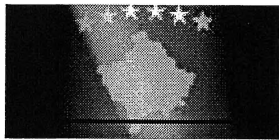
Непостои дилема околу вистинитоста на тврдењето дека Балканот многу често низ минатото, на меѓународната сцена одигрувал ужасни и трагични сценарија. Имицот на непостојан стабилен регион помеѓу светската политичка елита, како и песимизмот и претпазливоста на политичките теоретичари и аналитичари кога станува збор за теми поврзани со балканските држави, претставуваат дополнителна потврда за нескротливиот (политичкиот) темперамент на балканските народи. Потенцијалните причини за балканските случувања најнапред треба да се бараат во разноличноста на многубројните етноси, култури и религии, кои се составни елементи од целината на регионот, како и соодветно различните интереси, системи на вредности, противречија и спорови помеѓу истите.

Поранешната српска покраина Косово, во текот на неколку децении беше причина за политички, етнички и религиозни несогласувања, и објект на специјален однос и третман од страна на југословенскиот државен и политички врв, во рамките на Социјалистичка Република Југославија.

Во делото: “Водење на модерната војна” (Waging modern war, Wesley Clark), Весли Кларк, косовската војна ја опиша како модерна војна, која ја менува целокупната досегашна концепција на војувањето. Станува збор за нова војна во која непостои непосреден допир со непријателот, туку таа се води од поголема дистанца, со софистицирано оружје и со софистицирани методи, при што непријателот неможе да возврати на напаѓачите.

Косовската војна фрли нова светлост врз негативните последици на реалполитиката. Оваа војна покажа дека поборниците на силата објективно се движат по работ на криминалната сфера. Приклонувајќи се кон силата, тие поттикнуваат кривични дела, посебно во областа на меѓународното хуманитарно право.

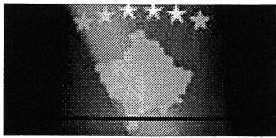
Со елиминирањето на мисијата на УНПРЕДЕП од Македонија, САД и НАТО го расчистија теренот за косовската војна. ОН се покажаа како фактор кој многу лесно може да се парализира, ако тоа го наложуваат интересите на големите сили. САД претставуваат клучен фактор на НАТО, од неговото формирање, па се до денес. Тие се надреден фактор врз сите членки на Алијансата, иако одлуките се донесуваат формално со консензус. Оваа

надреденост дојде до целосен израз за време на војната на НАТО против СРЈ. Одлуката за започнувањето на воздушните напади беше донесена на 13 октомври, 1998 год., цели 4 месеци пред започнувањето на преговорите во Рамбуге. Затоа и СРЈ влезе во војна со НАТО. СРЈ е првата земја во светот која и се спротивстави на планетарната улога на НАТО како светски полицаец. Косово е првото место на кое НАТО влезе во форма на “хуманитарна интервенција”. Така беше прекршена сувереноста на СРЈ. Остварувањето на хуманитарните цели со воени средства претставуваше цинизам и нонсенс од највисок ранг во XX - от век.

Проблемот со Косово гледан низ денешна призма, претставуваше сецесионистички проблем, кој не беше ниту единствен, ниту поразличен од било кој друг проблем во различни делови од светот. Тука спаѓаат: целта на Курдите да добијат држава во рамките на Р. Турција, целта на регионот Кашмир да се оддели од Индија и да се приклучи кон Пакистан, а во последно време е се поактуелно и барањето за отцепување на Квебек од Канада, итн. Во моментов неколку региони во Европа бараат независност. Шкотите, Баскијците и Каталонците сакаат своја држава, а во Белгија има спор помеѓу Фламанците и Валонците. Станува збор за контратренд на актуелните европски интеграции. Уочливо е дека пред се, економски силните региони во Европа сакаат да се одвојат од матичните земји. Каталонија и Баскија остваруваат речиси $\frac{1}{4}$ од шпанскиот БДП, иако опфаќаат помалку од 10% од Шпанија. Добро позицираниот север на Италија, Јужен Тирол, како и градското подрачје на Милано несакаат повеќе да го помагаат економски депресивниот југ на Италија. Шкотите сакаат за себе да ги задржат приходите од производството на нафтата. Посебно е сериозна ситуацијата во Белгија, каде што фламанските сепаратисти се позаострено бараат одделување од француското говорно подрачје на југот. Без разлика на фактот што опфаќа $\frac{1}{3}$ од белгискиот простор, Фландрија е одговорна за речиси 60% од БДП - то на Белгија. Желбата за независност од матицата, освен поради економски причини, е заснована и на многу други причини. Сите причини имаат заедничка цел, а тоа е дефинирање на сопствениот идентитет (јазикот, заедничката историја или културата). Голема улога можат да играат религијата и географските аспекти.

Движењата за независност на западот и на југот на Европа, пред се, сакаат да задржат независност на етничките групи. Меѓутоа, тоа тежнење, според меѓународното право, не им дава право на сецесија против волјата на

матичната држава. Со тоа во голема мера се согласуваат стручњаците за меѓународно право, освен ако грубото кршење на човековите права не дојде до геноцид, како што беше случај на Косово.

Државата Косово е нова политичка реалност на Балканот, призната од 95 земји (до ноември, 2012 год.), вклучувајќи ги повеќето од западните земји. Таа сеуште нема место во ОН поради одбивањето на Србија да ја признае нејзината независност, а поддршка доаѓа и од Русија, Кина и Индија. Советодавното мислење на МСП во корист на независноста на Косово може да ја промени оваа ситуација, со повеќето признавања кои се очекуваат во иднина. Само така Косово може полесно да постигне членство во ОН. Сепак, во однос на интеграцијата во ЕУ, перспективите за Косово се чинат дека зависат повеќе од единството на актуелните земји - членки на ЕУ. Признавањето од страна на сите земји - членки на ЕУ е најважниот фактор за Косово да може да има многу појасна интеграција во ЕУ перспективите. Србија, од друга страна се чини дека продолжува со политиката на конфронтација кон ЕУ и кон другите релевантни меѓународни актери со својот пристап кон косовското прашање.

Етничките малцинства сонуваат за свои држави. Во тоа најчесто им помага надворешниот фактор, доколку таквите држави се од стратегиско влијание. На сцената се појави милитантна појава на големоалбански национализам, со можност да се обликува компактен албански етнички простор. ОБК и ОНА претставуваа воени формации на сецесионистичкото движење на Албанците во Косово и во Македонија. Ова движење водеше кон дробење на Балканот во помали етнички држави, со што се попречуваше процесот на интеграција на балканскиот простор.

Косовската влада имаше две цели во последните години. Прво, да изгради нова држава почнувајќи од нула, и второ, да ја зајакне меѓународната позиција на Косово. Косово е ангажирано во спроведувањето на планот на Ахтисари, а повеќе од 90% од планот веќе е спроведен. Така, Косово е мултиетничко општество, како што беше предвидено со Планот на Ахтисари. Истовремено, Косово ги развива институциите кои се важни во поглед на градењето на државата. Во однос на зајакнувањето на меѓународната позиција на Косово, земјата е признаена од 95 држави до овој момент, и е примена како членка на ММФ и Светската Банка. Главниот процес покрај градењето на државата и меѓународното признавање, претставува и процесот на дијалог меѓу Косово и Србија, инициран од страна на Резолуцијата на ОН. Дијалогот не се

води за статусот, суверенитетот, територија или за менување на природата на уставниот поредок. Тој се води за тоа како да се подобри животот на луѓето, како да имаат регионална соработка и како да се подготви народот и двете земји за европската перспектива. Дијалогот би можел да ги поддржи нормалните односи со Белград, а со тоа и да се движи кон регионално помирување, со крајна цел признавање од страна на Србија. Србија мора да се помири со независноста на Косово, и тоа претставува крајната цел на овој процес.

Независноста на Косово, иако оспорена во дипломатската практика, отвора перспективи за земјите од Балканот да започнат интеграција во регионалните и европските кругови. Интеграцијата останува единственото решение кое е способно да стави крај на ривалствата во регионот и да стави крај на историските непријателства. Интеграцијата во евро - атлантските институции е атрактивен, но истовремено и тежок процес. Процесот е привлечен затоа што со процесот на интеграција се зголемува тимскиот дух, додека се зајакнува улогата и статусот на државите во меѓународните односи. А, истовремено претставува и тежок процес, бидејќи споделувањето на заедничките вредности претставува процес на учење. Процесот на интеграција ја охрабрува солидарноста на таков начин што различноста е проектирана како збогатување на најчесто вградените системи на вредности. Покрај тоа, интеграцијата обезбедува позитивни резултати, кои се одразуваат и во социјалните и економските индикатори во земјата

Внатрешните разлики на ЕУ и нејзината неспособност да се најде решение во рамките на своите членки за заеднички пристап кон новата реалност на Балканот, и двосмислените сигнали во врска со интеграцијата во ЕУ на земјите од ЗБ, го прават процесот на евроинтеграција многу тежок за целиот регион, а така и се отвараат други прашања како што се територијалната размена или заживување на замрзнатите конфликти, несамо во српските делови, туку и во Македонија. Дури и полошо, ризик постои за предизвик и на нови конфликти. Историјатот на 90 - те години на конфликтите во поранешна Југославија и пасивниот ирационален пристап на ЕУ кон овие конфликти во тој период, каде што конфликтите завршија само по интервенцијата на САД во регионот, укажува на тоа дека внатрешните разлики на ЕУ можат да овозможат развој на ситуации кои можат да достигнат висок екстремизам. Аспирациите на земјите од ЗБ кон интеграцијата во НАТО, сепак,

немаат капацитет за да го намалат ризикот од нови конфликти, дури и со интеграцијата на Македонија и Србија, овој предизвик би бил тежок. ЕУ има капацитет да управува со таква политичка ситуација на Балканот, од страна на испраќање на јасни сигнали за земјите од ЗБ за пристапување, но со напредок со строги критериуми за пристапување и со исполнување на пакетот политики за пристапување кон ЕУ. Политиката за интеграција во пакет ќе придонесе повеќе за регионална соработка, иако на почетокот очигледно е дека имаше тренд на вина меѓу земјите од ЗБ помеѓу себе, поради ќор - сокакот за одредена состојба. Можеби најдобро решение е процесот на интеграција и влезот во ЕУ и НАТО на останатите земји од ЗБ е да се одвива истовремено. Ако ЕУ не ја превземе водечката улога во водењето на политичката ситуација на Балканот, вклучувајќи ја и економската помош, ризикува да го загуби влијанието во регионот со другите меѓународни актери, а стабилноста на ЗБ ќе биде загрозувана.

Желбата на балканските земји да се приклучат кон ЕУ и НАТО треба да се смета за позитивен развој на настаните во регионот. Барањето за интеграција во овие западни институции веројатно ќе вклучи долги процеси, во кои секоја земја различно ќе се соочува со поинаквите предизвици.

На крајот, останува надежта за мирна средина во регионот, толку долго, колку што сите страни во регионот ќе дејстуваат на одговорен начин.

Косово, исто така, учествува во дијалог со ЕУ со цел да ја забетонира европската перспектива. Во моментот, од сите народи на Балканот, само Косово е исклучено од агендата на ЕУ, вклучувајќи го и безвизното патување. Косово го бара патот со макотрпна работа до исполнувањето на критериумите.

На крајот, желбата на сите субјекти во Балканот е да оформат што поблиски односи со ЕУ, која претставува моќен фактор за регионалната соработка и градењето на мир и безбедност.

Користена литература

7. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

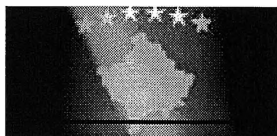
1. **Рина Киркова**, Статусот на Косово меѓу минатото и иднината, Македонска Ризница, Куманово, 2004 год.;
2. **Рина Киркова**, Иднината на НАТО, Редифинирање на трансатлантското сојузништво, Филозофски Факултет - Скопје, Скопје, 2010 год.;
3. **Трајан Гоцевски**, Кризите во независна Република Македонија, Филозофски Факултет - Скопје, Култура, Скопје, 2010 год.;
4. **Трајан Гоцевски, Оливер Бакрески, Стојан Славевски**, ЕУ низ призмата на европската безбедност, Филозофски Факултет, Скопје, 2007 год.;
5. **Светомир Шкарик**, Македонија и Косово - Правото, силата и мирот, Култура, Скопје, 2002 год.;
6. **Лидија Георгиева**, Европска Безбедност, Концепти, процеси и институции, Филозофски Факултет - Скопје, 2010 год.;
7. **Александар Спасеновски**, Балканот на распетие, Матица Македонска, Скопје, 2005 год.;
8. **Биргите Болман**, Косово - дилемите на една катастрофа, Данска црковна помош, Македонски центар за меѓународна соработка, Скопје, 2002 год.;
9. **Марк Мазовер**, Балканот - кратка историја, Евро - Балкан прес, Скопје, 2003 год.;
10. **Office of Information and Press**, Прирачник за НАТО, Brussels, 2001 god.;
11. **Branko Horvat**, Kosovsko pitanje, Globus, Zagreb, 1988 god.;
12. **Makedonski Institut za medije**, Kosovo i mediji, Skopje, 2008 god.;
13. **Ustav Republike Kosovo**;
14. **Albansko - srpski forum za razmenu mishljenja**, KosovaKosovo.com, Beta Media Center, CDRSEE, KosovaLive News Agency, 2006 god.;
15. **Мария Георгиева Чавдарова**, Политически системи и вњина политика на балканските држави, Университет за Национално и Световно Стопанство, Софија, 2008 год.;
16. **Венелин Цачевски**, Балканите - края на конфликтите, Изток - Запад, Софија, 2008 год.;
17. **Венелин Цачевски**, Политиката на ЕС в ЮИЕ в контекста на обявената независимост на Косово, Изток - Запад, Софија, 2008 год.;

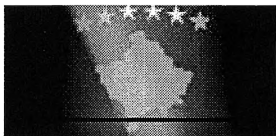
18. **Borislav Radovic**, Yugoslav wars 1991 - 1999 and some of their social consequences. Part I War and losses, Torture in war: consequences and rehabilitation of victims;
19. **James Ker - Lindsay**, Kosovo, The path to contested statehood in the Balkans, I. B. Taurus, London, 2009 year;
20. **Henry H. Perritt, Jr.**, The road to independence for Kosovo, A chronicle of the Ahtisaari Plan, Cambridge University Press, Cambridge, 2010 year;
21. **Tim Judah**, Kosovo, What everyone needs to know, Oxford, University Press, 2008 year;
22. **James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff, Jr.**, Contending theories of international relations, part II, Addison Wesley Longman, 2001 year;
23. **Paul Latawski, Martin A. Smith**, The Kosovo crisis and the evolution of post - Cold War European security, Manchester University Press, 2003 year;
24. **Florian Bieber, Zhidas Daskalovski**, Understanding the war in Kosovo, Frank Cass Publishers, London, 2005 year;
25. **Peter van Ham, Sergei Medvedev**, Mapping European security after Kosovo, Manchester University Press, 2002 year;
26. **Robert Bidelex, Ian Jeffries**, The Balkans, A post - communist history, Routledge, New York, 2007 year;
27. **Samuel Totten, William S. Parsons, Israel W. Charny**, Century of genocide. Critical essays and eyewitness accounts. Second edition, Routledge, New York, 2004 year;
28. **Vaughan Lowe, Adam Roberts, Jennifer Welsh, Dominik Zaum**, The United Nations Security Council and war. The evolution of thought and practice since 1945 year, Oxford University Press, New York, 2008 year;
29. **Wesley K. Clark**, Waging Modern War: Bosnia, Kosova, and the future of combat, United States, 2002 year;
-
30. **Security Council, United Nations**, Resolution 1244 (1999), Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999 year;
31. **Sveobuhvatan predlog za reshenje statusa Kosova**, 26. mart 2007 god.;
32. **Council joint action 2008/124/cfsp**, EULEX Kosovo. Official journal of the EU, 2008 year;
33. **Council of the EU, 3060th general Affairs Council meeting**, Council conclusions on enlargement / stabilisation and association process, Brussels, 14 December 2010 year;
34. **International Crisis Group**, Kosovo i Srbija nakon mishljena MSP, Izveshtaj za Evropu, br. 206, 2010 god.;

35. **International Crisis Group**, North Kosovo: Dual sovereignty in practice, Europe report nb. 211, 2011 year;
36. **International Crisis Group**, Vladavina prava na nezavisnom Kosovu, Izveshtaj za Evropu br. 204, 2010 god.;
37. **International Crisis Group**, Serb integration in Kosovo: taking the plunge, Europe report nb. 200, 2009 year;
38. **Radni dokument osoblja komisije**, Izveshtaj o napretku Kosova* 2011, Evropska Komisija, Brisel, 2011 god.;
39. **International Civilian Office - ICO**, Versko i kulturno nasledje na Kosovo, ključ za prosperitetnu zajednichku buduchnost, Informativni letak br. 4, Kosovo;
40. **International Court of Justice**, Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo, Sumary 2010/2, Netherlands, 2010 year;
41. **Ulrike Lunacek**, Motion for a resolution, to wind up the debate od statemenents by the Council and Commission pursuant to Rule 110 (2) of the Rules of Procedure on the European integration process of Kosovo, Session document 2009 - 2014 year, European Parliament, 2010 year;
42. **Julie Kim, Steven Woehrel**, Kosovo and U.S. Policy: Background to independence, Congressional Research Service, 2008 year;
43. **Steven Woehrel**, Kosovo: Current issues and U.S. policy, Congressional research service, 2010 year;
44. **The Balkans after the independence of Kosovo and on the eve of NATO enlargement**, Hearing before the Committee on foreign affairs house of representatives, 110th Congress, Second session, Serial nb. 110-163, Washington, 2008 year;
45. **Agency for European Integration, Office of the Prime Minister, Republic of Kosovo**, Plan on European Integration 2008 - 2010 year, 2008 year;
46. **Government of the Republic of Kosovo**, Action plan 2009 for the impementation of the European partnership for Kosovo, Prishtina, 2009 year;
47. **Skupshtina Republike Kosovo**, Rezoluciju o dijalogu izmedzu Republike Kosova i Republike Srbije, IV legislatura, Prishtina, 2010 god.;
-
48. **Hanna Jamar, Mary Katherine Vigness**, Applying Kosovo: Looking to Russia, China, Spain and beyond after the international court of justice opinion on unilateral declarations of independence, Kosovo in the ICJ - The case, German Law Journal, Vol. 11, nb. 8, 2010 year;
49. **Elena Cirkovic**, An analysis of the ICJ advisory opinion on Kosovo's unilateral declaration of independence, Kosovo in the ICJ - The case, German Law Journal, Vol. 11, nb. 8, 2010 year;

50. **Michael Bothe**, Kosovo - so what? The holding of the International Court of Justice is not the last word on Kosovo's independence. Kosovo in the ICJ - The case, German Law Journal, Vol. 11, nb. 8, 2010 year;
51. **James E. Moliterno**, What the ICJ's decision means for Kosovars. Kosovo in the ICJ - The case, German Law Journal, Vol. 11, No. 08, 2010 year;
52. **Martina Spornbauer**, EULEX Kosovo: the difficult deployment and challenging implementation of the most comprehensive civilian EU operation to date. Kosovo in the ICJ - The context, German Law Journal, Vol. 11, nb. 8, 2010 year;
53. **Armend Behluli**, The recognition of states: Case of Kosovo. A dissertation submitted in partial fulfilment of the degree master of arts in international relations and European studies, Central European University, Hungary, 2009 year;
54. **Tom Perriello, Marieke Wierda**, Lessons from the deployment of international Judges and Prosecutors in Kosovo. International Center for Transitional Justice, 2006 year;
55. **Dmitri Trenin**, The independence of Kosovo and its implications. What is "just" secession? (Is Kosovo unique?). Readings in European Security, Vol. 5, Centre for European Policy Studies, Brussels, International Institute for Security Studies, London, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva Centre for Security Policy, 2009 year;
56. **Albrecht Schnabel, Ramesh Thakur**, Kosovo and the challenge of humanitarian intervention: Selective indignation, collective action, and international citizenship. UN University Press, 2000 year;
57. **Daniel Fierstein**, Kosovo's declaration of independence: an incident analysis of legality, policy and future implications. Boston University international law journal, vol. 26, 2008 year; A summary of the Chatman House International Law discussion group meeting held on 22 April 2008 year, Kosovo: International Law and Recognition;
58. **James Ker - Lindsay**, Not such a "sui generis" case after all: assessing the ICJ opinion on Kosovo. London School of Economics - European Institute, London, Nationalities Papers, Vol. 39, nb. 1, 2011 year;
59. **Milena Sterio**, The Kosovar Declaration of Independence: "Botching the Balkans" or respecting international law?. 2008 year;
60. **Florian Bieber**, Kosovo, Serbia and Bosnia: after the ICJ. Open Democracy, 2010 year;
61. **Martin Wahlisch**, Three years after independence, Kosovo still struggles for recognition. openDemocracy, 2011 year;
62. **Роберт Хислоп**, Затишје пред бура? Влијанието на прекуграничните мрежи, корупцијата и криумчарењето врз стабилноста на Македонија и врз безбедноста во регионот. Сан Франциско, 2001 год.;
63. **Daniel Serwer**, Kosovo: The next steps. United States Institute of Peace, Peacebrief nb. 67, Washington, 2010 year;
64. **Dragan Djukanovich**, The post - conflict integration of minority ethnic communities in Kosovo. HUMSEC, Belgrade, 2008 year;

65. **Kosovar institute for policy research and development**, Integration of minority communities in the post status Kosovo, Prishtina, 2006 year;
66. **Robert D. Ebel, Gabor Peteri**, The Kosovo decentralization briefing book, Kosovo foundation for open society, Local government and public service reform initiative, Open society institute - Budapest, Kosovo, 2007 year;
67. **Besnik Tahiri**, Implementing decentralization in Kosovo: one year on, Kosovo local government institute, Friedrich Ebert stiftung, Kosovo, 2009 year;
68. **Bilyana Vankovska**, Between preventive diplomacy and conflict resolution: the Macedonian perspective of the Kosovo crisis, International Studies Association, 40th annual convention, Washington, D.C., 1999 year;
69. **Дорис Пак**, Одговорноста на Европската Унија за траен мир во Југоисточна Европа, Политичка мисла, година 1, бр. 1, Скопје, 2003 год.;
70. **Western Balkans policy review 2010 year, a report of the CSIS Lavrentis Lavrentiadis chair in Southeast European studies**, EU's policy toward the WB, Heather A. Conley, T.J. Cipoletti, The Center for strategic & international studies, Washington, D.C., 2010 year;
71. **Enika Abazi**, Kosovo independence: An Albanian perspective, SETA Foundation for political, economic and social research, policy brief, nb. 11, 2008 year;
72. **Leandrit I. Mehmeti**, Serbia, Kosovo and EU Integration, School of international studies, University of South Australia;
73. **Vladimir Gligorov**, Costs and benefits od Kosovo's future status, The Vienna institute for international economic studies, Vienna, 2007 year;
74. **Jacques Rupnik**, The Western Balkans and the EU: "The hour of Europe", Chaillot papers, Institute for security studies, European Union, Paris, 2011 year;
75. **Henri Bohnet, Johannes Gold**, Serbia and Kosovo: status disputes and EU membership, Konrad Adenauer Stiftung, International reports 1, 2011 year;
76. **Vedran Dzihic, Helmut Kramer**, Kosovo after independence, Is the EU's EULEX Mission delivering on its promises?, International Policy Analysis, Friedrich Ebert Stiftung, 2009 year;
77. **Wolfgang Benedek, Markus Mostl, Jens Narten**, Multipart country study on Kosovo, Deliverable D.5.1. a for MULTIPART work package 5a, Graz, 2010 year;
78. **Institute for regional and international studies**, The Western Balkans: Between the economic crisis and the European perspective, Sofia, 2010 year;
79. **Hylber Hysa, Dusan Janjic**, Kosovo: independence, status, perspectives, A. Longo editore, Europe and the Balkans international network, 2011 god.;
80. **Janusz Bugajski**, Western Balkans Policy Review, Centre for strategic and international studies, 2010 year;
81. **Selver Islamaj**, Kosovo, Economics, politics and future perspectives, 2010 year;

82. Christopher J. Borgen, Kosovo's Declaration of Independence, Self - Determination, Secession and Recognition, American Society of International Law, 2008 year;

83. Ilir Deda, Kosovo na prekretnici: decentralizacija i stvaranje novih opština, Kosovski institut za istraživanje i razvoj politike, rezime o politici br. 14, Kosovo, 2009 god.;

84. Ilir Deda, Decentralization in Kosovo I: Municipal elections and the Serb participation, Kosovar institute for policy research and development, policy brief nb. 15, Kosovo, 2009 year;

85. Ilir Deda, Krenar Gashi, Decentralization in Kosovo II: Challenges of Serb majority municipalities, Kosovar institute for policy research and development, policy brief nb. 16, Kosovo, 2009 year;

86. Barometer, nb. 19, Current events and political parties development in the Republic of Macedonia, Friedrich Ebert Foundation, Skopje, 2008 year;

87. Barometer, nb. 20, Current events and political parties development in the Republic of Macedonia, Friedrich Ebert Foundation, Skopje, 2009 year;

<http://www.nato.int/kfor/> - NATO KFOR, Kosovo Force;

<http://www.nato.int/sfor/> - NATO SFOR, Stabilisation Force;

<http://www.nato.int/ifor/ifor.htm> - NATO IFOR Operation Joint Endeavour, IFOR - 20 Dec. 1995 year - 20 Dec. 1996 year;

<http://www.unmikonline.org> - UNMIK;

<http://www.unosek.org/> - United Nations Office of the Special Envoy for Kosovo;

<http://www.un.org/News/Press/docs//2008/sc9252.doc.htm> - Security Council meets in emergency session following Kosovo's declaration of independence, with members sharply divided on issue;

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=35396&Cr=&Cr1> - Kosovo's declaration of independence did not violate international law - UN court UN news centre;

<http://www.eulex-kosovo.eu> - EULEX KOSOVO, European Union Rule of Law Mission;

<http://www.eulex-kosovo.eu/sr/interactive/accountability.php> - EULEX accountability;

<http://www.eulex-kosovo.eu/sr/info/whatisEulex.php> - Shta je Eulex?;
Todor Tzanev, EULEX Mission in Kosovo: Not a successive joint action of the EU?, Institute for European Studies, Brussels, 2011 year;

<http://www.assembly-kosova.org/> - Republika Kosova, Skupshtina;

<http://www.kosovothanksyou.com/> - Who recognized Kosova as an independent state?;

<http://www.mfa-ks.net/?page=2.33> - Countres that have recognized the Republic of Kosova;

<http://mei-ks.net/?page=3.10> - Istorijat odnosa Kosova i EU, Republika Kosovo, Ministarstvo za evropske integracije;

<http://www.crisisgroup.org/> - International Crisis Group;

<http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/israel-palestine/016-the-israeli-palestinian-roadmap-what-a-settlement-freeze-means-and-why-it-matters.aspx>;

<http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/218-setting-kosovo-free-remaining-challenges.aspx> - Setting Kosovo free: Remaining challenges, International Crisis Group, Europe report nb. 218, 2012 year;

<http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/op-eds/freizer-setting-kosovo-free.aspx> - Setting Kosovo free, International Crisis Group, Sabine Freizer, 2012 year;

<http://euobserver.com/> - EU observer;

<http://euobserver.com/foreign/25684> - EU fudges Kosovo independence recognition;

<http://euobserver.com/opinion/116669> - Balkan "Benelux" would speed up EU entry, Gunther Fehlinger, Ekrem Krasniqi, Euobserver.com, 2012 year;

<http://www.aland.ax>, Aland in brief;

<http://www.stratfor.com/countries/kosovo/analysis> - Stratfor, Global intelligence, Kosovo Analysis;

<http://www.eusrinkosovo.eu> - European Union Office in Kosovo / European Union Special Representative in Kosovo;

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0534:EN:NOT> - Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - Kosovo - Fulfilling its European perspective;

http://xs4.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=17&nav_id=285184 - Kosovo proglasilo nezavisnost;

http://xs4.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=17&nav_category=640&nav_id=285228 - SAD i Rusija: Prve reakcije;

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=10&dd=08&nav_id=322452 - UN: Prihvachena rezolucija Srbije;

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=19&nav_category=640&nav_id=285416 - Tempo priznavanja Kosova;

<http://www.balkaninsight.com/en/article/solution-to-north-kosovo-crisis-in-sight> - Solution to North Kosovo crisis "in sight", Balkan Insight;

<http://www.balkaninsight.com/en/article/dacic-and-thaci-to-meet-again> - Kosovo and Serbia PMs set for second meeting, Hashim Tachi and Ivica Dacic are expected to meet for a second time in Brussels following their talks with US and EU diplomacy chiefs 2012 year;

<http://www.balkaninsight.com/en/article/the-minority-report-jobless-ethnic-albanians-let-down-by-the-state> - The minority report: Jobless ethnic Albanians "let down by the state", Balkan Insight;

http://www.vreme.com/arhiva_html/445/14.html - Pakt stabilnosti za JIE;

<http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=2175A7EACC175146A97CDE80F86A1922> - Косово е независна држава и нема да има промена на границите, Хилари Клинтон, Дневник;

<http://www.time.mk/read/b1daa9757c/0a090f7707/index.html> - Престанува надгледуваната независност на Косово, Time.MK;

http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=1181184836&id=9&prilog=0&setlz_danie=22425 - Белград и Приштина ја отвораат балканската Пандорина кутија, Нова Македонија, 2011 год.;

<http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=31E54C08A6E88C43AA8DA42A3C6C57A9> - ЕУ се интегрира, регионите бараат независност;

http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2989783.stm - The roadmap: Full text, The full text of a roadmap to peace in the Middle East, presented to Palestinian and Israeli leaders by Quartet mediators - the United Nations, European Union, United States and Russia. A performance - based roadmap to a permanent two - state solution to the Israeli - Palestinian conflict;

<http://www.chomsky.info/articles/200005--.htm> - A review of NATO's war over Kosovo, Noam Chomsky, Z Magazine, 2001 year;

http://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/wg3-tahiri.pdf - Independent State of Kosovo, The contribution for stability in the region, Edita Tahiri, Prishtina;

<http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=49380> - Kosovo and Serbia: The next step toward normal relations, Carnegie endowment for international peace;

<https://www.rks-gov.net/sr-Latn-cs/Republika/Pages/QeverisjaLokaleDecentralizimi.aspx> - Lokalna uprava i decentralizacija, Drzavni portal Republike Kosovo;

http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/western_balkans/el0003_en.htm - Kosovo: towards European integration;

http://www.epc.eu/events_rep_details.php?cat_id=6&pub_id=1323&year=2011 - Reports 2011, Kosovo in Europe and the Balkans.